

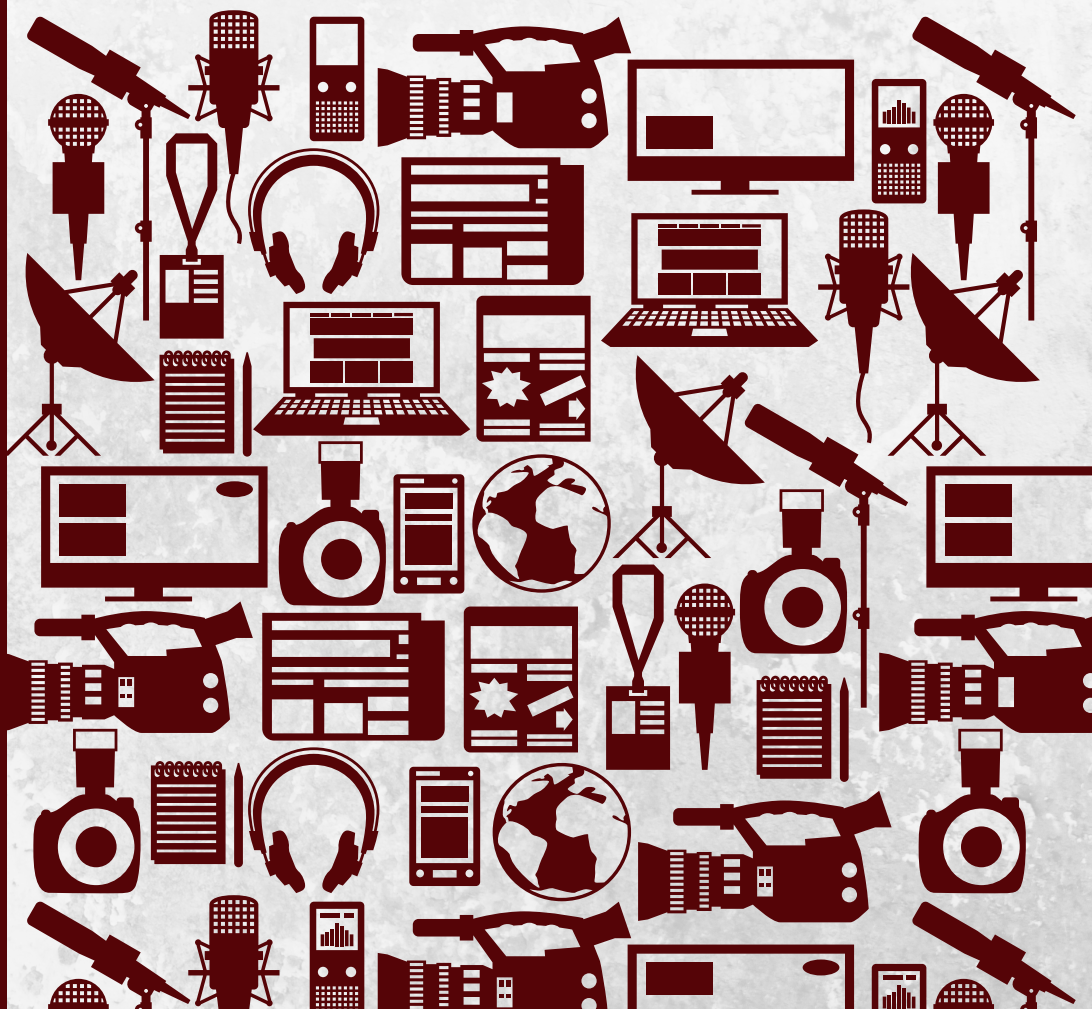
Івано-Франківськ

ПОМІЖ ТЕКСТОМ:

журналісти для журналістів

ВІЙНА | ЮВІЛЕЙНИЙ ВИПУСК

**ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА
ФАКУЛЬТЕТ ФІЛОЛОГІЇ**

КАФЕДРА ЖУРНАЛІСТИКИ

**Видавничий проєкт
«ПОМІЖ ТЕКСТОМ: журналісти для журналістів»
Вип. 5
«Війна і медіа»**

ПОМІЖ ТЕКСТОМ: журналісти для журналістів

ХУДОЖНЬО-ПУБЛІЦИСТИЧНЕ ВИДАННЯ

**Івано-Франківськ
2023**

Відповідальна за випуск:

Ганна Марчук – кандидатка філологічних наук,
професорка кафедри журналістики факультету філології
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Авторка ідеї проєкту, упорядниця:

Галина Пристай – кандидатка наук із соціальних комунікацій,
доцентка кафедри журналістики факультету філології
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

**Книжка видана за сприяння та підтримки ректора Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника, професора Ігоря Цепенди**

П55 Поміж текстом: журналісти для журналістів: художньо-публіцистичне видання /
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, факультет філології,
кафедра журналістики; упорядники: Г. І. Пристай, О.О. Бабенко, Т. І. Стругинська. Івано-
Франківськ, 2023. 243 с.

У виданні вміщено 25 інтерв'ю з фахівцями медіа Прикарпаття та України, які записані студентами 3-го й 1-го курсів спеціальності «Журналістика» факультету філології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Також додано матеріали журналістів та студентів про війну: цікаві факти, свідчення, роздуми.

Це п'ятий випуск книжки, який вийшов у рамках видавничого проєкту «Поміж текстом: журналісти для журналістів», започаткованого з метою удосконалити вміння студентів писати, формувати, редагувати та укладати свої матеріали.

Видання адресоване викладачам, журналістам, учням і студентам навчальних закладів, а також усім, кого цікавить медіа діяльність.

СЛОВО ДО ЧИТАЧА

СТУДЕНТСЬКИЙ ВИДАВНИЧИЙ ПРОЄКТ

«ПОМІЖ ТЕКСТОМ:

ЖУРНАЛІСТИ ДЛЯ ЖУРНАЛІСТІВ»

(2018–2023 рр.)

Журналістика – одна з найцікавіших професій. Жоден інший вид людської діяльності не дає такої можливості для самореалізації. Але тільки людина тонкої душевної організації зможе гідно винести свою думку на суд інших людей. Тільки той, хто щиро прагне донести до людей правду, зможе знайти ключ до людських сердець. Тільки розумна людина зможе змусити мислити інших.

Студентський видавничий проєкт започаткований 2018 року рамках навчальних дисциплін «Видавничий менеджмент», «Дизайн видання» та «Видавнича справа» і приурочений до Дня журналіста, який відзначається 6 червня. У проєкті беруть участь студенти 3-го та 5-го курсів спеціальності «Журналістика». Студенти спілкуються з усіма, аби передати досвід поколінь, який знадобиться кожному медійнику в його професійній діяльності, а також щоб допомогти тим, хто ще визначається з професією. Ідея проєкту належить доцентці кафедри журналістики кандидатці наук із соціальних комунікацій Галині Пристай, яка впродовж п'яти років є керівником та упорядником шести випусків видань.

Станом на 1 січня 2023 року студентами впродовж чотирьох років (2018–2022 рр.) у межах реалізації проєктної

діяльності видано п'ять випусків книжок та зафіксовано 150 інтерв'ю з фахівцями засобів масової інформації Прикарпаття і вихідцями з цього краю. Студенти на практичних заняттях самі впорядковували видання: придумували назви, розділи, дизайн, розшифровували взяті інтерв'ю, писали та редагували журналістські тексти. А ще відвідували видавництва, редакції, друкарні; цікавилися перебігом набору їхніх книжок. Це був неабиякий практичний досвід для студентського творчого колективу.

Шостого червня 2019 року студенти-журналісти презентували перший випуск друкованого проєкту. У першому випуску видання впорядковано та систематизовано 50 інтерв'ю, взяті студентами 3-го й 5-го курсів у журналістів Прикарпаття. Цей випуск містить 4 розділи: «Сила і авторитет професійного слова: думки журналістів-фахівців», «Відверто про журналістику: погляди молодих фахівців», «Юні в професії: студенти про журналістику», «Слово від інтерв'юерів».

Інтерв'ю в межах розділів представлені за абеткою прізвищ журналістів. Сканкопії відгуків студентів-інтерв'юерів, які впорядковано у четвертому розділі, згодом можуть стати цінними рукописами.

Другий випуск книжки друкованого проєкту (2020 р.) виданий за кошти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. У цьому виданні

СЛОВО ДО ЧИТАЧА

впорядковано та систематизовано 58 інтерв'ю, взяті студентами 3-го й 5-го курсів спеціальності «Журналістика» у професійних медійників, які щодня втамовують «інформаційний голод» мільйонів людей. Студенти-укладачі цього випуску зазначають, що кореспонденти з нами усюди: у смартфонах, на телеекранах, на папері й навіть у навушниках. Тому другий випуск їхнього видання має назву «Кухня журналістики Прикарпаття» та відкриває знайомі всім імена відомих журналістів в іншому світлі. На сторінках книжки висвітлено фахове зростання не тільки працівників медіапростору Івано-Франківщини, а й тих вихідців із Прикарпаття, які ризикнули спробувати свої сили за межами рідного краю.

Третій випуск студентського видавничого проєкту «Поміж текстом: журналісти для журналістів» (2021 р.) має свою «родзинку». У ньому майбутні журналісти вирішили змінити початкову концепцію видання і збагатити його різними журналістськими жанрами, тож поряд з уже традиційними інтерв'ю в книжці вміщено есе, історії та нариси про журналістів і журналісток, які суттєво розширили межі уявлень про цю професію, втіливши їх у нову ідею та обкладинку. Слід зазначити, що у збірці висвітлено не тільки біографії, а й поради і переживання відомих франківських журналістів та юних «акул пера».

2022 року вийшли два випуски друкованого проєкту: четвертий і спецвипуск. Спецвипуск «Поміж текстом» приурочений до 150-річчя від дня народження Василя Стефаника. 14 травня 2021 року у Русові майбутні журналісти взяли участь у Міжнародному науковому конгресі «Василь Стефаник і світова культура», який був присвячений 150-річчю від дня народження письменника. Тут вони мали змогу поспілкуватися з родичами, односельчанами новеліста, науковцями та багатьма іншими учасниками заходу. Кожен поділився своїми спостереженнями й роздумами про митця. Беручи інтерв'ю у гостей конгресу, ми хотіли довести, що Стефаникова творчість – це не лише «коротко і страшно».

Видання «Голос із Русова» вийшло за ініціативи та підтримки ректора університету професора Ігоря Цепенди і є спецвипуском (5 випуск) видавничого проєкту «Поміж текстом» кафедри журналістики факультету філології, який започаткований 2018 року. У творчій команді були студенти 1–5 курсів. Деякі з них уже працюють як журналісти у різних медіа Прикарпаття. Запропоновані у книжці інтерв'ю з мешканцями і гостями села Русова та їх коментарі, записані в день відзначення 150-річчя Василя Стефаника студентами спеціальності «Журналістика» факультету філології, є унікальними у своїй оригінальності та, без сумніву, матимуть велике значення для прийдешніх

СЛОВО ДО ЧИТАЧА

поколінь. Також до видання додано студентські художні роздуми про особистість і творчість Великого земляка. Інтерв'ю та коментарі представлено за абеткою прізвищ. Видання супроводжують авторські фотографії. Видання адресоване викладачам, учням, студентам навчальних закладів, журналістам, державним діячам, а також усім, кого цікавлять життя і творчість Василя Стефаника.

Так історично склалося, що журналіст – це соціально значуща професія. Людина отримує інформацію з відкритих джерел. За її надходження, достовірність несе відповідальність журналіст. Не одна тисяча людей буде читати аналітичний висновок з якого-небудь предмета дослідження, а опісля здійснювати певні вчинки в житті.

Це видання ювілейне – п'ятий випуск студентського видавничого проєкту, воно має назву «Війна і медіа». У книжці вміщено 25 інтерв'ю з фахівцями медіа Прикарпаття та України, які записані студентами 3-го і 1-го курсів спеціальності «Журналістика» факультету філології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Також додано матеріали журналістів та студентів про війну: цікаві факти, свідчення, роздуми. Видання адресоване викладачам, журналістам, учням і студентам навчальних закладів, а також усім, кого цікавить медіадіяльність.

Дякуємо всім, хто долучився до п'ятьох випусків книжок проєкту «Поміж текстом: журналісти» та спецвипуску «Голос із Русова».

Щирі слова вдячності за сприяння та підтримку розвитку студентського видавничого проєкту «Поміж текстом» висловлюємо ректорові Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, професору Ігореві Цепенді.

*Галина Пристай, кандидатка наук із соціальних комунікацій,
доцентка кафедри журналістики факультету філології
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника*

ЮНІ В ПРОФЕСІЇ

Студенти про журналістику

ЮНІ В ПРОФЕСІЇ

Ольга
Бабенко

Кореспондентка Інтернет-
видання «Голос-Інфо» та
газети «Голос-Інформ».
Студентка з курсу
спеціальності
«Журналістика»
ПНУ ім. В. Стефаника.

— Як Ви обирали професію?
Що сприяло вибору саме на
користь журналістики?

— Спершу це було не надто
свідоме рішення. Обирала між
багатьма спеціальностями. Але
внутрішньо відчула, що треба йти
саме на журналістику. Зрештою,
під час третього року навчання
розумію: моє місце тут. Мій дідусь
був журналістом та письмен-
ником. Тому моя професія та
творча діяльність загалом —
своєрідна данина минулим поко-

Інтерв'юерка:

Ольга

РУТКОВСЬКА

лінням. Важливу роль відіграє й моє бажання справедливості. І саме її я хочу нести у світ. Тому таке «несвідоме» виявилось цілком усвідомленим рішенням.

— З якого курсу Ви були вже впевнені, що зможете працювати за професією?

— Після закінчення першого курсу я намагалася влаштуватися на роботу. Проте тоді бракувало досвіду, знань та впевненості у власних вміннях. На другому курсі я вже цілеспрямовано шукала роботу за спеціальністю — і, очевидно, вдало. Тоді я вже була готова застосовувати вивчене на практиці та дізнаватися нове. Проходила багато лекцій, курсів, щоб збагачуватися знаннями і мати більше навичок. Розуміла тоді і переконуюсь зараз, що неформальна та позауніверситетська освіта — найкраща інвестиція в особистісний розвиток.

— Як обирали місце роботи?

— Мені дуже пощастило з двох причин. По-перше, вчасно звільнилося місце в Інтернет-виданні, у котрому я тепер працюю. По-друге, на нашій кафедрі викладачі дуже лояльні до студентів та сприяють їхньому працевлаштуванню за спеціальністю. Тому обставини склалися для мене найкраще. Влітку 2022 я активно шукала роботу. Як відмінниця, активна студентка, я хотіла реалізовувати свій потенціал професійно. Так, 13 липня 2022 року я отримала посвідчення

ЮНІ В ПРОФЕСІЇ

журналіста й розпочала свій кар'єрний шлях. Цим досі дуже завдячую Наталії Марчук, яка й допомогла мені з пошуком роботи.

— Яку посаду Ви обіймаєте?

— Я — кореспондентка Інтернет-видання «Голос-Інфо». Власне, займаюся заповненням новинної стрічки сайту, рерайтом новин та підготовкою відеосюжетів, інтерв'ю для однойменного Ютуб-каналу.

— Чи важко поєднувати навчання в університеті з роботою, адже Ви ще й староста групи і у вас більше обов'язків?

— Буду відвертою: складно через те, що у добі тільки 24 години. Необхідно поєднувати роботу, навчання, особисте життя, хобі та обов'язки старости. Проте, коли ти працюєш за спеціальністю, то отримуєш від цього не лише користь, а й задоволення. З цим морально легше впоратися. Єдине — важко бути в кількох місцях одночасно, доводиться розставляти пріоритети між парами та роботою. Враховуючи те, що я староста групи, обов'язків у мене вдвічі більше. Адже необхідно контактувати з викладачами та деканатом, повідомляти усе студентам, відповідати на тисячі питань та збирати завдання. Я часто на цьому акцентую: важливо вміти правильно розставляти пріоритети та планувати день — тоді вдасться поєднати все. Насправді, був період (і викладачі його прекрасно

пам'ятають), коли на мене звалилася величезна купа завдань: залікові, підготовка цієї книги, особистий проєкт, моя робота та інші справи. Тоді я спала менше шести годин. Але завдяки підтримці викладачів та моїх рідних взяла себе в руки та успішно з усім впоралася. Так, навчившись прописувати свої справи та виділяти на них фіксовану кількість часу, я навчилася володіти власним життям.

— Чи проходите Ви навчання ще десь, крім університету?

— За моєю спиною — десятки пройдених курсів, вебінарів, лекцій тощо. Коли надійшов наказ ректора про самоосвіту, я уже мала гору сертифікатів про навчання на курсах з журналістики, медіакомунікацій, блогінгу тощо. Та пам'ятним залишився тиждень навчання, проведений у Літній журналістській школі Карла Гавличка Боровського (Гавличкув-Брод, Чехія). Там щодня проходили воркшопи (я обрала напрям «Нові медіа») та лекції з відомими у Чехії людьми. Ми вивчали принципи роботи з платформою Canva, методи просування Reels в Інстаграмі, написання комерційних текстів тощо. Зрештою, ми підготували комерційну сторінку в Інстаграмі, яку представляли англійською усім учням Школи на прощальній зустрічі. Окремо для себе ще відзначила лекцію Філіпа Рожанека, який розкрив принципи роботи

ЮНІ В ПРОФЕСІЇ

й просування у соцмережах. Він же розповідав чеським студентам про те, як в мережі висвітлюється війна в Україні. Нереально приємно усвідомлювати, що чеська молодь знає, розуміє та цікавиться Україною та війною на її теренах.

— Важко було вчитись іншою мовою? Як знаходили компроміс?

— І перші дні нашого перебування в Чехії були страх та розпач — ми самі в незнайомій країні з не надто відомою нам мовою. Складно знайти спільну мову з однолітками та ще важче зрозуміти викладачів та лекторів. З часом ми почали розмовляти з усіма англійською, вийшли на контакт. Уже під кінець перебування там ми розслабились — вивчили базові фрази чеською та могли щось попросити, дізнатися чи придбати. Важко було не чути рідну мову.

— Який моральний стан у Вас як журналіста, коли чуєте про події війни? Чи не заважає це вам у роботі?

— Для мене найважче в умовах війни — подавати новини про загиблих Воїнів. А такі новини, без перебільшень, щодня. Ще важче, якщо це люди, котрих я знала особисто. Ти дивишся на світлину, розумієш, що цієї людини вже немає, і просто зависаєш на якийсь час. Писати про таке дуже складно і боляче. Але необхідно пам'ятати кожного, щоб жити та перемагати. Щоразу болить серце і щоразу треба шукати в собі сили, щоб працювати більше та

якісніше. Для мене важливо, щоб люди знали правду про те, що відбувається в межах нашої області та країни. Важливо, щоб кожен пам'ятав, якою ціною здобувається наша перемога.

ЮНІ В ПРОФЕСІЇ

Денис
Лужний

Журналіст
ОТБ «Галичина».
Студент 3 курсу
спеціальності
«Журналістика»
ПНУ ім. В. Стефаника.

— Чому обрали журналістику?
Що приваблювало Вас у цій
професії?

— Те, що я стану журналістом,
знав давно. Я не розглядав інших
варіантів, справді. Я хотів бути
лише журналістом. Навіть прихо-
дячи додому зі школи, перше, що
я робив, — вмикав телевізор та
дивився новинні канали.

Я слухав журналістів і мріяв
опинитися на їхньому місці. Усі
події у школі, де я навчався, не
обходилися без моєї участі.

Інтерв'юерка:

Мар'яна

РОГАЦЬКА

Я хотів вчитися, хотів ставати кращим, хотів потрапити на екрани. Розкажу невелику історію. Коли я народився, то батьки думали, яке ім'я мені дати. Варіантів було чимало. Моя бабуся дивилася телебачення, де потрапила на телеведучого з іменем Денис. Запропонувала це ім'я моїм батькам. Їм також сподобалися як журналіст, так і ім'я. Назвали мене на його честь, як би дивно це не звучало. Можливо, цей факт залишив якийсь слід у моїй майбутній кар'єрі на телебаченні. Щодо того, що мене приваблює, то це можливості. Можливість показати та розказати людям правду про щось чи про когось, можливість постійно розвиватися, можливість бути у центрі всіх подій.

— Як Ви потрапили на Галичину?

— Я вважаю, що це один з найкращих моментів у моєму житті. Пригадую, як Ігор Богданович (генеральний директор) прийшов в університет у пошуках студентів, які зможуть себе реалізувати у сфері журналістики. Мою кандидатуру висунули як одну з таких. Коли ми поспілкувалися, то я зрозумів, що ОТБ "Галичина" — це той телеканал, на якому я хочу працювати та розвиватися як журналіст протягом певного періоду у своєму житті. Я вважаю, що саме тут я здатен отримати ті навички, які я б не отримав практично в жодному іншому мас-медіа. Уже близько півтора року я тут працюю і поки не пошкодував про свій вибір.

ЮНІ В ПРОФЕСІЇ

— Яким був Ваш перший досвід там?

— Звісно, для початку потрібно було звикнути буквально до всього. Для мене це було в новинку. Певний період я стажувався, ходив на зйомки разом з професійними журналістами, аби навчитися, як працювати з людьми, як брати коментарі, як правильно робити сюжети. Я, так би мовити, старався перебрати частину їхнього досвіду. Доводилось пізнавати тележурналістику майже з нуля починаючи від написання текстів та взаємодії з операторами. Попри все, я вважаю, що мені доволі швидко вдалося влитися у журналістське русло.

Пригадую і перші сюжети. Це було щось з чимось. Наприклад, коли ми перевіряли заклади харчування на дотримання норм червоної зони карантину. Це, мабуть, один з перших моїх сюжетів, які увійдуть до моєї пам'яті назавжди. В процесі зйомки та по її закінченні я ще довго отримував неймовірне задоволення. Це було щось на кшталт мінірозслідування. Одягаєш петличку, заходиш у заклад і перевіряєш чи дозволять тобі поїсти у них без підтвердження про вакцинацію. Ти ніби агент під прикриттям. Стараєшся здаватися звичайним клієнтом, аби тебе ні в чому не запідозрили. Це було класно. Зараз я впевнений, що навіть той же сюжет зробив би дещо по-іншому, дещо кращим, аніж він був тоді.

— Розкажіть, як Вас прийняли в колективі.

— Я думаю, що колектив на нашому телебаченні один з

найкращих. Прийняли одразу добре. Легко було знайомитись буквально з усіма, адже від кожного відчувається позитив і бажання тобі допомогти. От власне, це я і відчував, коли прийшов на "Галичину", усі справді хотіли допомогти та чогось мене навчити. Ми й надалі добре взаємодіємо, я впевнений, що мені й сьогодні є чого повчитись у таких професіоналів, які працюють на нашому ТБ.

— Як поєднуєте роботу та навчання?

— Ще як тільки я йшов працювати на телебачення, то неймовірно переживав: "Чи вдасться мені поєднувати навчання з роботою?", "А чи буду я встигати?", "Що буде з моїми балами?". А прийшов я у жовтні 2021 року. Тоді я й відчув те, що називається "розірватися". Я повинен був бути на зйомці та на парі водночас, записувати, умовно кажучи, посадовця і відповідати на питання викладача про журналістські жанри. Зізнаюся чесно, це був надзвичайно цікавий досвід. Уже з наступного семестру мені вдалося перевестися на індивідуальний графік навчання. Я й надалі навчаюся у такому режимі. Так набагато простіше. Я маю змогу вдень зробити певний журналістський матеріал, а приїхавши додому, підготувати завдання до університету. Радий, що більшість викладачів ідуть мені назустріч, тому можу сказати, що я ще й успішний студент.

ЮНІ В ПРОФЕСІЇ

— Що для Вас найскладніше у роботі?

— Складнощі є у будь-якій професії. Проте журналістика, як я казав раніше, — це та сфера, в якій я хотів опинитися змалечку. Наразі від робочого процесу я отримую лише задоволення. Навіть якщо щось не виходить, а це, як не дивно, трапляється. Адже навіть у пошуках спікерів до того чи іншого сюжету ми стикаємося з труднощами, бо розуміємо, що є така річ, як людський фактор. Проте це як квест або головоломка, вирішивши, яку ти отримуєш те задоволення, про яке я говорив раніше. Журналіст — це і психолог. До кожної людини потрібно знайти ключ, завдяки якому вона відкриється тобі й видасть ту емоцію і ті слова, які ти хотів побачити та почути. Бувають випадки, коли зйомка була домовлена, але в останній момент зірвалася і потрібно шукати щось нове, адже ти знаєш, що в певній годині у тебе має вийти випуск новин. Труднощі є всюди, але на те вони й труднощі, аби їх долати.

— Що, навпаки, дається найлегше?

— Я не можу сказати, що мені щось дається важче або ж легше. Усі зйомки важливі та всі вони по-своєму цікаві. Мабуть, найбільш до вподоби кримінал та надзвичайні події. Звичайно, вони бувають жорстокими, заплутаними та незрозумілими, але щось у таких зйомках є. Мене чомусь тягне знімати саме у такому руслі. Полюблюю зйомки про спорт, особливо футбол. Можливо, через те, що змалечку

займаюся цим. Доволі часто ми знімаємо про допомогу внутрішньо переміщеним особам. Такі зйомки також дуже цікаві та актуальні. Ти слухаєш страшні історії від цих людей і бачиш, наскільки вони вдячні за те, що їх прийняли та допомагають, — це надзвичайно важливо. Такі сюжети дуже цікаві, вони демонструють те, що ніхто і ніщо не забути.

— Чи є хтось, на кого Ви рівняєтеся у професійній сфері?

— Як тільки я прийшов на телебачення, то мене, скажімо, взяла під "опікунство" журналістка, на яку я і по сьогодні стараюся рівнятися, — це Наталія Фармус. Той багаторічний досвід, який вона набула, працюючи власним кореспондентом на телеканалі "Ми — Україна", є надзвичайним. Неозброєним оком можна побачити те, що це журналіст зовсім іншого рівня. Вона є справжнім професіоналом своєї справи. Знаю і бачу її запал до зйомок і захоплююсь. Людина справді живе своєю професією. Сподіваюся, що через декілька років, а можливо, і швидше, мені вдасться наблизитися до її рівня подання інформації через мас-медіа.

— Які сюжети найбільше запам'ятались?

— За цей період, що я на "Галичині", у мене вийшли в ефір сотні сюжетів. Проте справді є декілька, які найсильніше засіли у пам'яті. Як я вже згадував, це сюжет

ЮНІ В ПРОФЕСІЇ

про червону зону. Мабуть, я його пам'ятатиму усе життя, адже він один з перших у моїй кар'єрі журналіста. Також добре пригадую те, як ми знімали про шелтер, в якому надають допомогу жінкам, які постраждали від сексуального насильства від окупантів. Це жахлива історія, адже те, що вони пережили, просто не вкладається в голову. Жінки з проблемами зі здоров'ям, психологічними проблемами отримують допомогу на Прикарпатті. Її потребують як діти, так і люди похилого віку... Кілька місяців повинна відбуватися така реабілітація. Але зрештою ці люди мають одужати та відпустити ті жахи, які з ними трапились. Тому те, що ми там знімали, мені дуже сильно запам'яталось.

— Ким бачите себе у сфері журналістики через 5 років?

— Доволі важке запитання. Я ще не дивився настільки далеко. Проте я сподіваюся на те, що через 5 років я й надалі продовжуватиму працювати у журналістиці та приноситиму користь, подаючи чесні та правдиві новини. Хотілося б започаткувати власну програму та спробувати проявити себе у ролі ведучого. Важко спрогнозувати, що буде через день, тиждень, місяць, не говорячи про кілька років. Головне на сьогодні — це перемога! А що буде далі — нехай залишиться таємницею.

Анна Штопенко

Головна редакторка
незалежного онлайн-медіа
«ДеКімната»
Студентка 1 курсу
інституту журналістики
КНУ ім. Т. Шевченка

— Розкажіть про себе. Чим Ви займаєтеся?

— Мене звати Анна Штопенко, мені 18 років, я навчаюся на першому курсі в Інституті журналістики КНУ імені Тараса Шевченка на освітній програмі «Журналістика і соціальні комунікації».

Журналістика наразі є моїм основним напрямом діяльності, але ще я фотографиня, займаюся цим професійно вже 6 років, й трішки поетка. Я люблю

Інтерв'юерка:

Юлія

КОРЧЕВА

ЮНІ В ПРОФЕСІЇ

досліджу-вати українську літературу, пишу своє, іноді виступаю на київських мистецьких вечірках, літературниках.

— Як Ви вирішили стати журналістом та як почалась Ваша професійна діяльність?

— Я зацікавилася журналістикою ще у 9 класі, саме з того моменту почала глибоко її вивчати. Робила це самостійно на чистому ентузіазмі, без курсів і так далі.

— Чи пам'ятаєте першу свою роботу?

— Яюсь я вирішила кудись вилити свої вміння та вчитися на практиці, тому відкрила власне онлайн-медіа, успішно його вела півтора року, але згодом почався процес підготовки до ЗНО, і на це не вистачало ні сил, ні часу. До того ж я працювала самостійно, без команди й таким чином могла легко вигоріти. Писала іноді матеріали, статті, замітки. Писала на волонтерських засадах, там, де була можливість, без офіційного працевлаштування.

— Яке кредо Ви виділили б для себе в роботі?

— Я виділила для себе кредо «З ідеєю, силою та емоцією». Тому що я не з тих журналістів, яким достатньо працювати в інформаційному агентстві чи залишатися нижче бекграунду в матеріалах. Я прагну чогось більшого та глибшого, чогось, що матиме вплив на суспільство.

— На Вашу думку, щоб стати журналістом, обов'язково закінчувати університет?

— Я вважаю, це не обов'язково, але здобути хорошу освіту в університеті — це добре, головне насправді вчитися. Особисто я в університеті здобуваю необхідні практичні навички й відчуваю, як це допомагає мені підвищити рівень професіоналізму. Але все ж таки це питання не має загальної відповіді для всіх. Хтось може провчитися на історика/історикиню — й успішно та круто піти за цим напрямом в журналістику і знайти свою «гілку».

Головне — почуватися в цьому «як у своїй тарілці», знати базу, етику та вміти комунікувати.

— Яка, на Вашу думку, основна місія журналіста?

— Для кожного ця місія різна. Але «стійка» перша місія — давати інформацію. Бо ми не можемо фізично прожити без інформації. Просто усе життя не надаємо цьому якогось значення, а все дуже глибоко в цьому питанні. А з цієї головної функції впливає мільйон інших, для кожного вона своя. Особисто моя місія як журналістки — нести правду, сприяти змінам в суспільстві, допомагати, інформувати та переналаштовувати все на чесність.

— Коли виникла ідея заснувати своє медіа? В чому його основна концепція? Хто Вас підтримав у цьому?

— Ідея створити медіа виникла дуже давно, але наважила-ся я на це тільки у жовтні цього року. На це дуже впливав

ЮНІ В ПРОФЕСІЇ

емоційний та психологічний стан. Тож я просто працювала над ним та чекала, коли морально буду готова керувати командою, працювати в шаленому темпі, мати постійний ресурс, бути завжди на зв'язку та всередині всіх комунікацій. Я це відчула й відкрила медіа.

Можу сказати, що мене в цьому підтримали мої друзі, але найбільше я підтримала у цьому себе сама. Тому що ніхто, окрім тебе, не може бути твоєю найсильнішою опорою. Концепт медіа — про мистецтво. Це більше ніж інформаційна сторінка, це щось глибше: з ідеєю та емоцією. Я б сказала, «ДеКімната» — це живий проєкт, з живим голосом та унікальним вайбом. Назва «ДеКімната» прийшла мені в голову, коли я подумала: «Так, що потрібно зараз людям, особливо митцям? Знайти себе. А де? Двері якої кімнати їм потрібно відкрити, аби знайти себе та відкритися? Де ця кімната?».

— Чи маєте Ви якісь побажання або поради майбутнім журналістам?

— Абітурієнтам та школярам: вступайте в університет та обирайте правильно. Тільки робіть це, якщо впевнені, що найближчий рік 100% зможете подужати цей темп, велику кількість комунікацій з різними людьми, теорію та практику. Відкиньте переживання, які у вас можуть виникнути перед або під час вступної кампанії. Вони марні.

Для майбутніх журналістів загалом: вчіться. Копайте глибше підручників, комунікуйте з досвідченими журналістами, не застрягайте в архаїчних поняттях. Дотримуйтеся журналістської етики. Об'єктивно оцінюйте всі «за» та «проти», перед тим як почати будь-яку роботу в проєктах і т.д. Якщо відкриваєте власний проєкт — не робіть це без команди та робіть це, коли ви психологічно готові, бо ця робота дуже складна та несе величезні навантаження. Ніколи не йдіть у «смітярки»! Та найголовніше: приділяйте увагу ментальному здоров'ю, не бійтеся піти з проєкту, у якому ви відчуваєте симптоми вигорання. Ви нічого не втратите, просто знайдете себе у тому, що саме для вас. Не забувайте про сон, давайте собі відпочинок і не хежуйте повітряними тривогами!

ЮНІ В ПРОФЕСІЇ

Юлія
Щербій

Відділ інформації і
комунікації ПНУ.
Редакторка
Інтернет-видання
«Типовий Франківськ».
Студентка 4 курсу
спеціальності
«Журналістика»
ПНУ ім. В. Стефаника.

— Розкажіть про себе та свій досвід роботи у журналістиці?

— З першого курсу навчання у 2019 році почала брати активну участь у багатьох місцевих та обласних проєктах. Це такі як: «Молодь і влада», «Школа лідерства», «Школа помічника депутата», де отримала сертифікати та чималий досвід. Під час навчання проходила практику у журналі «RePost», на ТРК «Вежа» (записала декілька випусків для програми «Пізнайко»), ТРК «РАІ»,

Інтерв'юерка:

Анна

ПАЦАЛЬ

«Urban space radio». На другому курсі у 2020 році стажувалася в патронатній службі Руслана Марцінків, отримала сертифікат. Пізніше, з третього курсу у 2021 році почала працювати в інтернет-виданні "Типовий Франківськ", де робила різні фоторепортажі, інтерв'ю, розслідування та писала статті. З початку четвертого курсу у 2022 році почала офіційно працювати у відділі інформації та комунікації (пресслужбі) Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Завдяки такому саморозвитку я справді визначилася із багатьма факторами своєї діяльності та знаю, чого хочу в майбутньому тому продовжую реалізовуватися в багатьох цікавих мені напрямках.

— Чи подобається Вам працювати журналістом?

— Я точно можу сказати, що зперебуваю на своєму місці. Ще зі шкільних років я хотіла пов'язати своє життя з військовою або юридичною справою. Це була моя маленька мрія, але через деякі фактори та можливості я не змогла туди вступити. В останню мить, коли я обирала, куди буду подавати документи, то побачила саме її – журналістику. Виявляється, вона завжди була мені близькою, але я її не помічала. Я не засмучена вибором професії і вважаю це такою фортуною, яка в одну мить повернулася до мене. Я надихаюся та захоплююся військовими журналістами — вони є величезним прикла-

ЮНІ В ПРОФЕСІЇ

дом відданості своїй справі та країні. Такі люди повинні мати дуже стійкий характер, досвід та витримку. Стосовно моєї діяльності, якою я сьогодні займаюся, то з упевненістю можу сказати, що це не моя зупинка, я планую йти далі, переймаючи все на своєму шляху. Можливо, колись я зможу здійснити свою давню мрію та поєднати справу журналіста із військовою, але це потребує навичок, які я обов'язково здобуду.

— У чому зараз полягає Ваша робота? Що хотіли б додати до своїх обов'язків, а що, навпаки, прибрала б?

— В основному моя діяльність полягає у написанні статей, репортажів, інтерв'ю тощо. Робота у пресслужбі може трохи відмежовуватися від центральної журналістики, але її суть — інформування, паблік рілейшнз, постійна комунікація з різними людьми, оформлення сайту, відвідування заходів — незмінні у нашій професії. У роботі я б покращила технологічну сторону, від якої залежить не тільки якість інформації, але й сама картинка. Більше живих кадрів, цікавих роликів, масштабна цифровізація, щоб всім було цікаво та зручно споживати наші матеріали. Потрібна інтегрованість, це важливо саме для молоді, для кращої та потужнішої співпраці з нею. Також хотілося б команди, де люди збираються та вирішують все разом. Якщо це основна журналістика, то це просто необхідно, бо від цього залежить дуже багато чинників, які згодом себе

проявлять. Я б не сказала, що робота у пресслужбі є найцікавішою у світі, але вона однозначно стабільна. А я людина, яка не завжди любить стабільність. Тому потрібно старатися вносити та подавати нові ідеї, пропозиції, які просто не дозволять стояти на місці, а тільки йти вперед, і тоді тобі приносить задоволення те, що ти робиш.

— Як Ви вважаєте, які переваги та недоліки журналістики?

— Сьогодні, у час війни, як переваг, так і недоліків є багато. Їх слід розуміти, аналізувати. Не секретом є те, що в Україні кожен журналіст є залежним, як би вони не наголошували на протилежному. Медіа — це бізнес для багатьох політиків, які прагнуть там про себе заявити якомога гучніше та красивіше. Це увійшло в норму через те, що ЗМІ не є самоокупними, а без фінансування будь-яка компанія не буде існувати довго. Тому наша діяльність більше для душі, ніж для прибутку. Щодо переваг, то ми показали, як вміємо боротися на інформаційному фронті, і це вразило увесь світ. Журналіст може бути тим, ким хоче. Ця професія не є однорідною, бо повз неї проходять сотні інших. Ми можемо бути універсальними.

— Який проєкт чи зустріч для Вас були найважливішими та потребували ретельної підготовки?

— Інтерв'ю з військовим. Я обожаю брати інтерв'ю, тому що люблю спілкуватися з людьми, слухати їх. Буває,

ЮНІ В ПРОФЕСІЇ

коли людина розповідає про себе, мені важко її перебити. Я, звичайно, розумію, що вже потрібно ставити інше питання, але мені важко робити це, тому що поринаю у розмову і часто замислююся. Саме так було, коли людина, яка пройшла пекло, розповідала про паралелі і залишалася доволі спокійною та стриманою. Але, попри це, ти розумієш, що їй болить, і стараєшся бути другом, який поруч, готовий зрозуміти та вислухати. Військові – це для мене історія. І ні, ні в якому разі не забута чи та, яка має минути! Це жива історія, яка буде мати щасливе продовження. Моєю метою було не тільки висвітлити нашу розмову, а самій почути про жорстоку реальність, яка існує не тільки на екранах телебачення. Після нашої зустрічі я відчула ще більшу відповідальність тут, на місці, де я знаходжуся. Переоцінила свою місію та зрозуміла, над чим варто більше працювати і як краще допомогти навіть маленькими кроками, з яких все починається.

— Як вважаєте, яких змін зазнала журналістика під час війни?

— Журналістика набула нової форми. Змінився ритм, який став швидшим. До війни ти проживав довший день, зараз кожна година збігає, мов пісок, а дата не змінюється. Журналістика сьогодні жорстока, як і події навколо неї. Попри це, нам варто залишатися згуртованими і не губитися в часі, хоч це і важко. Потрібно пам'ятати, що від

кожної людини, а особливо від тих, хто розповідає, знімає та пише, залежить чиєсь життя та майбутнє. Зараз можна спостерігати, як кожного дня пишеться нова відчайдушна історія, і її потрібно наповнювати.

— Яку новину Вам було б цікавіше описувати: те, як збили пішохода, чи благодійний збір?

— Мені було б цікавіше написати про благодійний збір, тому що це може бути якийсь концерт, а я обожаю концерти. Таким чином, я можу допомогти нашій армії, задонатити та залучити до донатів читачів. А от щодо ДТП, то я не докладаю багато зусиль, тому що це висвітлює поліція. Тобто я це висвілила, а люди підхопили. Та тут немає живої картинки, це штучне бачення. Коли ти є свідком новини, можливо, учасником того заходу, то бачиш прозоріше і зможеш більш точно висвітлити те, що відбувається навколо тебе. Тоді тобі та твоєму джерелу більше довірятимуть.

— У Вас було таке, що зустрічаєте людину, яка вже працює в ЗМІ, але зрозуміло, що ця людина "не у своїй тарілці"?

— Були такі випадки, але це переважно люди, які не люблять свою професію. Вони приходять на роботу злі та негативні, і ти з ними не поспілкуєшся. Тоді я ставлю питання: для чого ця людина прийшла на таку роботу, яка її мотивація? Зняти сюжет, щоб просто відбутися день,

ЮНІ В ПРОФЕСІЇ

прийти на роботу для «галочки», щоб заробити? Таким чином люди на перше місце ставлять заробіток, а не професію. Я вважаю, що ці люди ненадовго в професії, буквально від місяця до декількох років. Пізніше вони загубляться в собі, у своїх думках, діях. Журналістика вимагає більше духовного прийняття, а не фінансового. Ми працюємо більше для людей. Людина, яка хоче бути професійним журналістом, постійно розвивається, відвідує тренінги, йде в ногу з часом. Наша професія вимагає бути обізнаним у всьому, особливо сьогодні, коли вона постає життєвим викликом.

ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ

Думки журналістів-фахівців

36 ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ

Роксолана Бичай

Політична кореспондентка
«Радіо Свобода»

— Розкажіть про себе. Де Ви зараз працюєте та чим займаєтесь? Який основний напрямок Вашої діяльності?

— Мене звати Роксолана Бичай, мені 22, і я працюю у виданні «Радіо Свобода». Моя посада — політичний кореспондент. Саме цим я займалась до того, як Росія почала повномасштабну війну. Працювала у парламенті з 2018 року, відпрацьовувала всі пресконференції Президента Петра Порошенка, а потім —

Інтерв'юерка:

Христина
НАНОВСЬКА

ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ 37

Володимира Зеленського. Розповідала людям про політичні процеси, які, зрештою, впливають на їхнє життя. Після початку повномасштабної війни одразу почала розповідати про злочини військових РФ, про людей, які постраждали від війни, про військових, які обороняють нас і нашу свободу. І хоча я дуже добре розумію, що зараз усі наші зусилля спрямовані на перемогу, але мрію, що після перемоги повернуся до тематики, якою займалась раніше.

— Як Ви стали журналісткою? З чого розпочалася Ваша кар'єра?

— Я навчалась на фізико-математичному факультеті коледжу ПНУ після 9 класу. Вже на першому курсі почала шукати роботу журналістом, писала у різні газети, потім почала працювати на радіо "Карпати", тоді займалась програмою «Молодіжний формат». Моя подруга була ведучою, і ми домовились, що інколи цю програму робитиму я. Згодом я повністю зайнялась цим. Паралельно працювала для газет. І десь у той самий період почала працювати на ТРК «Карпати», зараз вже «Суспільне Івано-Франківськ» у новинах. Робила новинні сюжети для телеканалу й радіо.

Багато було проєктів одночасно, але мені це дуже подобалось. У цей період я ще займалась школою журналістики, була виконавчою директоркою, організовувала заняття. А ще ж треба було не забувати про

3⁸ ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ

навчання на спеціальності «Програмна інженерія». Це було дуже непросто. Згадую і не знаю звідки тоді було стільки енергії займатися усім і водночас не розпорошуватись. Зараз, може, і не змогла б так. Але заради справедливості скажу, що математика і програмування були мені не дуже цікавими, тому на парах я була не так часто, як варто було б.

Зрештою, повертаючись до питання. Так почався мій шлях у регіональній журналістиці. Це було цікаво, але не зовсім те, чого я хотіла. Мені завжди була цікава політика, а на регіональному рівні в 15-17 років мені не дуже довіряли робити політичні сюжети, та й на початку я не була до цього готова.

— 3 Вашої біографії відомо, що ви з Івано-Франківської області. Як Ви опинилися в Києві і заради чого змінили місце проживання?

— Усім розповідаю, що я з Прикарпаття, і дуже пишаюся цим. Навіть написала в описі автора на "Радіо Свобода" цей факт.

Я з села Вільхівці. Там жила до 15 років, вчилась у школі до 9 класу. Потім переїхала до Івано-Франківська, там вчилась два роки у коледжі і в 17 нарешті вступила до ПНУ ім. В. Стефаника на спеціальність «Журналістика». До того моменту з 15-ти я вже працювала журналістом, тому таке рішення здавалося мені логічним – підкріпити самоосвіту

ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ 39

у галузі журналістики і практику, отриману у різних виданнях, профільною освітою.

У 2018 році я подала заявку на програму стажувань для регіональних журналістів від Фондації «Суспільність» – «Хаб медіамобільності». Пройшла відбір і поїхала до Києва на стажування. Спочатку мріяла стажуватись у проєкті «Схеми» «Радіо Свобода», однак не склалося, вже не пам'ятаю, чому, і я обрала телеканал «UA:Перший», Суспільне. Там два тижні стажувалась, робила сюжети та прямі включення для новин. Потім була можливість залишитися там працювати. Я не вагалась і вирішила так і зробити. У мене був тиждень, щоб залишити все в Івано-Франківську і почати життя у Києві, не маючи там взагалі нікого. Це була серйозна авантюра. Київ спочатку був дуже некомфортним після затишного Франківська, та й не так легко починати все абсолютно з нуля. Але я дуже добре розуміла можливості для роботи, які відкрили мені центральний телеканал і столиця. Тому не одразу, і зовсім не легко, але зрештою все вдалося, і я там, де маю бути.

— Що спонукало вас змінити місце працевлаштування? Чи не було страшно розпочинати щось нове?

— Спонукало бажання розвиватись і розповідати ширшій аудиторії про процеси, зокрема політичні, які впливають на наше життя. На жаль, у рідному Франківську такої можливості не було. Зрештою, дуже полюбила Київ,

40 ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ

звикла до міста, побачила його справжнім, і тепер для мене немає комфортнішого місця.

— Чи були якісь непередбачувані ситуації, можливо, якісь курйози?

— Без цього не обійтись, коли працюєш у прямому ефірі, наприклад. Часто бувало, що зникав зв'язок, і мене бачило пів країни, а я про це не знала навіть.

Було таке, що ведуча зі мною розмовляла, а я її не чула, і це виглядало смішно. Але такі особливості. Найсмішніше було, коли я працювала на одній з подій – тоді фракція «Слуга народу» зустрічалася із Президентом, і обговорювали кадрові зміни в уряді, якщо я правильно пам'ятаю. А поруч відбувалась акція, яка не мала ніякого стосунку до засідання фракції і не мала суспільної ваги. Я попросила ведучу не запитувати мене про цю акцію в ефірі, бо це не стосується теми. Ведуча почула, ніби я попросила її запитати мене про це. І коли я закінчувала свою частину ефіру, вона запитала: "Роксолано, а що це за акція поруч?" І мені довелось розповісти про акцію, де зібрались кияни і просили, цитую: «не вбивати коней». Це було дуже смішно, бо ці люди вигадали рандомне гасло (для коней загрози не було ніякої), а я мусила про це розповідати після включення про кадрові зміни в уряді та зустріч з Президентом. Дуже смішно було, ми з колегою-ведучою досі згадуємо цей ефір з посмішкою.

ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ ⁴¹

— Що найбільше Вам подобається у вашій діяльності?

— До війни найбільше подобалося те, що я можу розповідати людям про політичні процеси всередині країни, можу показувати кулуарні домовленості, які від людей так сильно інколи хочуть приховати. Подобалось те, що я можу прямо запитувати у чиновників, держслужбовців, депутатів та ін. те, що цікавить народ, що можу показувати недоброчесність, яку вони так ретельно приховують від виборців.

Зараз я займаюсь абсолютно іншою тематикою. Мені складно, бо я надто емпатична людина і переймаю на себе біль героїв, історії яких розповідаю. Також дуже болісно переживаю історії, де люди втрачають близьких, домівки і так далі. Це все страшний біль, а найгірше — усвідомлення, що я ніяким чином не можу допомогти. Звичайно, дуже часто на мої матеріали відгукуються люди, пропонують допомогу, і це найменше, що я можу зробити, — розповісти історію людини.

Але відчуття, що я ніяк не можу допомогти втамувати біль близьких, які втратили когось, — це найгірше.

— Як змінилося Ваше життя з початком повномасштабного вторгнення?

— Спочатку я працювала у Києві, потім склалося так, що не було де жити, тому довелось поїхати до батьків на Франківщину. Там я провела деякий час, згодом поїхала

42 ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ

до Львова і працювала там, хоча їздила по всій Україні. Потім повернулась до Києва і продовжила працювати у різних регіонах: на Донбасі, «на нулі» на Сумщині, у Дніпрі, у Херсоні, Миколаєві, Рівному, на Київщині. Я часто жартую, що за цей рік побачила різні регіони України більше, ніж за все життя до цього. Якимсь за місяць у мене було 5 відряджень. Це дуже складно, ти не належиш самому собі у такі періоди. А стосовно того, як змінилась тематика моєї роботи, — відповіла у попередніх відповідях: це не порівняти. Зовсім інший напрямок і діяльність. Закордонні відрядження на зустрічі світових лідерів, як-от зустріч "нормандської четвірки" у Парижі чи зустріч Путіна і Байдена у Женеві, я змінила на відрядження у місця, де нема води і відчуття хоча б умовної безпеки. Ось так змінилось моє життя.

— Мені відомо, що Ви їдете в "гарячі" точки по всій Україні. Як прийняли таке рішення? Чи не страшно працювати в таких надзвичайних умовах?

— Це не зовсім так. Я їжджу у відрядження, але я б не сказала, що це завжди "гарячі" точки. Я була у Херсоні два рази, спочатку приїхала на тиждень одразу після звільнення, а потім провела там ще один тиждень, трохи пізніше. Там було небезпечно, безперервні обстріли по всьому місту. На Сумщині біля російського кордону теж складна ситуація була, ми потрапили під обстріл, але, на щастя, обійшлося. На Донбасі ракета зруйнувала

ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ 43

квартиру, яку ми з колегами орендувалими за ніч до того. А потім, коли ми вже працювати, вночі обстріляли те ж місто, де вже ми жили. Ніколи не можна передбачити, куди прилетить ракета, але це треба прийняти і намагатися враховувати ризики. Я не приймала прямо якесь рішення, що от з умовного понеділка буду їздити. Триває війна, а моє завдання — розповідати про те, що відбувається, показувати найважливіше. Якщо сидіти лише в Києві — цього зробити неможливо, мабуть. Тому я і працюю там, де потрібно.

Страшно усім. Якби мені було не страшно, то це вже був би тривожний дзвіночок, що щось не так. Просто це має бути розумний страх, який допомагає вижити, а не страх, який паралізує і змушує сидіти на місці і боятися ворухнутись кудись.

— Де було найважче та найстрашніше?

— Найважче, мабуть, у Херсоні і на Херсонщині. Обстріл там триває безперервно. Дуже складно зрозуміти, до тебе летить чи ні. Ще дуже тяжко було слухати історії знущань, катувань. Але якщо говорити не про місця, то найстрашніші і найважчі зйомки — це прощання рідних із загиблими. Наприклад, часто доводилось робити матеріали про прощання з військовими, і це нереально складно для мене. Все те ж усвідомлення, що ти не можеш нічим допомогти родичам, також цей страшний біль, який

44 ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ

хочеш чи не хочеш —, переймаєш на себе. Це найгірше.

— Що найбільше запам'яталося Вам в період вашої діяльності?

— Перший день великої війни і прямий ефір з Хрещатика. Розповідати, як з головної вулиці столиці тікають люди з речами, як навантажують усе, що можна, в автівки і їдуть хто куди. Бачити це все, не розуміти, що буде далі, і розповідати це людям було складно морально. Найгірше – невідомість, відчуття, що ти не контролюєш ситуацію взагалі, відчуття страху, і ніби це все сон, але водночас ефір, де треба прибрати емоції і розповідати факти, повідомляти інформацію і бути зібраною. Це відчуття не забуду, і воно, мабуть, за ці роки роботи в журналістиці запам'яталось найбільше.

— Що відчуваєте, коли спілкуєтеся з військовими, людьми, які були під окупацією, які втратили своє житло чи сім'ї?

— Коли спілкуюся з військовими, відчуваю нереальне почуття вдячності, поваги, захвату. Завжди намагаюсь дякувати їм за те, що вони роблять для нас усіх. Інколи можу розчулитися, я трохи сентиментальна. Дуже пишаюсь, що живу в одній країні з такими людьми, з героями. Ці відчуття не передати словами.

Ярослав Лелет

Головний телеоператор
ТРК "Вежа"

— Розкажіть про свою освіту. Де Ви навчалися, чим займалися?

— Я народився у мальовничому селищі у Карпатах – Верховині. Виріс із бабусею та дідусем. Навчався у Верховинській загальноосвітній школі I–III ст. Закінчив школу, склав ЗНО. А тоді почався мій шлях у Івано-Франківську. У 2017 році вступив на факультет історії, політології та міжнародних відносин ПНУ імені Василя Стефаника (спеціальність «Політологія»).

Інтерв'юєрка:

Ольга
БАБЕНКО

4⁶ ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ

З дитинства цікавився історією, але оскільки вчителем себе в майбутньому не бачив, а історія та політологія перетинаються, то й обрав останню. Моя бабуса — вчителька історії, тож, можливо, це теж якось надихнуло мене.

— Як сталося, що, навчаючись на політології, Ви потрапили на телебачення?

— Я успішно вчився на перших двох курсах, а на третьому курсі у мене виникло бажання працювати. На політології вивчають дисципліну «ЗМІ у політичному житті суспільства». В рамках цього предмета є навчально-виробнича практика в різних виданнях – як цифрових, так і друкованих. Але більшість таки на телебаченні та радіостанціях.

На кожну студію розподіляли по чотири людини. Мій друг записав нас на ТРК «Вежа». Спершу я не хотів туди, але все-таки пішов. Потрапив на радіо. Відходив необхідний період, чогось навчився, отримав оцінку – і все. А мій друг потрапив на телебачення, проходив практику в операторів і там навчився знімати. Після повернення на навчання він періодично ходив на «Вежу» допомагати щось знімати. Першого липня його запросили на «Вежу» працювати як штатного співробітника. Напередодні ми з ним планували піти працювати на заправку. Згодом жартували, що мали стати операторами АЗС, а стали

операторами на телебаченні.

На початку осені друг запропонував і мені піти працювати на «Вежу». Спершу я відмовився, але після розмови з генеральним директором Тарасом Зенем, який сказав, що візьме мене на роботу, якщо за короткий термін мій товариш навчить мене знімати, погодився. Так я щодня ходив на «Вежу», поєднував роботу з навчанням. Врешті, за два тижні я вивчив «базу», і першого жовтня 2019 року мене оформили на роботу. Так почалася нова сторінка в моєму житті. І дотепер я тісно пов'язаний з телебаченням.

— Як в університеті відреагували на Ваше працевлаштування?

— Я старався поєднувати навчання з роботою. В університеті до цього дуже лояльно ставилися, навіть з розумінням, і були задоволені, що ми працевлаштовані.

— Як пандемія Covid-19 вплинула на Вашу роботу?

— У березні 2020 року почалася пандемія коронавірусу. Весь світ пішов на карантин, і ми не виняток. Ми працювали позмінно, і я почав вчитися чогось нового, бо часу було дуже багато, а роботи як такої не було, хіба, може, година на день. Тоді головний режисер перевів мене на посаду оператора телепрограм. Більше мені не потрібно було ходити по місту з камерою. Так ми й працювали: я — оператор телепрограм і три оператори новин.

4⁸ ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ

— Що змінилося після початку повномасштабного вторгнення?

— Оператором телепрограм я пропрацював майже два роки. Після повномасштабного вторгнення ніхто не розумів, що робити. У нас з'явилося одне вакантне місце, прийшов ще один працівник. Тоді мене перевели на посаду головного телеоператора, хоча мої обов'язки не змінилися.

Часу тоді не було достатньо, бо кожен старався волонтерити, допомагати. Загалом робили хто що може. Допомогали хлопцям з тероборони, куди пішов мій друг та колега. Їм потрібні були то рукавиці тактичні, то каримати. Їздив по місту, шукав, бо хотілося допомогти. На початку квітня подумав: «Чому б мені не спробувати вести радіопрограму?». Продумав ідею. З нашим керівником Ігорем Хименцем узгодив план. Він запропонував на першу програму запросити тих, кого добре знаю.

— Яким був Ваш перший ефір?

— Я запросив знайомих волонтерок, які допомагають літнім людям, – Юлію Стасюк та Юлію Торконяк. Дівчата були цьому раді, адже це висвітлення їхньої діяльності, і вони могли розповісти про свої потреби. Провів програму. Направду хвилювався, готувався, мені редагували текст. Не те щоб не вмів, але в такому стилі ніколи не працював.

ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ ⁴⁹

Більше працював у технічному плані. Потім запросив на програму фахівців із Калуша, які займалися музичною терапією. І так все пішло. Вийшов, по суті, цілий сезон – з квітня до вересня. Записав понад 20 програм.

Остання програма була 24 лютого цього року. Це був спецвипуск, я запросив експерта з Києва, викладача і політолога. Зараз уже ефіри на радіо не веду, бо почалися проблеми зі світлом. На сьогодні трішки все переформатував і, можливо, в найближчому майбутньому повернуся до цього.

— Що передбачає робота оператора на телебаченні? Які у Вас обов'язки та завдання?

— Якщо це оператор новин, то робота передбачає зйомку та монтаж сюжетів. Оператор співпрацює з журналістом. Вони разом знімають сюжети, ходять на події, пресконференції, ексклюзивні сюжети, записують синхрони. Потім журналіст розшифровує всі синхрони, пише текст, робить розшифровки. Тоді оператори все монтують та дають в ефір. У цьому й полягає робота телеоператора нині. Зрозуміло, їх можуть залучати й на інші сюжети, але це все ситуативно.

— Чи пам'ятаєте свій перший сюжет?

— Пам'ятаю дуже добре. Можна сказати, що у мене були два перші сюжети. На один я пішов зі своїм другом. Мені було спокійно, бо він вже щось вмів та вчив мене. Того ж

50 ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ

тижня наш директор Тарас Зень дав завдання піти з ним у «Вагабундо», зняти сюжет. До того я самостійно ще нічого не робив. Беру всю апаратуру, йду з ним. Приходжу, розкладаюся, вмикаю камеру. На той час я вже певний алгоритм дій знав, але що до чого – не розумів. Ставиш камеру, а коли вмикаєш запис, вона показує, скільки часу ти знімаєш. Повний кадр має тривати 7-10 секунд, щоб таких можна було відібрати 3-4. А у мене цей час якось вимкнувся, я почав хвилюватися, але бачу, що камера пише. І тоді подумки рахую ці секунди, щоб записати. Але сюжет вийшов в ефір, і це головне. А після того вже все простіше пішло.

От з монтажем у мене ніколи не було труднощів. Мені це подобалося, цікаво було тоді і цікаво досі. Я, наприклад, більше люблю монтувати, аніж знімати. Хоч знімаю зараз не так часто, а якщо й знімаю, то просто сиджу і спостерігаю, щоб все було добре.

— Який сюжет Вам найбільше запам'ятався?

— У мене в пам'яті відклалися два сюжети. Перший був у Коломій у пансіонаті для дітей. Ми їхали туди у 2019 році перед днем святого Миколая. Це був дуже важкий в емоційному плані сюжет. А другий сюжет знімали нещодавно. Ми їздили до волонтерів, які були під Бахмутом. Вони передали нам дуже цікаву річ – пляшку шампанського «Артемівське». Його ж у Бахмуті розливали.

ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ ⁵¹

Це ще влітку було, магазин ще працював там, і вони його просто звідти забрали. Зрозуміло, що розкоркуємо пляшку після перемоги. Тоді вже можна буде. Ось такі два сюжети, а решту вже не згадаю, бо їх було дуже багато. Загалом над сюжетами працював дев'ять місяців.

— Ви займалися благодійною діяльністю. Що саме робили та з якою метою?

— У травні 2022 року військові, з якими служить наш співробітник, мій друг, мали потребу в автомобілі. Машина - це немалі гроші, бо дешевих на той час ми тут не знаходили. Ми знайшли автомобіль вартістю понад 100 тисяч гривень. Тож спершу «Вежа» провела благодійний аукціон від зірок: українські зірки, як-от гурт «Калуш», Дзідзьо та інші, давали свої речі. Ми зібрали близько 60 тисяч гривень. На жаль, цього було недостатньо. Ще були локальні збори - батьки, друзі збирали кошти, була відкрита «банка».

Потім моя хороша подруга Надя запропонувала дозбирати кошти. Вона активно займалася волонтерством, багато кого знала і закривала на той час досить великі збори. Я запропонував провести майстер-клас зі сценічного мовлення. У нас на «Вежі» є колега, яку я запросив. Розповів про це Ігорю Хименцю, який мене познайомив зі своїм другом Павлом. Він викладає акторську майстерність. Тож запропонував йому цю ідею,

52 ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ

він, звісно ж, погодився. Ми і досі з ним товаришуємо. Я зателефонував у «Параграф». Дуже вдячний їм, бо вони безкоштовно дали нам приміщення та мікрофони, хоч ми були готові заплатити за все. Це був майстер-клас зі сценічного мовлення та акторської майстерності. І ще першого червня до Дня захисту дітей ми провели акцію для дітей, вони малювали на футболках. Тоді ми закрили цим збір.

У середині липня у хлопців знову була потреба в коштах. Тоді ми провели ще один майстер-клас суто зі сценічного мовлення та акторської майстерності. Надалі я хіба що десь домовлявся, діставав то тепловізор, то тактичні окуляри. І так, коли щось треба, стараюся допомогти. Десь через знайомих, десь самотужки.

— Чи можете щось порадити майбутнім журналістам, яким доведеться працювати перед камерою?

— Пораджу. Перш за все багато читайте, щоб ваш словниковий запас був багатий. В Ютубі вчіться правильно вимовляти, дивіться різні уроки з мовлення. У нас на «Вежі» виходить «Аркона», де це чудово пояснюється. Якщо вам недостатньо вільного пояснення, звертайтеся до фахівців. Глядачі будуть оцінювати і ваш зовнішній вигляд, і те, що ви говорите. Знімайте себе на камеру, тренуйтеся.

Якщо хочете бути новинниками – дивіться сюжети: сюжети центральних телеканалів, BBC, CNN, дивіться сюжети

ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ 53

англійською мовою, те, як у них вони будуються. А страх перед камерою з досвідом зникне.

Якщо ви хочете працювати на радіо, там найголовніше – тренувати мовлення, щоб мова була чистою.

Всього іншого, думаю, молодих журналістів навчать на роботі та в університеті, там їм дадуть достатні знання.

54 ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ

Оксана Лісовська

Завідувачка редакції
розважальних програм
ОТБ "Галичина".

Керівниця вокальної студії
"Ліра", м. Калуш.

— Розкажіть про себе: про що мріяли в дитинстві, де здобували освіту, які професії опановували?

— В дитинстві я мріяла стати актрисою або співачкою. Тоді мене переконували, що це не реально, тож подумувала про фах вчительки української мови та літератури, адже перемагала у предметних олімпіадах на міському і обласному рівнях. «Це важка та невдячна робота — 40 лобуряк "на голові"», — сказала

Інтерв'юерка:

Ольга

БАБЕНКО

ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ 55

мама, і я вступила туди, де бачили мене батьки, — в музичне училище по класу фортепіано. Професія була максимально “не моя”, але я вдячна тому періоду за вірних до сьогодні подруг та за наставниць, які сформували мене як особистість. Особливо дякую світлої пам'яті Олександрі Турянській.

Згодом я вступила до Прикарпатського університету на спеціальність “психологія”. Але вже тоді розуміла, що не працюватиму психологом, бо почала створювати перші програми на телеканалі “Галичина”. Тоді я робила це ще не працюючи офіційно. Як зараз сказали б, “на волонтерських засадах”.

— Чим займаєтеся тепер?

— Зараз я працюю завідувачкою редакції музичних, розважальних та пізнавальних програм на улюбленому телеканалі та стільки ж часу керую вокальною студією “Ліра” в місті Калуші.

— Який у Вас стаж роботи на телебаченні?

— Мій стаж роботи на телебаченні - 21 рік. Офіційно. Фактично ж 23.

— На “Галичині” Ви створили багато телепроектів. Який з них найулюбленіший і чому?

— У різний час різні були улюбленими. Щось “живе” і досі, як-от “Звуковий вимір”, щось (як “На добру ніч малятам” чи “Поговоримо про музику”) більше не

56 ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ

виходить в ефір. Музичні проєкти дозволяли багато їздити фестивалями України та й за межі, тому дуже любила свого часу саме їх. Особливою є “Ігри інтелекту”, де я — продюсерка та режисерка, а мій син — автор питань та ведучий. Дуже люблю “Країну на запах”, бо вона пізнавальна передусім для нас, авторів.

Ну, а моє най-най-най — то не циклічні програми, а музичні та документальні фільми: казки для дітей, “Родинна історія” та “Різдвяні історії”.

— З якими проблемами зіткнулися під час роботи на телебаченні?

— Найчастіше це втома і брак часу втілити всі ідеї. Інші я навчилася долати. Часто працюю як оператор, навчилася відеомонтажу і понад 10 років всі свої програми монтую сама.

— Де Ви черпаете натхнення для творчості та життя?

— Якщо дуже коротко, то з любові. До сім'ї, рідних, друзів, до країни, до роботи. З подорожей та спостережень за природою, з хороших книжок та цікавих фільмів. Люблю малювати, в'язати на спицях, вишивати. Також з радістю готую для рідних. Тому так, усе — з любові.

— На вашу думку, наскільки доречно в умовах війни транслювати розважальні програми на телебаченні? Як це впливає на людей?

— Важко відповісти однозначно. Але ми повинні берегти

ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ 57

психічне здоров'я одне одного, і розважальний контент допомагає це робити. Однак ігнорувати війну і просто веселитися вважаю неправильним. Саме тому ми творимо програми, які допомагають збадьоритися, краще пізнати Україну та її людей, пишатися справжніми здобутками, жартувати над ворогом.

— Що Ви порадите сучасній молоді?

— Сучасна молодь прекрасна і чудово обійдеться без моїх порад. Я побажала б мріяти і діяти. Любити і ловити кожну мить цього дивовижного життя.

58 ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ

Світлана Маланюк

Журналістка сектору
комунікацій ГУНП в Івано-
Франківській області.
Журналістка
документальних фільмів та
програми «Надзвичайні
новини» ICTV.

— Як Ви прийшли у журналістику? Чи була журналістика Вашою мрією?

— Я обирала між режисурою та журналістикою. За мене все вирішив випадок. Я подавала документи в Прикарпатський університет на режисуру і на журналістику. Але я не розраховувала, що треба буде їхати у Львів. Тоді не було ЗНО, тоді потрібно було складати екзамени, це був 2007 рік. Відповідно пройшовши творчий конкурс,

Інтерв'юєр:

Денис

ЛУЖНИЙ

ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ 59

склавши екзамен з історії та з української мови та літератури, я вже знала, що я вступила там. Наступного дня у мене мав бути вступний іспит з режисури в Прикарпатському університеті. Уже знаючи, що вступила, я розслабилась і залінувалася, була вже стомлена на той момент екзаменами й думала: «досить з мене тих екзаменів», і відповідно я так провчилася на журналістиці. Я не шкодую, тому що я знайшла себе в цій професії, продовжую розвиватися. Чим мені подобається журналістика — це тим, що ти ніколи цю професію не освоїш до кінця, тому що ця професія міняється, вона дуже динамічна. Два роки тому журналістика розвивалася в умовах коронавірусу, зараз журналістика взагалі розвивається в умовах війни. Фактично кожен рік ми відчуваємо динаміку в професії. Я не шкодую про свій вибір.

— Де саме розпочинали свій шлях журналіста?

— Моя перша стежина в журналістиці була в 15 років у "Галицькому кореспонденті". Це газета, вони виграли грант і відповідно відкривали школу журналістики. Я пам'ятаю, готуючись, розуміючи, що я хочу бути в цій професії, щотижня (мені здається, кожного четверга) я купувала різні примірники преси. Це були «Галицький кореспондент», «Репортер», «Західний кур'єр», «Галичина» та інші україномовні видання. Я пам'ятаю, що в «Галицькому

60 ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ

кореспонденті» побачила оголошення про те, що відбувається набір учнів до школи журналістики. Мені на той момент, здається, було 15 років, а вони тоді набирали студентів. Думаю: "мушу спробувати". Я спробувала, і мене зарахували. І ось так розпочалася моя доріжка. Там я пізнала, що таке преса. Потім я подумала про те, що можу вступати на факультет журналістики, тому що мені це справді подобається. Насправді мене «ліпило» дуже багато журналістів області. Наталя Кушніренко, Сергій Борис, Наталка Голомидова, Тарас Прохасько – усі вони навчили мене навичок саме друкованих ЗМІ. Пізніше, на першому курсі, я потрапила на практику у «Репортер». Я пам'ятаю, що на свою першу сесію я пішла з Тетяною Соболик. Наразі вона є головним редактором «Галицького кореспондента». І вже на першому курсі я почала дивитися телевізійні новини. Один із перших сюжетів, які я бачила, був Наталії Фармус. Вона той журналіст, який мене багато чого навчив. Ми на той момент навіть не були з нею знайомі, але її стилістика, подача інформації були настільки доступними, що я не могла не вчитися цього. Я навіть інколи малювала собі схеми, як вона подає сюжет крізь історії людини. Це уміння я перейняла собі. Потім я звернула увагу, як пише на той момент журналістка «ICTV» Оксана Кваснишин. Один з моїх улюблених репортажів, я навіть вважаю, що він повинен бути у підручниках з журналістики, — це сюжет про Дарію Цвек.

ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ ⁶¹

Це відома українська кулінарка. Наскільки смачно вона зробила цей сюжет. Там не йдеться про готування, але наскільки смачно вона зробила це про людину, що я вважаю, що це — зразковий репортаж. І от скільки часу пройшло, наскільки цей портретний нарис реально був цікавим, що я досі думаю, що він має увійти до підручників з найкращих репортажів. Алла Пасс навчила мене динаміки у репортажі й ще дуже багато чого. І ці всі люди, навіть не знаючи мене, десь мене вчили. Тому я кажу: журналістика — це не професія, не та навичка, якої ти набуваєш в аудиторії. Це та навичка, якої ти набуваєш щодня, знайомлячись з новими людьми, майстрами. Це дуже динамічна професія. І на першому курсі, дивлячись, як пишуть вони, я потрапила у телерадіокомпанію «Вежа». Так і зупинилася там до 4 курсу. На 4 курсі мене вже перехопив телеканал «ICTV».

— Як взагалі потрапили на телеканал «ICTV»?

— Дивлюсь я новини, традиційно. Мій робочий день не закінчився після планівки. Він закінчився переглядом новин. Я переглядала, як подали ту саму новину інші канали. Де я, можливо, прогавила. І якось, дивлячись сюжет на телеканалі «ICTV», я побачила на біжучій стрічці, що їм потрібен журналіст в Івано-Франківській області. Я дуже добре пам'ятаю, що це була п'ятниця. В п'ятницю я записую електронну адресу, надсилаю їм резюме, а в понеділок мене вже обрали. Мені дали завдання зняти якийсь сюжет. Мій

62 ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ

перший сюжет на телеканалі «ICTV» був про грибний сезон, я його зняла, і так розпочалася моя робота там.

— Чи можете пригадати якщо не перший, то один з перших Ваших сюжетів?

— Я пам'ятаю один сюжет. Це була повинь 2020-го року. І ми тоді знімали наслідки цієї повені. Я — «неотесаний горобець», їду знімати повинь з Русланою Лижичко. Насправді вперше в житті я бачила такі наслідки стихії. Для мене це було дуже закарбовано. Ти приходиш на роботу і думаєш про журналістику, ти йдеш на роботу і думаєш, що потрапиш на сесію міської ради чи на якусь пресконференцію. Ти одягаєшся відповідно: піджачок, біла блузочка, тифельки. А в результаті після обіду ти потрапляєш на повинь зі своїми новенькими тифельками, балетками, і у своєму піджачку. Це настільки мені закарбувалося. По-перше, враження, а по-друге, те, що завжди потрібно мати змінний одяг на роботу, тому що ти не знаєш, де опинишся в кінці дня.

— Розкажіть про сюжет, який для Вас є особливим, який по-справжньому Вас вразив.

— Мені пригадується одна історія. Це була стрілянина у 2015-му році в Мукачеві. Конфлікт на заправці, який переріс у щось більше. І ми з Наталією Фармус поїхали на місце події у суботу, думаючи, що їдемо туди й назад, відзняти та показати. У результаті я пробула там два дні,

ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ ⁶³

Наталя пробула там ще 4 дні. Це історія про те, що ти плануєш одне, а в журналістиці так не буває, ти не можеш планувати. Стається подія, і не важливо, що це субота чи неділя, ніхто не питає, які у тебе справи вдома, — ти мусиш їхати.

Пригадую ще один сюжет, який на мене дуже сильно вплинув. Олег Бутусін. Ми знімали його, як тільки він приїхав сюди. Це була історія родини (російської), яка попросила притулок на Івано-Франківщині. Один з моїх останніх сюжетів це вже історія-трагедія Олега Бутусіна, який на війні втратив двох синів. Я цих дітей пам'ятаю. І я знімала похорони двох його синів. Це відчуття, коли ти пам'ятаєш їх, вони сиділи перед тобою, вони дуже мудрі діти насправді, військова справа — це було їхнє. І ти ніколи б не подумав, що будеш знімати їхній фінал. Я не знаю, звідки беруть сили ці люди, звідки брала сили мама Тетяна, звідки брав сили Олег, який бачив дві труни зі своїми дітьми. І я говорила зі своїми колегами, тоді зі мною була Алла Пасс. Ми ще питали: «Олеже, де Ви берете сили зараз говорити з нами?», а він каже: «Я черпаю сили у своїх дітях, вони не дають мені зламатися». Це дуже складно — бачити героїв своїх сюжетів, а потім бути на їхніх похоронах.

— «Надзвичайні новини» — програма, в якій дуже багато страшних та жорстоких історій, про які розповідають журналісти у своїх сюжетах. Наскільки

64 ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ

психологічно важко знімати матеріали на такі теми?

— Було важко. Але ставиш собі питання: яка мета твоєї роботи? Інколи допомогти людині. Звертаються родичі, повідомляють, що у них сталася якась біда з сином і вони не можуть знайти правди в правоохоронних органах, вони не можуть знайти правди в суді, і їм потрібна допомога. Вони звертаються до журналістів як до останньої інстанції. В такі моменти ти просто розумієш, що їм потрібне це висвітлення, щоб люди звернули на них трошечки увагу, тому ти й справляєшся з цим. Ти ставиш перед собою завдання: «Ага, це потрібно їй», ти працюєш для цієї жінки, яка живе на одну пенсію, і їй ніхто не може допомогти. Її єдина допомога насправді — це щоб інші служби звернули на неї трохи уваги, хоча б відкрили її справу, подивилися, а можливо, щось недодивилися. І це іноді спрацьовує, навіть дуже часто. Це є одним з пунктів чим ти керуєшся в професії. Іноді буває таке, що потрібно звернути увагу на проблему іншої людини, а вони є опонентами у твоїй історії. І один, і другий мають право на висловлювання. Ти виконуєш свою роботу, даєш висловитися і одній, і другій людині, а глядач робить висновок. Зазвичай як все відбувається? Звертаються люди, є інколи резонансні події, які викликають суспільний резонанс, ми звертаємо увагу на це. Дивишся коментарі, люди реагують по-різному. І ти думаєш: чому вони так реагують? Починаєш шукати зерно істини десь, звертаєшся до одних, других, третіх, глядач в

ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ ⁶⁵

в результаті робить якийсь висновок. Твоя задача – розповісти, донести масам різні точки зору.

— Журналістика в умовах війни... Скажіть, як взагалі вона сьогодні змінилася і якою вона буде після нашої перемоги?

— Яка вона буде після війни — я не знаю. Проте думаю, оскільки Україна будується на засадах демократичних, і ми відстоюємо ці демократичні засади, то можемо хоча б говорити, що у нас журналістика є, на відміну від наших окупантів, де журналістика — це виключно пропаганда. Попри те, що у нас воєнний стан, все одно у нас є журналістика, у нас є свобода слова, у нас є блогери, у нас є багато каналів. Але разом з тим ми утверджуємося на засадах демократичних, коли ми можемо говорити про якусь свободу слова, знову ж таки на відміну від нашого ворога. Сьогодні у нас змінився порядок денний, ми говоримо про війну. Згадайте журналістику рік тому... Один канал говорить одне, інший — те саме, проте з іншим відтінком. У нас є зараз державна машина, відповідно ми працюємо на благо нашої країни. Зараз іде інформаційна війна, і ми, як журналісти, є бійцями інформаційного фронту, наше завдання сьогодні — це протистояти інформаційній пропаганді. Це, власне, і змінилося. Якщо ми раніше працювали на інтереси людини, на інтерес глядача, то зараз у нас є інтерес держави — в першу чергу, а вже потім інтерес людини.

66 ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ

— Чим Ви любляєте займатись, крім журналістики? Які у Вас захоплення, хобі, уподобання?

— До війни я дуже любила подорожувати. Не завжди вдавалося виїхати за кордон, тому що є вже ця професійна деформація, коли ти не можеш відлучитися від регіону, бо ти переживаєш, що щось станеться. Цим, до речі, страждають дуже багато журналістів, і в результаті цього виникає професійне вигорання. Тобто до війни: подорожі, пол-денс, повітряна гімнастика, гімнастика – це те, що мене розряджало.

Так само зараз, під час війни: спорт, локальні поїздки уже по області – вони дуже розряджають обстановку, тому що зараз в мене робота більше в офісі. Так само психологія, тому що ми ніколи не були в умовах воєнного стану. Як справлятися, як не вигоріти, не страждати синдромом відкладеного життя — цим дуже багато людей зараз страждає. На мою думку, психологією зараз повинен цікавитися кожен, щоб адаптуватися до цих умов і зрозуміти, що твоє життя не буде таким, як раніше, тому, що після того як росія програє, у нас почнеться новий етап, але він вже не буде таким, яким був у 2022 році.

— Що плануєте зробити одразу після нашої перемоги?

— Мені здається, люди будуть святкувати так як ніколи в житті. Що першим я зроблю? Я хочу зустрітися з колегами, я обніму колег, яких я не бачила рік, я знаю, що ми

обов'язково зустрінемося і дуже міцно будемо обійматися. З колегами з Миколаєва, Одеси, Харкова, Дніпра. Я знаю точно, що канал збере нас, він традиційно нас збирає кожного року, і ми будемо довго обійматися. А потім, звісно, заковувати рукави і працювати з подвійною силою. Дуже багато роботи буде. Я думаю, що ми будемо дуже багато плакати. Сміятися і плакати. Ми будемо згадувати різні історії. От моя історія перебування тут, в тилловій області, та перебування моєї колеги в Харкові, вона цю війну буде бачити по-іншому. Ми бачимо цю війну як багато похоронних повідомлень, біда, тривоги. Вона бачить війну, коли будинки руйнуються на її очах, і в неї сім'я, діти, але вона не забуває про свою професію. Ми будемо розповідати одна одній багато історій, і ми цю війну переживаємо кожен по-своєму. Моя колега з Миколаєва, Віка Лакезіна, наразі фіксер, фіксує для закордонної преси, допомагає висвітлювати воєнні злочини на весь світ. Коли ми з нею розмовляємо по телефону, я їй кажу: «Віка, ти розумієш, в мене таке відчуття, ніби ми з різних планет». Я її розумію, а вона розуміє мене. Я їй кажу, що в нас ніч була дуже неспокійна, тривога на тривозі, а вона мені каже: «А у нас за ніч 10 прильотів було». Ми бачимо військові дії по-іншому, ми бачимо їх з тилової області, в більшій безпеці.

— Чи можете дати декілька порад молодим журналістам, які роблять перші кроки у професії? Як їм

68 ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ

розвинути у собі журналіста?

— Вірити в себе. Ризикуйте, ставте незручні питання не тільки своїм респондентам, а й собі, вірте в себе, критикуйте себе — але не добивайте себе. Пам'ятайте, що кожен має право на помилку. Ваше завдання — просто її більше не повторювати. Майже кожен журналіст допускав якусь помилку, наприклад, в титрі, деś переплутав цифру. Але насправді потрібно пам'ятати, що головне — потім бути більш уважним. Тричі перечитайте титру перед тим, як здавати сюжет на монтаж! Завжди навчайтесь. Пам'ятайте, що журналістика змінюється, і Ви міняєтесь, навколишнє середовище змінюється. Якщо кілька років тому ми ходили з диктофонами, то зараз ми ходимо зі смартфонами, якщо раніше нам потрібна була професійна камера, то зараз нам достатньо цього ж смартфона, і його камера знімає не гірше, аніж професійна камера, а то й краще. Тому треба просто еволюціонувати разом зі світом. Пам'ятайте, що метрів, корифеїв журналістики не існує. Люди, які істинні журналісти, воістину корифеї журналістики, завжди навчаються, завжди! І ніколи себе такими не назвуть.

Тетяна Мельник

Головна редакторка
молодіжного журналу
«RePost»

— Розкажіть про себе, про освіту та свій шлях до журналістики.

— Найперше хочу подякувати вам за увагу до моєї роботи, мені справді дуже приємно. А ще давати інтерв'ю для мене завжди дуже незвично. За освітою я філолог, вивчала польську мову і літературу у Прикарпатському університеті ім. В. Стефаника. Хоча дуже хотіла вступити саме на журналістику, проте її на той час ще не було в нашому університеті, тому вам пощастило більше. Але,

Інтерв'юерка:

Адріана
МАГДІЙ

70 ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ

на мій погляд, свій шлях до журналістики я почала протоптувати ще зі шкільних років, коли писала замітки до місцевої районної газети та займалася організацією шкільної газети. Погоджуся, що моя історія не з найоригінальніших. Мені ця справа дуже подобалася і, здається, непогано давалася. Уже під час навчання в університеті я почала відвідувати заняття у Школі журналістики при ОО НСЖУ, де отримувала величезне задоволення і натхнення, бо це була вона — справжня журналістика — і я нарешті до неї "доторкнулася". Пізніше проходила стажування на телеканалі "РАІ", і мене вже було не зупинити. Якраз там я познайомилася з Мар'яною Циганин, котра заснувала мій улюблений "RePost". Усе це вкотре доводить, що випадковості не випадкові та шлях кожного уже прокладений Всевишнім, варто лише рушити з місця.

— Бути головним редактором — це велика відповідальність. Які труднощі виникають у Вас на роботі?

— Я відповідаю за кожну літеру в журналі, й не завжди усе так ідеально, як би мені хотілося, але це справа, котру страшенно люблю. Труднощі часом виникають, коли не можеш дочекатися від респондентів коментарів або ж фото. Щодня нагадуєш, а результату ніякого. І це, мабуть, найскладніше, бо ситуація не залежить конкретно від мене,

ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ ⁷¹

іноді неможливо вплинути на такі речі. А те, що підвладне мені, завжди можна змінити таким чином, щоб знайти вихід.

Але я розкажу, що дратує мене як редактора, це ж значно цікавіше. Скільки б разів ти не вичитував фінальний варіант номера, після друку усе одно знайдеш щонайменше одну помилку. Я не знаю, як з цим боротися, але воно справді виводить з рівноваги. І нехай читачі знають про це явище, яке неможливо пояснити, як НЛЮ:) Мене також часто запитують, чи не буває у команді суперечок з приводу різних поглядів на щось. Так-от, бувають, і нерідко, але я не називаю це труднощами, адже створення журналу – процес далеко не легкий. Якщо люди сперечаються про щось, значить, їм не байдуже, а це найважливіше! Дуже не люблю, як тепер кажуть, байдужості.

— Як Ви почали працювати у журналі «RePost»?

— На завершенні стажування на "РАІ" Мар'яна Циганин поділилася ідеєю створення молодіжного глянцю і запропонувала долучитися охочим. Я нескромно відразу побачила себе в ньому головним редактором і запропонувала свою кандидатуру. Відтоді лягала і прокидалася з думками про концепцію майбутнього журналу, малювала у записнику ескізи сторінок, збирала довкола людей, з котрими хотіла б працювати. І, знаєте,

72 ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ

не помилилася в них, адже усі ці 5 років ми — одна міцна команда. Як часто повторює Мар'яна, потрібно бачити можливості. Звичайне стажування закінчилося для мене здійсненням мрії. З 2017 року я і "RePost" — одне ціле.

— На Ваш редакторський погляд, у чому полягає візитівка журналу?

— "RePost" унікальний насамперед суперактуальним і цікавим наповненням: молодіжні теми, проблеми, інтерв'ю зі знаменитостями, переклади окремих статей англійською. Видання є загальнодержавним і некомерційним, тобто розповсюджується безкоштовно. Надзвичайно влучна назва з виділенням "re", що візуально схоже на "res", і це наш орієнтир також на відеоконтент. На каналі нашого глянцю в Ютуб уже є серія сюжетів "Добрі історії" про людей, котрі роблять значущі справи у час війни. Постійна рубрика "Доброго ранку" про нюанси професій також має свої відеоваріанти. Окрім того, рубрика "Натхнення.lit" — це можливість для молоді опублікувати свої поетичні твори. Щодо нашого друкованого видання не можу також не звернути увагу на таку деталь, як нумерація сторінок. Вона також є "родзинкою" журналу. Розміщена там, де повинна бути, чітка і, найважливіше, зручна. Я не бачила ще в Україні друкованого видання з подібною нумерацією. Важливо і те, що «RePost» — це можливість здобути перший

ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ 73

професійний досвід у сфері журналістики і не тільки. Тому запрошую. З собою мати лише величезне бажання.

— Що для Вас журналістика?

— Насамперед це люди та можливість бачити їх справжніми. Це сотні історій, які ніколи не повторюються. Це проєкти, події, місця. Журналістика для мене — велика мандрівка, у якій буває по-різному, але нудно не буває ніколи. Я буду називати її всіляко, але роботою не назву, бо 24/7 — це вже не частина твого життя, це і є воно.

— Які поради можете дати журналістам-початківцям?

— Найперше — не боятися. Не боятися своїх помилок, не боятися відмов від респондентів, не боятися щось перепитати кілька разів. Це все — професійний досвід, котрий з часом працюватиме на вас. Будьте оригінальними! Ви повинні зробити усе, щоб матеріал був грамотним і якісним. До речі, про грамотність. Це моє правило номер 1: журналіст не має права бути неграмотним, і повинен орієнтуватися тільки на грамотного читача і респондента! Пам'ятайте: коли ви звертаєтеся до когось за інтерв'ю чи коментарем, вже у цей момент ви є обличчям свого видання, радіо чи телеканалу і справляєте перше враження про нього. І, як казала Алла Пасс, «журналістику потрібно любити, бо якщо її не любити, то краще нею не займатися». Творіть, креативте, бажаю вам натхнення і терпіння!

74 ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ

**Богдан
Мисюк**

Журналіст газети
«Репортер»

— Розкажіть про себе, де народились та навчались?

— Я народився в селищі міського типу Делятин, навчався в Прикарпатському національному університеті ім. В. Стефаника за спеціальністю "Журналістика".

— Як думаєте, потрібно вчитися на журналіста чи можна без освіти стати хорошим спеціалістом?

— Легше стати хорошим спеціалістом на тій роботі, де одразу

Інтерв'юєрка:

Марія

МОЛДАВЧУК

ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ 75

не вимагають диплом. У нас є багато недержавних видань, радіо, тому це цілком можливо.

— Якою була Ваша перша робота, перша журналістська практика?

— Моя перша журналістська практика була в газеті «Галицький кореспондент». Якщо за основу брати справжню журналістську роботу, то це газета «Репортер». Там я і на сайті працюю, паралельно і матеріали, аналітичні статті, розслідування пишу, інтерв'ю записую.

— Які матеріали найбільше запам'яталися чи, можливо, найважче далися, зокрема в емоційному плані?

— Матеріал, який найбільше запам'ятався, — це розслідування про те, що на вулиці Бельведерській хотіли знести двоповерховий австрійський будинок, який є пам'яткою архітектури. Замість нього забудовник хотів спорудити багатоповерхівку. До нас звернувся мешканець будинку й розповів повністю цю історію. Я потім зв'язувався з цим забудовником, ішов в міський департамент архітектури, розпитував це все, збирав ці пазли до купи. В кінцевому результаті ніхто нічого не зніс, не збудував на тому місці. Я сміявся, що це через те, що мій матеріал вийшов. Однак я чимось допоміг у цій ситуації.

— Бували випадки, коли доводилося відмовлятися від завдання редакції?

— Були випадки, але в тому плані, що мені могла

76 ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ

не подобатися тема. Або я відчував, що це зовсім не моя тематика, і я з нею не впораюсь. Була траурна річниця — 7 років як помер Роман Гурик. Мені дали від редакції завдання написати інтерв'ю з його батьками, але я відмовився і дав цю тему своїй колезі. Я відчував, що вона її краще висвітлить, бо вона вже спілкувалася з його батьками. В нормальних редакціях це сприймається позитивно, якщо ти розумієш, що якісно не напишеш про те, що тобі доручили. Хоча в редакціях тобі не дають тему, ти її знаходиш сам. Це сприймається навіть краще, ніж коли ти через силу будеш писати, "розсмоктувати", а в кінцевому результаті вийде якийсь "шлак".

— Чи було професійне вигорання?

— Професійне вигорання було тоді, коли почався ковід. Ми тоді з дому працювали. Цілими днями працюєш на сайті, нікуди не виходиш, тем для написання немає зовсім. Якщо є якісь теми, то це все стосується ковіду. Хоча цей період тривав десь місяці три-чотири, а потім все нормалізувалося.

— Чи є улюблене місцеве видання, яке читаєте та якому довіряєте?

— Звичайно, «Репортер» і «Галка».

— Є люди, які псують якісну журналістику фейками, джинсою, маніпуляціями. На Вашу думку, що потрібно

зробити, щоб вивести цих шкідників з медіапростору?

— Не те що самі люди псують журналістику фейками й джінсою. Є цілі видання. Я, звичайно, їх називати не буду, але ці видання створюються або були створенні під місцеві вибори з єдиною метою — пропіарити ту чи іншу людину, щоб вона відповідно набрала якнайбільше голосів, коли розпочнуться вибори. Це нормальна практика.

Не вийде вивести шкідників з медіапростору. Тому що, видання створюється незалежним, і ніхто не може на нього вплинути, тим паче якщо воно ще й офіційно зареєстроване. Просто таким шкідникам навіть коштом того, що вони фінансуються напряду від деяких партій, можна не давати рекламу, щоб рекламодавці не велися на них і вони заробляли якнайменше або ж взагалі не заробляли з тих зовнішніх можливостей, джерел доходу. Щоб вони фінансувалися виключно з партії. Коли вибори закінчуються, відповідно цей сайт просто помирає. А якщо вибори закінчуються позитивно для цього сайту, і виграє людина, яку вони піарили, відповідно цей сайт буде жити. І на наступних виборах через 4 роки знову ж така схема створюється, і все нормально працює, принаймні в Івано-Франківську.

— Чи є блогер журналістом та чи може він ним стати?

— Можна сказати, що так, блогер уже став журналістом, тому що журналістика стала поняттям дуже розмитим. В

78 ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ

журналістиці має бути актуальна інформація, якнайшвидше висвітлена з перевіркою всіх фактів. Блогери з актуальністю і швидкістю справляються набагато швидше і краще, ніж журналісти. Єдина проблема блогерів — інформація часто не є перевіреною до кінця. Але з якоїсь точки зору я б вважав блогерів журналістами.

— На Вашу думку, якими якостями передусім має володіти людина, щоб стати журналістом?

— Бути впертим — це найважливіше. Ніколи нікому не поступатися, стояти на своєму, завжди йти до кінця. Якщо тобі потрібно розкрити якусь тему, треба бути надокучливим — писати, дзвонити, "вибивати" інформацію. Якщо в тебе якась тема і в тебе дедлайн, то в будь-якому випадку ти маєш написати, взяти коментар, ти маєш звідкись взяти цю інформацію.

Бути актуальним, бути в тренді, розуміти, що хочуть читати люди, якої інформації вони потребують. Якщо ти сором'язливий, то журналістика точно не твоє. Але ці якості можна в процесі розвинути, якщо багато практикуватися.

— Чи вважаєте професію журналіста перспективною?

— У світі вона уже, напевно, дійшла свого піку. В Україні вона перспективна в якомусь плані, але, напевно, у великих містах: Львів, Харків, Київ. Зараз, як ніколи, ми потребуємо перевіреної свіжої інформації, яка дуже

ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ 79

швидко висвітлюється. Але в плані перспективи є дуже багато видань, які вважають себе професійними, хоча це зовсім не так. Журналістика перспективніша за кордоном, бо там журналістів цінують більше, ніж у нас.

— Як Ви вважаєте: професія журналіста виключно «для душі» чи це прибуткова справа?

— Журналістика — це виключно для душі, це взагалі неприбуткова справа. Прибуткова хіба в плані радіо і телебачення. Якщо це сайти або газетні видання, то це взагалі неприбутково. Газети себе не окуповують, а щоб "розкрутити" сайт, потрібно дуже багато часу.

— Що б Ви побажали молодим журналістам, студентам, які тільки розвиваються у медіасередовищі?

— Не вчити журналістику. Не поглиблювати цю всю теорію. Звичайно, треба знати базові речі, хоча на практиці з університету мені не знадобилися 90%. Це все ти вивчаєш уже на практиці, на роботі. І побажаю більше практики, набивати собі руку. Головне — щоб пощастило на класного редактора і колег, які будуть вчити й допомагати, ставитися з розумінням, якщо у тебе щось не виходить. Це і є найціннішим. І загалом розвиватися в усіх сферах, не тільки в журналістиці. Потрібно вивчати політологію, іноземні мови, економіку, багато літератури читати. Це все до купки складається і формує тебе як особистість, як хорошого журналіста на практиці.

80 ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ

Марія Момот

Журналістка газети
«Слово народу»
селища Богородчани

— Чому Ви обрали саме журналістику? Можливо, Вас щось підштовхнуло до обрання цієї сфери?

— Ще зі шкільних років я любила купувати газети та журнали, подобалось також читати, й завжди знаходила час на це захоплення. Коли я дивилась на газету, то вже в той час думала, хто такі журналісти і як вони подають інформацію. В 11 класі мені здавалось, що бути журналістом – це виклик. Тому для себе я теж

Інтерв'юерка:

Марія

ГАРАСИМ

ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ ⁸¹

зробила виклик і вирішила піти у журналістику. Мені це вдалося зробити.

— Чи пам'ятаєте свої перші кроки у журналістиці?

— Пам'ятаю. У 2012 році я прийшла у газету «Слово народу». Спочатку це була практика. Також пам'ятаю одну з перших своїх статей і її героїню. Це була жінка з села Похівка — Марія Григорів. Тоді вдалося з нею цікаво поспілкуватися. Пригадую, як вона готувала мені чай і пригощала грінками. На той час їй було близько 90 років, вона була зв'язковою УПА, пережила Кенгірське повстання. Тоді у мене вийшов великий матеріал про цю жінку з нелегкою долею. Я була першим журналістом, який взяв інтерв'ю, але не перша людина, яка знала про її життя. Ця історія надихнула мене на те, що завдяки своїй праці, більшість людей можуть знати про таких світлих і відчайдушних людей, як пані Марія Григорів.

— Чи є серед журналістів Ваш кумир, той, який надихав Вас для того, щоб продовжувати працювати у цій професії?

— Напевне, немає. Я надихаюсь героями, про яких пишу. Часто вони є дуже цікавими. Є люди, з якими тяжко спілкуватися, а є ті, які несуть тільки світло. І коли доводиться комусь поділитися тим світлом від цієї людини, тоді виходить найкращий матеріал.

82 ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ

— Розкажіть про видання, в якому працюєте. Скільки років існує «Слово народу»?

— Газета «Слово народу» вийшла на початку листопада у 1990 році, їй вже 32 роки. Там працюють три працівники, які є членами Національної спілки журналістів України. Редактор – Михайло Захарчук. Два кореспонденти: я, Марія Момот і Оксана Павлик. А до того часу це була газета «Нове життя». У нас зберігається архів нашої газети від 1947 року. У 2019 році ми її роздержавили, й тепер це приватне підприємство. Газета виходить на вісьмох сторінках і пише про чотири громади у колишньому Богородчанському районі.

— Чим Вас привабила газетна журналістика?

— Мені подобається процес написання матеріалу, коли газета виходить з друку і ти її береш у руки та відчуваєш цей запах. Люблю починати свій день з написання і з нових зустрічей.

— У якому жанрі журналістики Вам найбільше подобається писати?

— Мені найбільше подобається писати репортажі та інтерв'ю. Коли маєш багато знайомств, відвідуєш різні заходи, події, тим більше маєш плацдарм для майбутньої праці.

ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ ⁸³

— Ви журналіст газетного видання. Чи хотіли б працювати в інших ЗМІ, наприклад, на радіо?

— На радіо не пробувала працювати, але нині розвиваю себе тільки у газетній журналістиці. Варто розуміти, що газета зараз має бути тісно пов'язана з Інтернетом. Тому для ширшого кола читачів потрібно розвивати газету в Інтернеті.

— На Ваш погляд, чи змінилась журналістика з початком повномасштабного вторгнення Росії в Україну?

— Безумовно, змінилась. Найперше змінилося наше життя. Всі почали працювати в інших реаліях. Водночас, якщо дотепер журналістові треба було відповідати за ту інформацію, яку він доносив, то зараз ця відповідальність збільшилась у кілька разів. Зараз маємо розуміти, що ми не тільки журналісти, які фільтрують ту всю інформацію, яку подають у світ, а й записувачі історії для того, щоб у майбутньому Росія відповіла за всі скоєні в Україні злочини. І наша праця в цьому допоможе нашій державі.

— Як журналіст з досвідом, які поради дали б журналістам-початківцям?

— Найперше — розвивати свою грамотність. Читати багато художньої літератури для того, щоб збагачувати свій внутрішній світ, щоб розуміти різні процеси. Також багато читати аналітики й правильної преси. Щодня шукати

84 ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ

правильну інформацію на достовірних сайтах. Прикладом таких є "Радіо Свобода", "Українська правда", "Збруч", "Дзеркало тижня". Багато читати про політику, геополітику. Не важливо, де ти працюєш, головне — продовжувати себе розвивати.

Тетяна Пасічник

Журналістка
«Канал 402»

— Розкажіть свою історію знайомства з журналістикою.

— Ця справа ніколи не була мрією мого дитинства.

З 6-го до 11-го класу я марила туризмом, обходила десятки гір з туристичною групою: Говерла, Сивулі, Попадя, Графа. Часто їздила на обласні та районні змагання з туризму, тому всі ці роки знала, що точно оберу собі цю сферу.

Закінчила 11-й клас, приїхала подавати документи в ПНУ, і тут

Інтерв'юєрка:

Анастасія

ШУЛЯТИЦЬКА

86 ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ

мені кажуть: "Вам не вистачає одного. УВАГА! Одного бала з історії для вступу на туризм". Та я не розгубилась і побачила прийом заяв на журналістику. Пішла, подала документи, балів вистачило. Творчий конкурс пройшла. Чекаю результатів...

Далі замість того, щоб шукати квартиру для оренди в місті на період навчання, я знову поїхала на чергові змагання з туризму — "Обласна молодіжна патріотична, науково-пізнавальна програма "Чорний ліс". Саме під час цих змагань подзвонили з університету і сказали, що вступила.

Під час навчання зрозуміла, що хочу працювати виключно на телебаченні, та завжди не вистачало сміливості піти «попроситись» на роботу в місцеве ТБ. Та доля вирішила все за мене. Точніше, Наталія Димніч, саме ця супервикладач мені й запропонувала роботу.

Початок 3-го курсу. Сидимо на парах, а викладач каже: "На "Каналі-402" з'явилась вакансія журналіста. Хто хоче спробувати?" Зголосилося тоді 5 дівчат, а мені сміливості не вистачило сказати, що теж хочу.

І потім чую: "Танічка, а ти не хочеш?"

Я відповідаю: "Та хотіла б".

Далі — дзвінок до найголовнішого редактора "Каналу-402" Лариси Фреїшин, запрошення на співбесіду, перша зйомка, і мене взяли на роботу.

— На які труднощі Ви натрапляли та чи була думка піти з цієї сфери?

— Спочатку я писала один текст для начиток 2-3-4 години. Журналісти, які там працюють не один рік, робили це за пів години й менше. Були думки все залишити та піти, бо не вдається, та бажання працювати на ТБ і підтримка колег виявились сильнішими. Я вчилась, вдосконалювалась, кожнісінького дня дивилась, як роблять сюжети ТСН і 5 канал. Читала не книжки, а інформаційну літературу про новинну журналістику. Та найбільше на той момент мені допомогли поради нашої редакторки.

Ще маленькими труднощами для мене були зйомки на теми медичні та земельних комісій. Ці сюжети вимагають максимального розкриття і подання теми, а я їх не завжди могла написати добре. Бо якщо матеріали театр, спорт, історії про цікавих людей я писала гарно, то в медичних термінах на 100% компетентною не була. І тут теж допомогла підтримка редакторки, яка завжди мені могла пояснити все простими словами.

— Що Ви найбільше любили у своїй роботі? Що не подобалось?

— Однозначно найбільше люблю своїх колег та людей, з якими познайомилася завдяки роботі на телебаченні. Це неймовірні люди, від яких я маю шалену підтримку, круті поради не лише стосовно журналістики. Ще мені до вподоби виїзні зйомки та записування стендапів, які ми

88 ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ

з оператором записували мінімум з 5-10-го разів.

Найгірше було, коли люди відмовлялися коментувати щось або ж спочатку погоджувались на коментар, а за годину чи й менше до зйомки писали, що сьогодні не зможуть дати коментар. Тоді доводилось переносити зйомку на інші дні.

— "Плюси" та "мінуси" журналістики особисто для Вас?

— "Плюси"— це нові знайомства. Працюючи у новинному відділі, я познайомилась з багатьма цікавими людьми та представниками різних професій. Йдучи на різноманітні зйомки, я автоматично наповнююсь інформацією певної професії: політики, медицини, релігії, психології, поліції, хімії, кулінарії, соціальних тематик тощо. Також великим "плюсом" було те, що під час роботи я їздила на різноманітні стажування до Києва. Практикувалась в "1+1 медіа" та на телеканалі «Прямий». І це неймовірний досвід та емоції. Стільки щастя мені, напевно, не приносило ніщо.

Вважаю, якщо людина справді живе своєю професією, то жодних "мінусів" в роботі вона шукати не буде.

— Що основне винесли для себе з практики в роботі журналіста?

— На мою думку, основне в роботі журналіста - це завжди глибоко і всебічно розкрити тему сюжету, обов'язково подати думки обох сторін, а не тільки однієї, та завжди

слідкувати за фактами. А ще сюжети потрібно писати доступно та цікаво, щоб їх хотіли дивитись до кінця, а не вимикали на перших секундах.

— Які поради Ви б дали початківцям та студентам, які бажають працювати в цій сфері?

— Не бійтеся йти працювати вже з першого курсу навчання! Робіть у цій професії кроки тільки вперед і ніколи назад. У журналістиці траплятимуться різні люди: ті, які вас розчаровуватимуть, і ті, які завжди підтримають. Вірте в себе і працюйте над собою. Використовуйте всі можливості, які даруватиме журналістика. Особливо я рекомендую всім новачкам подаватись на різноманітні стажування у місцевих та центральних ЗМІ. Це неймовірний досвід. Обіцяю: вас переповнюватимуть емоції та з'являтиметься нове натхнення.

Стосовно написання сюжетів, то перед тим як робити сюжет, перегляньте кілька схожих на різних телеканалах і подумайте, що можна додати ще, аби зробити кращим та цікавішим.

— Як робота журналіста змінила Ваше життя?

— Робота журналіста не лише наповнила мене новими знаннями, але й змінила погляди на життя. До прикладу, працюючи з різними людьми, я чула не лише гарні слова, а й інколи критику у свій бік. Та зрозуміла, що слухати її потрібно тільки від людей, які справді чогось досягли в

90 ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ

житті. Хоча критикувати вони не стануть, а скоріше чітко пояснять усе.

А ще робота на телебаченні змінила мій голос, зокрема, дикція та мова стали чіткішими та виразнішими.

— Як сьогодні слідкувати за роботою журналістів? Багато з них під емоціями забувають журналістські стандарти й не стримують своєї люті. Як Ви вважаєте, чи не переходять вони межу?

— Війна однозначно змінила журналістів, і це добре видно у найчуттєвіших матеріалах, які були написані чи вийшли на екрани телебачення після 24 лютого. Те, що більшість людей бачили по телебаченню або в інтернеті, представники четвертої влади — на власні очі. Однак найтяжче – це, напевно, спілкуватися з людьми, дім яких зруйнували російські ракети, а рідних убили. Коли журналіст відправляється на таке інтерв'ю, то тут перш за все треба бути готовим морально, адже вже під час розповіді емоції беруть гору, і в більшості випадків ти не можеш стримати сліз. Тут неможливо просто прийти та взяти інтерв'ю для матеріалу, бо це твоя робота. Справжній журналіст завжди зануриться глибоко і також проживе історію людини, з якою спілкується. І так, через емоції, журналісти часто можуть забути про журналістські стандарти.

А стосовно того, чи не переходять вони межу, то не залежить від того, з ким спілкуватись. Та якщо журналіст спілкується

ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ ⁹¹

з потерпілими від війни, то він, повірте, ніколи не перейде межу.

— Як Ви думаєте, що потрібно журналісту, щоб не нашкодити своєму ментальному здоров'ю в період війни?

— Напевно, звільнитися з роботи й піти працювати кимось іншим (*жартую*).

Думаю, що потрібно шукати різноманітні теми для інформаційних матеріалів. Тобто писати не тільки про теперішні події війни. Знаходити людей, які, до прикладу, щось цікаве виготовляють, ходити на зйомки до театру та інше. Тобто не зосереджуватись тільки на темах війни, а вміти шукати позитивні події. Хоча зробити це, читаючи про наші втрати й знаючи, як холодно воїнам узимку, насправді важко.

І, звісно, корисною для ментального здоров'я буде допомога хорошого психолога.

— Чи не помічали Ви різницю між тим, як реагують на сьогоднішні новини пересічні громадяни та журналісти, які працюють у цій сфері? Це якось відрізняється чи все ж ми всі однаково можемо набратися тривоги в соцмережах та з телебачення?

— Найбільш тривожно на новини в соцмережах чи з телебачення, на мою думку, реагують люди старшого віку. Журналісти, які безпосередньо працюють з матеріалами

92 ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ

війни вже тривалий час, сприймають інформацію трішки спокійніше, адже вже багато чого знають і не є такими збентеженими, як були всі українці 24 лютого.

— Чи можете пригадати, що Вас як журналіста саме до таких подій? Якщо так, то які правила та поради пам'ятаєте?

— Готували в університеті під час спеціальних тренінгів. Правила, які журналіст повинен запам'ятати:

1. Обов'язково знати свої права: що можна знімати, а що — ні.
2. Висвітлюючи бойові дії, журналіст повинен поводитися спокійно, як би важко це не було. Бо найгірше, що може почати робити журналіст, — це поводитися знервовано. І коли такий ваш стан хтось помітить, то зрозуміє: якщо людина нервує, значить, вона має чого нервувати. Це може закінчитись дуже погано.
3. Брати з собою всі акредитації від різних органів та відомств та носити з собою комплект документів: український та закордонний паспорти, додаток із реєстрацією та іншою інформацією для ID-картки, посвідки переселенця тощо.
6. Не публікувати дані про обстріл чи загибель людей, якщо про це не повідомляли офіційні джерела.
7. Завжди бути у бронежилеті та касці для преси.
8. Не працювати одноосібно, та розмовляти українською.

Алла Пасс

Заслужена журналістка
України.
Кореспондентка ТСН,
студія «1+1».

— Що привело Вас в журналістику та яким був старт у цій сфері діяльності?

— В цій професії я опинилась абсолютно випадково, адже ніколи в житті не мріяла бути журналістом.

Коли була маленькою, я хотіла працювати продавчинєю в кондитерському відділі, бо наївно думала, що їстиму цукерки кілограмами та безкоштовно. Потім мріяла дресувати мавпочок у цирку та навіть бути слідчим у

Інтерв'юєрка:

Тетяна

СИМЧИЧ

94 ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ

поліції. О Боже, ким я тільки не хотіла бути! А остання моя шкільна, вже серйозна, мрія — бути артисткою. Я навіть готувалася вступати до театрального.

Та артисткою бути мені не судилося, батьки сказали, що це не серйозна професія. Ось я і вступила в наш Прикарпатський університет на факультет романо-германської філології, тобто англійської мови.

На той час, як, мабуть, і зараз, факультет іноземних мов вважався одним із найважчих. Тому батьки мені сказали: «От дотягнеш до третього курсу, тоді й щось про артистку будемо думати». Я благополучно дійшла до цієї мети. На той час в Івано-Франківську вже відкрились кілька місцевих телеканалів. Оскільки моя мама мала знайомих, мене повели прослуховуватись на одне з телебачень. Але тоді мова йшла виключно про дикторство, навіть не про журналістику. Після першої ж моєї такої спроби людина, яка мене прослуховувала, сказала, що з мене людей не буде, в плані телебачення. Крапка була начебто поставлена. Але потім, знову ж таки абсолютно випадково, ми з мамою зустріли в місті одну жінку, яка була журналісткою та активісткою. Тоді вона запитала про мої справи, і я поплакалась їй, розказавши про гіркий досвід на прослуховуванні. І вона мені каже: «Стоп. На одному з місцевих телеканалів шукають жіночий голос для начитування реклами». І так я опинилась на "3-Студії".

Не було ніякого блату чи чогось такого. Так, подзвонили й сказали, що я прийду, але насправді якби їм не підійшли, голос та дикція, мене б там ніхто не залишив. Так я й опинилась на телебаченні, але все, що я там робила довший час, — це просто начитувала рекламу.

А вже потім, в один прекрасний момент, мені запропонували сісти в кадр, проте спочатку читати програму передач. В ті роки ще була така рубрика. Ось так я перший раз з'явилася на екранах телевізорів.

З часом, наскільки я пам'ятаю, на "3-Студії" з'явилися новини. Мені запропонували бути ведучою, але, знову ж таки, просто читати те, що мені напишуть. Причому я ж ще й паралельно навчалась в університеті.

Коли я його закінчила намагалася працювати викладачем у коледжі пів року, але зрозуміла, що це зовсім не моє, й покинула цю справу. Тому якось так вийшло, що я залишилась працювати виключно на "3 - Студії".

Одного разу моє керівництво відправило мене на сюжет. Я дотепер пам'ятаю, що його темою був майданчик для вугулу собак в Івано-Франківську. І пішло-поїхало...

Звичайно, спочатку було дуже важко, адже писати телевізійні сюжети та твори в школі — це зовсім різне. Але з часом я увійшла в колію. Завжди кажу, що вдячна долі, бо на моєму життєвому шляху траплялись люди, які бачили в мені якийсь потенціал і хотіли в мене вкладати свої

96 ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ

знання.

Коли вже почала активно працювати на телебаченні, я більше не мріяла бути артисткою. Я зрозуміла, що журналістика — це моє.

— Відповідь на наступне запитання особливо цікаво почути саме від професіонала у сфері журналістики. Як Ви ставитесь до блогерів? Чи поділяєте думку про те, що лідери думок у соціальних мережах — це теж свого роду журналісти?

— Ні, вони не журналісти. Це однозначно.

З однієї простої причини: коли справжній журналіст видає інформацію на публіку (в ефір, в газету, на сайт), він так чи інакше несе відповідальність за те, що написав.

От візьмемо всім відому аксіому: якщо я роблю якийсь проблемний сюжет, наприклад, сусід поскаржився на сусіда, то зобов'язана записати не тільки того чоловіка, який до мене звернувся, а й його опонента. Та, в ідеалі, ще повинна записати експерта, як нейтральну, третю сторону конфлікту. Інакше цей сюжет не буде об'єктивним.

Тобто завжди повинна бути думка умовно потерпілої сторони, опонента та експерта. А тепер поставлю риторичне запитання: як часто таке роблять блогери?

Я стежу за івано-франківськими лідерами думок у соціальних мережах не тому, що мені дуже цікаво, а тому,

що я вважаю це частиною моєї роботи. В нас дуже багато блогерів-мільйонників, відповідно це дуже великий вплив на аудиторію. Саме тому якийсь мінімум про їхню діяльність мушу знати.

Звісно, я можу помилитися, наперед прошу в них вибачення, але я жодного разу не бачила, щоб вони, до прикладу, висловили свою думку і запитали опонента. Це такий основний пункт.

Друге, про що також варто сказати: коли журналіст видає свою інформацію на загал, він несе відповідальність перед законом. Ну а блогери, грубо кажучи, що хочуть, те і говорять.

— Зараз Ви є кореспондентом Телевізійної служби новин на каналі "1+1". Поділіться враженнями: як це — працювати на медіагрупу, яка є одною з найпопулярніших у нашій країні?

— Це колосальна відповідальність, починаючи від підходу до підготовки матеріалів, закінчуючи якимись банально життєвими речами, які повинні працювати на імідж каналу. Наприклад, багато з того, що я можу дозволити собі у житті, не пошу у соцмережах. От зараз, коли тисячі людей в Україні залишились без даху над головою, голі-босі через війну позалишали свої домівки, я не виставляю своїх фото з кав'ярень чи в обновках.

Друге — бувають випадки, коли приходиш на зйомку, а

98 ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ

там тобі хтось так нахамить, що аж хочеться дати відповідь. Але ти розумієш, що треба тримати себе в руках, тому що ти – на роботі, ти якоюсь мірою обличчя "1+1".

До речі, у нас піар-служба активно працює над створенням іміджу не лише ведучих, а й кореспондентів. Тому так, це дуже велика відповідальність.

— Чи строге керівництво на "1+1"?

— Це вчителька у школі може бути строгою чи доброю. На роботі цінуються інші критерії. Професіоналізм, вміння організувати робочий процес. Мені з моїм керівництвом у цьому плані пощастило. До речі, у нас в колективі людяний аспект загалом присутній та ніколи не відсувається на задній план, тобто від мене не тільки багато вимагають. Я завжди знаю, що можу розраховувати на розуміння.

Це особливо важливо, коли ти працюєш дистанційно. Адже бути регіональним кореспондентом і кореспондентом, який працює в Києві, — це дві різні речі. У нас (регіональних кореспондентів) трохи більше функціональних обов'язків. У переважній більшості випадків київський журналіст не займається організацією зйомок. А у випадку регіональних кореспондентів я сама для себе логіст, продюсер, інколи й водій, якщо Роман Дутчак віддасть свою машину на СТО.

ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ 99

— Були моменти, коли хотілось піти з цієї професії?

— Так, були. Але це, як правило, відбувається після дуже великих навантажень. Наприклад, просто змоделюю ситуацію. Повинь... Мало спиш, багато працюєш. Настає проста елементарна фізична втома. В результаті десь хтось сказав криве слово, починаються істерики, ти всіх ненавидиш... Але це дуже швидко минає.

Тобто це все ж таки пов'язано з якимись емоційними аспектами.

— Триває дев'ятий місяць повномасштабного вторгнення Росії на територію України. Що можете сказати про марафон «Єдині новини»?

— Отже, про марафон «Єдині новини»... Я все читаю, що пишуть у Фейсбуці. Про те, що марафон такий-сякий... Легко судити, сидячи на дивані. Але просто уявімо, що було б з людьми, якби на початку повномасштабного вторгнення вони опинилися в інформаційному вакуумі. Мовити в режимі 24/7 тривалий час окремо жоден телеканал не зміг би елементарно через людську виснаженість. Те, що телеканали, які завжди конкурували між собою, за лічені дні зуміли об'єднатися на інформаційному фронті, — це унікальний досвід. У сучасній війні інформація прирівнюється до зброї: десь на вимогу військових потрібно промовчати, а десь навпаки — показати трохи більше, підняти бойовий дух фронтовиків чи подякувати волонтерам за їхню працю. І так, правда те, що зараз багато

100 ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ

про що ми не можемо говорити, багато чого ми не можемо показувати, аби не нашкодити українським військовим. Чи можна критикувати за це марафон? Ні.

В нас зараз модно казати, що телебачення — це вчорашній день. Але ж будьмо відвертими: якби в наш час, а особливо в час війни, не було телебачення, люди через відсутність інформації зійшли б з глузду. І телеграм-канали, фейсбук та інші соцмережі не покривали б запиту суспільства. Варто не забувати, що середнє та старше покоління досить багато часу проводить біля телевізора.

І ось уявімо, що не було б марафону... Невідомо, чи не програли б ми цю інформаційну війну.

— **Що змінилось у Вашій роботі? Та загалом як це — працювати в час, коли в країні війна?**

— Найбільше в моїй роботі змінилась тематика. Тому що якщо раніше ми робили сюжети на будь-які теми: соціальні, кримінальні, розповідали про життя зірок тощо, то сьогодні такого немає. Зараз переважно розповідаємо про війну, волонтерство, поранених та загиблих.

— **З огляду на свій досвід роботи журналістом, можливо, поділітесь власними лайфхаками щодо створення сюжетів?**

— Моя найкраща порада телевізійникам — якщо ви виїхали на подію, то пишiть сюжет під свіжими враженнями. Не відкладайте його на завтра чи післязавтра,

ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ ¹⁰¹

навіть якщо ви маєте на це час. Але при цьому дуже важливо уникати того, щоб власні емоції впливали на викладення матеріалу.

102 ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ

Христина Петренко

Головна редакторка сайту
ТРК С4

— Розкажіть, ким Ви мріяли стати в дитинстві.

— Як не дивно, з дитинства я не любила новини. Лиш бачила, що починались — просила батьків перемкнути канал. Але, коли вже трохи подорослішала (років з 8), почала цікавитись. Мені подобалось те, що люди в кадрі завжди були в центрі подій. І мені також цього хотілось. Це бажання десь відклалось у підсвідомості, але щоб сказати, що я мріяла стати журналісткою, брала

Інтерв'юерка:

Юлія ПРИЦ

ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ ¹⁰³

в батьків імпровізоване інтерв'ю, — ні. Такого я не пригадаю.

Було в мене і бажання стати дизайнеркою. Я навіть малювала якихось моделей в одязі (саме такі безликі дизайнерські ескізи, які часто можна побачити). Малюю я добре, тому це був хороший варіант.

Коли прийшов час обирати фах, то після 9 класу планувала вступити у коледж дизайну та економіки. Проте доля розпорядилась інакше. Після випускного по завершенні 9 класу в мене знайшли злоякісну пухлину, тож я продовжувала навчатись вдома у 10-11 класах.

Коли завершувала навчання у школі, то вже чітко знала, що хочу навчатись на журналіста.

На той час у мене була можливість подати документи на 5 спеціальностей, як це робили багато студентів, проте я обрала одну-єдину — журналістику.

До слова, коли вчителі, почули, що я вступаю на навчання на кафедру журналістики, підтримали цілком це рішення. Викладачка української мови сказала, що мені підійде все: з обличчям у мене все добре, тож на телебаченні зможу працювати. З дикцією теж все чудово, а щодо правопису, то, можливо, недосконало знаю напам'ять усі правила, але є якась інтуїція, і я точно знаю, де і який має бути розділовий знак.

104 ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ

— З чого розпочався Ваш творчий шлях у журналістиці? Чи пам'ятаєте свої перші кроки у цій професії?

— З письмом стосунки в мене доволі тривалі, тому що з самого дитинства я пишу вірші. Перший з них написаний, орієнтовно, у 6 років. Так само я завжди любила писати твори.

Щодо серйознішої роботи, то це було в університеті. На першому курсі я брала інтерв'ю у нині вже покійного редактора газети "Буковина" Володимира Михайловського. Його опублікували у всеукраїнському журналі "Журналіст України". Згодом у редакції цієї ж газети в мене була перша і наразі єдина персональна фотовиставка.

Крім того, на першому курсі почалася практика у газетах. Тоді, якщо чесно, я розчарувалася у професії, оскільки потрапила в одну з місцевих газет, де кураторка, яку закріпили за мною, абсолютно не була зацікавлена у тому, щоб я чогось навчилася. Що більше, я настільки розчарувалася, що йти на практику на радіо на другому курсі не хотіла, оскільки думала, що помилилася у виборі професії.

Але ця практика все змінила. По її завершенні, Тетяна Смолдирєва, яка була тоді директоркою радіо "Буковина", сказала, що може взяти на роботу мене і кількох однокласників. Так згодом і сталося.

ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ ¹⁰⁵

Уже на третьому курсі в нас була практика на телебаченні. Мені дуже сподобалася практика на каналі "Буковина" колишньої ОДТРК. І я дуже хотіла працювати на телебаченні.

Та працювати пішла все ж на радіо. Починала я з дитячої програми. Це був початок 4-го курсу. Далі був молодіжний відділ — розважальні програми, ранкове шоу. Потім — культурно-мистецькі та просвітницькі програми. Згодом — новини та інформаційно-аналітичні та політичні програми.

Насправді я дуже вдячна долі, що мала можливість попрацювати в абсолютно усіх відділах і жанрах журналістики.

Відтак я віддала шість років свого життя обласній державній телерадіокомпанії, яка згодом стала Національною телерадіокомпанією і, врешті, перетворилася на Суспільний мовник. І я змогла пройти всі ці етапи й розвиватися разом із компанією.

— Якби можна було повернутися в минуле і щось змінити, ви б обрали інший вид діяльності?

— Я собі вже ставила це питання і дійшла висновку, що в жодній іншій професії я себе не бачу і не почуваюсь настільки комфортно. А найголовніше для мене те, що я маю змогу впливати на події й допомагати людям.

106 ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ

— Особисто для Вас журналістика - це хобі чи можливість заробітку?

— На жаль чи на щастя, наразі журналістика — це не зовсім той вид діяльності, де можна заробити багато грошей. Хіба що ти працюєш на закордонні видання або у столиці. Або ж виконуєш брудну роботу, пишеш замовні статті, що вже є не журналістикою, а пропагандою.

— Якими якостями повинен володіти фаховий журналіст?

— Точність, чесність, неупередженість, принциповість, наполегливість, яка деколи межує з наглістю.

— Чи були на Вашому шляху курйози, пов'язані з фахом?

— Звісно, були, і їх не злічити, особливо якщо мова йде про прямий ефір або онлайн-видання. Якимось я обмовилася і сказала в ефірі "Вижницька" область замість "Вінницька", але одразу виправилася. Або коли після розмови про коронавірус колега пише: "Детальніше читайте у реанімації" замість "Детальніше читайте далі".

Або коли ти маєш читати випуск новин, а перед тобою пара ранкових ведучих, які зазвичай жартують, і жартують доволі смішно. Вже після їхнього жарту ти маєш проанонсувати те, що буде у випуску. А в тебе просто сльози ллються від сміху, ти ледь його стримуєш і маєш

ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ ¹⁰⁷

вже серйозно прочитати випуск новин. Це така собі була "підстава".

— Як справляєтеся з вигоранням і творчими кризами? Чи трапляються вони у Вас? Якщо так, то чи часто?

— Напевно, я брала відпустку, але якщо і це не допомагало, тоді йшла з роботи. У мене був період, коли я 2 роки працювала без відпустки. З часом назбиралось 52 дні. Керівництво змусило взяти уся. Тоді я пережавантажилась і працювала з новою силою.

Також допомагає зміна тематики. Насправді соціальна тематика доволі виснажлива, як і політична. Тому можна змінити, наприклад, на тематику здоров'я або розважальну, культурну. Просто перемкнутися на деякий час.

Виснаження доволі часто зараз буває, але це не дивно, тому що на нову роботу я прийшла перед самим розпалом пандемії коронавірусу. Ще раз змінила роботу вже під час повномасштабного вторгнення.

Саме під час появи коронавірусу ми працювали просто в якомусь шаленому темпі, перших, напевно, пів року дуже мало спали. Тоді здавалося, що насувається якийсь кінець світу і гірше бути не може.

Та 24 лютого у кожного з нас стався свій персональний "кінець світу". Зруйнувалися абсолютно всі плани та наше розмірене життя, до якого люди за 8 років війни на Донбасі вже звикли. Тож чергова хвиля вигорання вже багатьох

108 ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ

накрила. Стійкіші ще тримаються.

Потрібно знайти якусь розраду. Хобі, під час якого відпочиває душа. Пропасти хоч на день з усіх соцмереж. Піти в ліс, у гори. Співати, плакати, сміятись, дивитись фільми, слухати музику. Робити те, що допомагає в такі миті.

— Журналістика - титанічна праця. Звідки берете сили й натхнення?

— Я сама як особистість дуже терпляча. І там, де інші вже б зірвались, я тримаюсь. Вже не раз це люди помічали. Де я беру сили — сама не знаю. Часто буває, що відчуваю себе вичавленим лимоном. Як та батарейка живиться — досі не знаю.

— Яка вона, журналістика під час війни?

— Вона інша і водночас така ж сама. Головний принцип журналістики — для людей і про людей.

З 24 лютого я зрозуміла, що для багатьох людей можу бути джерелом інформації, тому що багато хто казав: "Ми тобі довіряємо". Близько півтора місяця я спала по кілька годин на добу, була мегаактивна у соцмережах, публікувала різну офіційну, важливу інформацію. Пам'ятаю, як під час першої тривоги обійшла сусідів в усіх шести під'їздах і розповіла, на який канал потрібно підписатися, щоб отримувати сповіщення, оскільки тоді не у всіх районах міста було чути сирену.

ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ ¹⁰⁹

І коли настав той момент, що дуже виснажилась, люди почали мене питати, чому я практично нічого не публікую. Тоді я зрозуміла, що це для них дійсно важливо, і відновила свою діяльність у соцмережах.

Під час війни, як і завжди, та зараз особливо важливо перевіряти інформацію, довіряти офіційним джерелам, щоб не втрапити на інформаційний гачок нашого ворога, який розганяє масу фейків, веде й інформаційну війну, щоб дестабілізувати ситуацію, посіяти паніку, недовіру та зневіру.

— Чи важко Вам як журналістові в умовах сьогодення зберігати свій врівноважений психоемоційний стан?

— Звісно важко, але ми розуміємо, що наша робота важлива і комусь вона навіть рятує життя. Мене дуже розчулила історія мого київського колеги з Українського радіо, який розповів у соцмережах, що люди, перебуваючи в окупації, слухали його, і це було єдине джерело інформації, хоча окупанти нав'язували їм думку, що про них усі забули, всі кинули, а вони вже захопили мало не всю Україну.

Цей журналіст є для мене прикладом справжнього професіонала, який дуже постраждав від війни. У його будинок влучила ракета, він жив на студії кілька місяців, згодом у його двір ще раз прилетіла ракета. Але ця людина не зневірюється і продовжує виконувати у надзвичайно

110 ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ

складних умовах свою роботу. І зараз він активно допомагає нашим хлопцям на фронті, збираючи кошти на зброю та транспорт. Дивлячись на такі приклади, ти розумієш, що, по суті, тобі нема на що скаржитись.

— Чи є у Вас професійне кредо? Яке?

— Залишатися Людиною. У будь-якій ситуації.

— З урахуванням власного досвіду, що б ви порадили собі як журналісту-початківцю?

— За 28 років життя і з них 9 років у журналістиці я багато що бачила. Та найголовніше, що я бажаю кожному з початківців, — не розчаруватися у вибраній професії, не продаватися і не йти на компроміси із совістю у жодному випадку.

Не бійтесь питати у колег те, чого не знаєте. Ніхто не народився професіоналом з ручкою/мікрофоном. Не бійтесь уточнювати інформацію.

Не забувайте, що все життя ви маєте вчитись, скільки б вам років не було. Тут я можу навести приклад нашого нині покійного колеги, наставника, радійного "тата" Миколи Івановича Палійчука, який пропрацював на радіо "Буковина" 40 років. У свої 70 він просив нас навчити його користуватися пошуковою системою Google і монтувати (!) радіопрограми, як ми це робили. І що ви думаєте? Він навчився! Не гірше за нас.

Вікторія Плахта

Заслужена журналістка
України.

Координаторка
Центру журналістської
солідарності.

— Відрекомендуйтеся й трішки
розкажіть про себе.

— Вікторія Плахта, відповідальний секретар Івано-Франківської обласної спілки журналістів, координатор Центру журналістської солідарності. Вже друге скликання поспіль обрана секретарем Національної спілки журналістів України, є членом експертної ради з книговидання Івано-Франківської облдержадміністрації. Заслужений журналіст України.

Інтерв'юєрка:

Христина

НАНОВСЬКА

112 ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ

Була делегатом IX, XI, XII, XIII та XIV з'їздів Національної спілки журналістів України. Лавреат обласної премії імені Богдана Бойка в галузі журналістики у номінації «за найкращий твір на телебаченні та у сфері радіомовлення», Митрополичої премії за літературно-документальну книгу «Незламний воїн Христовий».

Автор-упорядник понад 20 книг, серед них – «Журналісти Прикарпаття», «Незламний воїн Христовий», «Книга Добра», «Коломийщина: вчора і сьогодні», «На коломийській хвилі» й інші.

Професійну діяльність розпочинала вчителькою в середній школі. Згодом працювала на відповідальних посадах в органах місцевого самоврядування. 3 грудня 1991 року – кореспондент, згодом – відповідальний секретар газети обласного статусу «Вільний голос», із березня 1996-го понад десять років очолювала колектив редакції. Опісля трудова діяльність пов'язана з обласною спілкою журналістів: відповідальний секретар, голова спілки, відповідальний секретар.

— Ви є координатором Центру журналістської солідарності в Івано-Франківську. Коли він був створений?

— Офіційно Івано-Франківський Центр журналістської солідарності відкрито 3 травня 2022 року, у Всесвітній день свободи преси, на базі обласної спілки журналістів. Хоча

ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ ¹¹³

фактично роботу розпочали з перших днів повномасштабного вторгнення рф в Україну: приймали колег, які вимушені були виїхати зі східних, південних та центральних областей країни, допомагали їм облаштовуватися на Прикарпатті, сприяли в працевлаштуванні ВПО-медійникам; отримували у Львові, куди доставляли наші закордонні донори, бронежилети й шоломи, а також відео- й аудіотехніку, сонячні панелі, павербанки тощо, відправляли їх нашим колегам на прифронтові території та в зону бойових дій. Ще до відкриття Центру надіслали знімальним групам центральних телеканалів та з південних і східних областей понад тридцять комплектів захисного спорядження, десятки найменувань відео- й аудіотехніки; частину з них отримали й місцеві телеканали.

Паралельно займались облаштуванням, підготовкою до роботи офісу Центру журналістської солідарності.

— Хто був ініціатором створення центрів?

— Центри журналістської солідарності - це ініціатива Національної спілки журналістів України, що реалізується за підтримки Міжнародної та Європейської федерацій журналістів, а також ЮНЕСКО.

— Яка мета цього проєкту?

— Центри журналістської солідарності покликані допомагати представникам медіа, що працюють в Україні під

¹¹⁴ ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ

час війни, та надавати журналістам, передусім внутрішньо переміщеним, організаційну, технічну, юридичну, психологічну й інші види допомоги. Наш Центр – своєрідний коворкінг, в якому обладнано робочі місця. Ними можуть користуватися не тільки ВПО, а й місцеві медійники. Маємо надійне електропостачання, стабільний інтернет, оскільки є старлінк та генератор, три ноутбуки, комп'ютер, ксерокс/сканер/принтер, мобільний телефон, канцелярське приладдя й інше, необхідне для забезпечення нормальної роботи. Приміром, редактор "Українського радіо. Харків" Роман Кривко постійно працював у Центрі з початку квітня й до кінця жовтня: тут він записував для свого ЗМІ новини та інтерв'ю з Харківщини, звідси надсилав їх.

— Івано-Франківськ – не єдине місто, в якому функціонує Центр журналістської солідарності. Скільки тепер таких центрів в Україні?

— Навесні 2022-го такі Центри було відкрито в Івано-Франківську, Львові та Чернівцях, а 15 липня – також у Києві, Запоріжжі, Дніпрі. Координує діяльність Центрів, які тісно співпрацюють між собою, центральний офіс Національної спілки журналістів України. Приміром, ми зініціювали і вже понад рік ведемо спільно із запорізькими колегами, Інформаційний марафон «Ми – українці!», в рамках якого практично щодня обмінюємось

ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ ¹¹⁵

актуальною інформацію, публікуємо її на наших інтернет-ресурсах, провели із запоріжцями дві онлайн-зустрічі.

— Ким із журналістів опікується Центр журналістської солідарності?

— Передусім внутрішньо перемішеними медійниками, які знайшли тимчасовий прихисток на Прикарпатті. Наш Центр опікується майже 50 журналістами із Маріуполя, Бучі, Бахмута, Ізюма, Ірпеня, Краматорська, Сєвєродонецька, Запоріжжя і Запорізької області, Херсона й Херсонської області, Києва. Всі отримали грошову допомогу, а також продуктові набори й засоби гігієни – завдяки благодійному фонду «Чисті серцем» та Івано-Франківському відділенню Торгово-промислової палати України. Одинадцятьоро дітей ВПО-журналістів отримали шкільні ранці, канцелярське приладдя, пакунки із солодошами. Комусь із колег допомогли з працевлаштуванням. Багатьом надали психологічну підтримку завдяки Надії Вітюк, доцентці кафедри соціальної психології ПНУ ім. В. Стефаника, яка провела для ВПО-медійників декілька тренінгів.

До речі, наш Центр, окрім Івано-Франківщини, опікується журналістами ще в трьох областях: Рівненській, Тернопільській та Чернігівській.

116 ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ

— Чи практикує Центр журналістської солідарності благодійні акції?

— Звичайно. Наш Центр, зокрема, ініціював і провів між командами Центрів журналістської солідарності благодійний інтелектуальний турнір «МедіаРинг» (до речі, перемогу в ньому здобула прикарпатська команда). Зібрані під час заходу кошти переказали на лікування й реабілітацію тяжкопораненого журналіста Данила Іщенко. Організували також виставку фотокартин «Ріднокрай» одинадцяти членів НСЖУ й благодійний розпродаж їхніх робіт. Виторговані від продажу кошти переказали на лікування тяжкопоранених журналістів Дмитра Логвиненка та Віктора Ожогіна.

— Відомо, що Центр журналістської солідарності проводить багато заходів для медійників. Які саме?

— За рік роботи Центр провів низку круглих столів, у двох із них – «Роль мас-медіа у воєнний час» та «Професійна солідарність: єднаймося задля перемоги України» – взяв участь голова НСЖУ Сергій Томіленко. Провели також різноманітні офлайн- й онлайн-тренінги, вебінари, воркшопи, для прикладу, «Як вижити локальним медіа в умовах війни?», з тактичної медицини, мінної безпеки. Тренерами були як івано-франківські фахівці, так і закордонні. Приміром, воркшоп із мобільної журналістики провели відомі медійники з Австралії та

ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ ¹¹⁷

Норвегії Іво Борум і Гейр Рууд.

На вшанування пам'яті колег виготовили, за підтримки Національної спілки журналістів України, й установили у вересні, в День пам'яті українських журналістів, на Алеї пам'яті журналістів Прикарпаття меморіальний знак «Пам'яті журналістів. Їх убила війна», на якому вписані 39 імен наших колег з України й з-за кордону.

Працюємо над залученням ВПО-медійників до різних культурних і спортивних заходів, що є для них своєрідним психологічним розвантаженням. Зокрема, залучили дводенного походу на одну з найвищих вершин Українських Карпат – гору Бребенескул; мандрівки Вовчинецькими пагорбами, а також за маршрутом Німецьке озеро – Циганське озеро – Дем'янів Лаз; змагань зі спортивної риболовлі; екскурсії в обласний краєзнавчий музей та Музей родинних професій, Музей історії міста Коломиї та Музей писанкового розпису; майстер-класів із виготовлення парфумів, декупажу великодніх яєць та розписування писанок.

— Ви також опікуєтеся студентами кафедри журналістики ПНУ ім. В. Стефаника. Які заходи проводите для наших студентів? Як залучаєте й чим допомагаєте?

— Справді, з вересня розпочали активну роботу зі студентами-ВПО не тільки кафедри журналістики

118 ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ

Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, але й кафедри журналістики, реклами та зв'язків з громадськістю Університету Короля Данила. Маємо таких семеро. Всі отримали матеріальну допомогу, психологічну підтримку. Студенти активно долучаються до заходів, які проводить Центр. Зініціювали написання ними спогадів «Юність, обпалена війною» й багато іншого.

— Чи й інші ВПО-журналісти діляться спогадами?

— Для збереження історичної правди, умов, в яких опинилися працівники мас-медіа, записано спогади зі всіма ВПО-журналістами, які тимчасово замешкали на Прикарпатті. Для оприлюднення цих розповідей на інтернет-ресурсах обласної спілки журналістів запровадили рубрики «Війна: журналістські долі», «Юність, обпалена війною», «Журналісти важливі. ІСТОРІЇ життя та роботи в умовах війни».

— Чи буде діяти Центр після Перемоги?

— На це питання не можу ствердно відповісти, оскільки діяльність Центрів можлива завдяки підтримці Міжнародної та Європейської федерацій журналістів, а також ЮНЕСКО. Зрештою, сподіваюся, тоді й потреба в таких Центрах відпаде.

Наталія Фармус

Заступниця генерального
директора ОТБ «Галичина».
власна кореспондентка
телеканалу «Ми-Україна».

— Як саме Ви прийшли у журналістику. Це була мрія дитинства?

— Так, це була моя дитяча мрія— стати журналістом. Пам'ятаю, як тільки навчилася читати, уявляла себе диктором новин: клала перед собою газету, сідала перед дзеркалом і уявляла, що веду новини. Власне, уявляла себе диктором, і так вийшло, що через багато років мрія стала реальністю. За фахом я не журналіст, я вчителька німецької

Інтер'юер:

Денис

ЛУЖНИЙ

120 ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ

та англійської мови, випускниця факультету романо-германської філології (на той час), зараз факультет іноземних мов Прикарпатського університету. Але, повторюся, оскільки журналістом мріяла бути з дитинства, то ще, будучи студенткою, спочатку пробувалась на «Галичині», потім пішла працювати на «3-Студію», там і залишилась. Ну а далі вже стала власним кореспондентом телеканалу «Україна».

— Як Ваші рідні ставилися до того, що Наталія Фармус попри все прагне бути журналістом?

— Почну з того, що моя мама дуже не любила мою роботу, тому що я їй безмежно віддана, а моя мама дуже хотіла, оскільки я вчилася на відмінно, їздила на олімпіади з німецької мови, щоб я була перекладачем з німецької та англійської мов. Як мама, вона мене завжди підтримувала, але вона не була в захваті від мого вибору.

— Як взагалі потрапили на телебачення? Наскільки складно було пробитися на екрани тоді порівняно з сьогоdnішніми можливостями?

— Абсолютно не було важко, в принципі і зараз, якщо в тебе є бажання, якщо в тебе є талант, якщо в тебе є відчуття цієї професії, якщо в тебе є відданість глядачу, якщо в тебе є ці всі речі, то відповідно неважко стати журналістом регіонального телебачення, чи радіо, чи інтернет-сайтів, чи газети, чи так само загальнонаціональних каналів. Немає

ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ ¹²¹

такого, що потрібно мати якісь там «блати», щоб стати журналістом. Принаймні я знаю це зі свого досвіду, з досвіду своїх друзів, своїх подруг. Скажу навіть більше: для цього не потрібно бути журналістом, тому що у чималой кількості моїх знайомих — класних, крутих журналістів з великої букви, у дипломі написано: «філолог», «економіст», «перекладач», «вчитель української мови та літератури», «вчитель історії», але вони реально настільки круті, що я схиляю перед ними голову.

— Ви розпочали роботу на телебаченні в той самий період, коли й навчалися. Як вдавалося поєднувати роботу з навчанням?

— Я низько схиляю голову перед кожним своїм викладачем, який йшов мені назустріч завжди тому, що якщо я вже пішла на телебачення, та занурилася туди цілком і повністю. Я вчилася ночами, потім я йшла на пари, між парами бігла на зйомки, між екзаменами вела прямі ефіри, це вже на останньому курсі. Коли була ще журналістом-початківцем, я дуже боялася прямого ефіру, найстрашніше, що могло для мене бути, – це прямий ефір. І в мене якраз державні іспити, на той час я працювала на «3-Студії», ще не була власкором «України». Головний редактор Надія Петруняк викликає до себе і каже: «Я йду у відпустку, ось, і там, значить, є два ефіри: в середу і в

122 ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ

наступну середу, мене два тижні не буде». Я стою, і в мене перший варіант: чи гостя в студію знайти, чи на телефони сісти. І тут вона: «Ти сідаєш в ефір». Страшнішого на той момент, ніж сісти в прямий ефір, в принципі бути не могло. Я ще пам'ятаю, що це була доволі важка тема — «адміністративно-територіальна реформа», яка тільки почала з'являтися. У мене був серйозний спікер, якого я сама знайшла, і в мене наступного дня був державний екзамен із зарубіжної літератури. Чесно кажучи, я закінчила університет з "червоним дипломом", але між тим дуже ретельно готувалася до всіх іспитів, до всіх заліків. Але я забула про екзамен, я не могла про нього думати, тому що в мене було найстрашніше, що могло бути в житті, – це прямий ефір, тобто мені було не до екзамену. Екзамен взагалі важкий, ці всі течії, твори. Пам'ятаю, що я провела цей прямий ефір, причому це було так страшно. Пам'ятаю, побачила себе на екрані. В мене петличка з лівого боку була причеплена на піджаку. Думала, що вся область, всі глядачі чують, як у мене б'ється серце, тому що воно у мене готове було вискочити з грудей. Я страшенно цього боялася, але, на щастя, провела цей ефір. Після ефіру згадую: «Боже, в мене ж завтра державний іспит». Прийшла на екзамен. Скільки могла – стільки й підготувалася. В цьому випадку мене неабияк врятувала моя робота. Виявилось, що вся екзаменаційна комісія

ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ ¹²³

дивилася мій вчорашній прямий ефір. Тільки я почала говорити по білету (мені, на щастя, попався не важкий), як усі перемкнулися на вчорашній прямий ефір, і на тому мій екзамен закінчився з відмінною оцінкою.

— На телеканал «Україна» Ви прийшли у 2006 році. Наскільки відрізняється центральне телебачення від регіонального?

— Скажу про одну річ, яка є дуже важливою, яка об'єднує роботу на центральному і регіональному каналах. Це — любов до глядача і повага до глядача, тому що глядач дарує тобі, незалежно від того, на якому каналі ти працюєш, найважливіше — те, що він ніколи собі не поверне, — свій час! Він дарує тобі неоціненні дві з половиною чи три хвилини свого життя для того, аби подивитися твій сюжет. Повторюся: немає значення, на якому каналі ти працюєш. Ти повинен забувати. Це, звичайно, мій «лайфхак», за яким я працюю. Допоки сюжет не вийде в ефір, я забуваю абсолютно про все. Їв, пив, ходив у вбиральню — це все чекає до того часу, доки не виконаю той обов'язок, який я на себе взяла. Я розумію, що наша робота є дуже нелегкою, я розумію, що дуже багато чим треба жертвувати: вихідними, зустрічами з друзями, посиденьками з подругами, інколи навіть сім'єю. Я жодного дня не була в декреті, жодного. Я народила сина, всі жартували: «в перерві між зйомками», але то насправді так було, ще й

124 ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ

піджартовували, що добре, що у неділю, бо був вихідний. Так збіглося, що 28 травня 2006 року виявилось вихідним, але в мене насправду була запланована зйомка на понеділок, 29 травня, а свій останній ефір перед пологами я провела у п'ятницю, 26 травня.

— Який сюжет за усі Ваші роки роботи на телебаченні найбільше запам'ятався?

— Кожен сюжет по-своєму цінний, кожен сюжет ми для чогось робимо. Для того, щоб комусь допомогти, від чогось застерегти, когось від чогось врятувати. Але особисто я найбільше запам'ятала тиждень роботи в реанімації під час коронавірусу. 80%, та навіть 90% моїх знайомих «крутили пальцем біля скроні», тому що, коли там всі навколо хворіють та помирають від коронавірусу, коли Прикарпаття уже черговий раз у "червоній" зоні, жодна нормальна людина не буде ризикувати тиждень провести в реанімації, де гинуть люди. Але я розуміла, що в цьому і полягає мій професійний обов'язок — показати людям правду, показати, як працюють наші лікарі, як працюють на виснаженні наші медсестри. Люди, які тижнями не живуть в своїх сім'ях, не зустрічаються зі своїми рідними, щоб не наразити їх на небезпеку. Люди, в яких реально пошкоджені очі, повіки від нескінченного носіння масок, окулярів. І це та річ, в яку станом на зараз я вклала найбільше себе, в оці три сюжети з циклу про медиків.

ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ ¹²⁵

Вони насправді дали мені неоціненний досвід, хоча кажу 90% казали: «Чого ти себе наражаєш на небезпеку?». Інші 10%, знаючи, яка я є, не були здивовані. Але, коли ти робиш добрі справи, то завжди Бог тобі допомагає. Принаймні я не захворіла тоді на коронавірус і досі не хворіла.

— Сьогодні у нас війна. Знаю, що Ви особисто їздили у небезпечні точки. Наприклад, у Бородянку. Ви бачили наслідки російської агресії. Як було працювати за таких умов?

— Скажу відверто: я не можу сказати, що це була екстремальна зйомка в плані роботи. Ми приїхали в Бородянку уже на третій день після її звільнення, відповідно те все, що ми бачили, було дуже страшно. Там не було світла, не було газу, не було води подекуди, люди розпалювали багаття — це те все, що ми побачили. Але , звичайно, це не порівняти з роботою військкорів. Це було просто моє бажання поїхати, зробити цей матеріал, бути якимось чином дотичною до тих людей, які показують світу правду про те, що відбувається в Україні. Звичайно, якби у мене була можливість чи потреба поїхати військовим кореспондентом — так, я б знову, не вагаючись, поїхала працювати на фронт. Я розумію той рівень обов'язків, які я взяла на себе, коли стала журналістом, тобто ту відповідальність, яку я взяла на себе, і я розумію,

126 ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ

що перш за все для мене є мій глядач. Тобто якщо потрібно включатися в 12-градусний мороз – я включаюся, якщо треба працювати в 30-градусну спеку – я працюю, якщо потрібно в повені плавати на надувному човні, який у будь-який момент може ризикує перекинутися, а під нами глибина три метри, а я не вмію плавати, – я все одно полізу у той човен. В той момент інстинкт самозбереження кудись зникає і з'являється уже після закінчення зйомки. Дякувати Богу, ми живемо в спокійному регіоні, у нас немає якихось різких воєнних дій. Але я просто розумію, що, не дай Боже, щось, то я залишаюсь працювати за будь-яких обставин.

— Як, на Вашу думку, змінилася журналістика у час війни?

— Змінилися обставини й умови, в яких працюють журналісти, змінилися способи подачі інформації, змінилися теми, змінилася мотивація, заради чого ми робимо сюжет. Навіть якщо до війни ми знімали сюжет про бабусю, яка вишиває хрестиком, чи дівчинку, яка малює картини, то тепер бабуся вишиває хрестиком для того, аби зібрати гроші для ЗСУ, відповідно для того ж дівчинка малює картини. Це йдеться про роботу в тилу. Робота на фронті, я думаю, кардинально змінилася, для тих людей, які ще донедавна жили в тій самій Херсонській, Сумській чи Чернігівській області. Це люди, які теж знімали абсолютно мирні сюжети, мої колеги з телеканалу

ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ ¹²⁷

«Україна» (зараз «Ми-Україна»), які просто в одну ніч стали військкорами. Ми розуміємо, що не можемо багато чого показувати, ми не можемо зараз багато про що розповідати. Тобто наші посадовці у своїх стрічках новин після чергової або під час чергової повітряної тривоги завжди кажуть: «Не публікуємо відео та фото обстрілів». Тут не просто війна, тут ще й інформаційна війна, відповідно ми маємо абсолютно все балансувати: що ми подаємо в ефір, що ми не подаємо в ефір, тому що від цього залежить дуже багато речей.

— Яким сьогодні повинен бути журналіст? І чи можете дати якісь поради, як розвиватися у цій професії?

— Дуже важко сказати, яким він повинен бути. Кожна людина сама обирає від того, яким вона є журналістом, яке в неї ставлення до роботи, як вона взагалі сприймає цю роботу. Це звучить, напевно, дуже пафосно, якщо я скажу, що журналістика — це життя. Я знову ж таки відштовхуюсь від себе, але насправді журналістика — це життя. Ти повинен бути відданим цій професії цілком і повністю, ти повинен бути готовим до того, що в тебе абсолютно невнормований графік роботи, дуже часто оце «очікування-реальність», і, можливо, не для всіх реальність виявиться такою, як в очікуванні. Багато хто думає, що журналіст — це гарна картинка по телевізору. Це не так. За цим стоїть робота, важка, виснажлива, коли ти ходиш,

128 ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ

мерзнеш, їдиш, мокнеш, потерпаєш від спеки. Не завжди навіть такі банальні речі, просто згадую: поїсти, попити тощо. Тому що коли ти на зйомці, весь у процесі, в тебе нескінченні дедлайни, тобі потрібно щось там зробити швидше, то варіант "в мене обід з 12:00 до 13:00" в журналістів немає, просто не існує. Його може взагалі не бути, він може бути десь о 21:00. Порада для початківців, для студентів: ви повинні розуміти, що ви для себе обираєте. Інколи диктор сидить у студії, в якій страшенно холодно або дуже спекотно. Коли говорять про сюжет, то твій сюжет – це герої сюжету. Але насправді це люди, і ти не можеш тим сюжетом зіпсувати їм життя. Адже неправильно сказане слово, неправильно зрозуміла інформація можуть мати фатальні наслідки. Тому журналістика — це ще й велика відповідальність. До цього потрібно бути готовим. Якщо ж ти кажеш журналістиці "так", то це як у сім'ї — «і в радості, і в горі» — до кінця. Бо це насправді не робота. Ти не можеш без зйомок. В моєму випадку навіть у відпустці я день починала зі стрічки новин, я завжди починаю день зі стрічки новин, тобто це нормально, я не відпочиваю від новин. Журналістика — це наркотик. Навіть якийсь час ти щось не робиш, а потім починаєш відчувати, тебе починає ламати, тобі потрібна "доза". Журналістика — це саме те.

ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ ¹²⁹

— Сьогодні Ви працюєте на ОТБ «Галичина». Розпочинали свою кар'єру також тут. Як це — повернутися через стільки років?

— Багато років тому все у мене було по-іншому. Я була студенткою, яка просто хотіла бути практиканткою, а зараз, коли я сюди повернулася, у мене трошечки інша посада. Це для мене новий досвід, нові люди. Це можливість навчити, показати, пояснити, передати те, що вмію, свої вміння, свої навички тим, хто робить перші або не перші кроки у цій сфері. Тобто це теж для мене дуже класно. Я дуже люблю роботу і дякую кожному колективу, який мені дає щодня новий досвід.

— Наталія Фармус через 5-10 років — якою вона буде?

— Дуже важко сказати. В нинішній час будь-що прогнозувати дуже важко, тому що війна. Є така приказка: «Хочеш насмішити Бога — розкажи йому про свої плани». Ще 5 років тому я не задумувалась над тим, що нині буду працювати тут. П'ять років тому, працюючи власним кореспондентом телеканалу «Україна», не задумувалась над тим, що цей телеканал може не існувати. Я тільки хочу вірити в те, що через 5 років ми всі будемо щасливі, здорові, найголовніше — житимемо під мирним небом, відсвяткувавши нашу перемогу, насолоджуючись перебуванням з нашими рідними, з нашими знайомими, і кожен з

¹³⁰ ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ

нас буде робити ту справу, яка для нього є справою життя і яку він дуже сильно любить.

Аліна Фартушна

Засновниця та
шеф-редакторка
«GOSSIP magazine»

— Як Ви вирішили створити журнал? Коли це сталося? Скільки ресурсів та часу у вас пішло на створення "Gossip magazine"?

— З 16 років я мріяла працювати журналістом і у своєму рідному місті, в Білій Церкві. На жаль, я не вступила до університету на омріяну спеціальність, але мене взяли в університет Драгоманова на педагогічний факультет. Через це моя мрія трішки затаїлася. Але потім, після третього курсу, мене

Інтерв'юєрка:

Анна

ВОЛОЩУК

13² ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ

взяли на роботу в редакцію одного українського журналу, там я працювала піар-менеджером, зрозуміла, як працює видання.

— Дуже цікаво, як Ви повернулися до своєї мрії?

— Виявилось, що моя мрія нікуди не зникла, вона є і живе в мені. Пізніше, надихнувшись роботою у виданні, почала шукати інвестора, який допоміг би мені у фінансуванні мого проєкту. Я придумала назву, створила стратегію, тематику та ціль журналу, навіть подумувала щодо рекламодавців, які б купували рекламу у моєму журналі. Звичайно, це не було на високому професійному рівні, але з часом я ставала дорослішою і мій проєкт разом зі мною розвивався та набував популярності.

— Можливо, Ви можете дати пораду студентам-журналістам, які мають схожі плани на майбутнє?

— Так, я хочу дати пораду студентам: не нехтуйте своїми мріями; те, що живе всередині нас, є дуже важливим. Особисто я не знаю, як склалося б моє життя, якби я не втілила свою мрію у реальність.

— Цікаво дізнатися про робочий колектив. Які є вакансії і як Ви обираєте працівників у свою редакцію?

— Раніше ми працювали офлайн, наша редакція розміщувалася в центрі міста. У нас були такі працівники, як піар-менеджер, менеджер з реклами, три журналісти,

ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ ¹³³

літературний редактор, бухгалтер і, власне, я, як головний редактор. Також є люди на віддаленій роботі: стилісти, візажисти, фотографи та відеографи, адміністратори сайту, контент-менеджери в інстаграмі та фейсбуці.

— Чи змінився колектив після повномасштабного вторгнення росії?

— Так, з початком війни офіс, на жаль, ми закрили та перейшли повністю на онлайн-платформи — це сайт та соціальні мережі. Зараз в журналі працюють тільки один журналіст, піар-менеджер, адміністратор сайту і я. Працювати в такому режимі ми плануємо до нового року, тому що друкований журнал наразі ми не можемо собі дозволити через фінансові труднощі (папір дуже подорожчав). Наша друкарня була в Харкові, звичайно, все обладнання ми перевезли в Західну Україну і в Польщу. Плануємо повернутися до друкованого варіанта нашого журналу, але це питання часу.

— Також цікаво дізнатися про труднощі, з якими Ви зіткнулися під час створення та загалом існування глянцю.

— Насправді труднощів було і є багато. Якщо говорити про початок нашого існування, то перше, з чим ми зіткнулися, — це несприйняття нас. Ми — новий маленький журнал з невеликим тиражем, тільки вийшли у

134 ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ

світ. Звичайно, нас не запрошували на масштабні заходи. Мене особисто це дуже обурювало та ображало, але з часом все змінилося, як я вже казала, потрібно було почекати та трішки "підрости". Також були та досі є труднощі з фінансуванням, тому що це друкований журнал. Насправді це дуже дорого, не враховуючи зарплату працівників. Труднощі також виникали в колективі, дуже болюча тема для мене, але потрібно розуміти, що є різні люди й зазвичай колективна робота не завжди може бути злагоджена.

— Як журнал існує під час воєнного стану?

— Як я вже говорила, журнал існує в форматі онлайн. Також ми співпрацюємо з різними піар-агенціями, які надсилають нам новини про війну, соціальне життя українців, шоубізнес. Я дуже здивована, і мені гріє душу те, що Київ все одно живе світським життям, навіть надходять запрошення на різні заходи. Я не живу зараз в Україні, але їх відвідує моя колега. Працюємо, власне, так само: ми продаємо рекламу на сайті, робимо замовні інтерв'ю, публікуємо різні цікаві матеріали, але, звичайно, не в таких обсягах, як це було до воєнного часу.

— Ви вже розповідали, що знаєте свою аудиторію. Розкажіть про неї детальніше: який її вік, уподобання, професійна діяльність?

— Журнал орієнтований на дорослу жіночу аудиторію

ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ ¹³⁵

віком 30+. Також це жінки, які займаються бізнесом або створили власні проєкти, а саме масштабні задуми, втілені у реальність. Вони готові поділитися своїм досвідом і дати поради юним бізнесвумен. Це якраз і є тематика нашого журналу, ця ідея виникла у мене через обурення. Мені не подобалося, що до жінок у бізнесі було упереджене ставлення і загалом нав'язана суспільством гендерна нерівність. Я особисто вважаю, що жінка може не залежати від чоловіка, може економічно та фінансово себе підтримати і створити власний бізнес.

— Які рубрики журналу «Gossip magazine» подобаються саме Вам?

— Насправді є улюблена рубрика — це Self-made, де ми знаходимо героїню (бізнесвумен), беремо у неї інтерв'ю та розповідаємо про її важкий та водночас цікавий шлях кар'єри.

— Чи можна дізнатися про цікавих гостей Вашого журналу? Адже Ви особисто співпрацювали з особливими людьми. Розкажіть про свій досвід.

— Для мене це питання дуже цікаве та особливе, тому що я брала участь у створенні близько ста інтерв'ю, і кожне було неймовірне. Також хочу сказати, що інтерв'ю дало мені багато нових знайомств, які переросли у міцну дружбу. Я люблю людей та комунікацію з ними, зазвичай більшість опублікованих історій створені саме мною.

136 ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ

— Чи було інтерв'ю, яке запам'яталося вам найбільше?

— Я насправді не хочу вирізняти когось, але завдяки роботі сталося особливе знайомство в моєму житті — з жіночкою, яка займалася створенням фонтанів у Маріуполі. Для мене це яскравий приклад сильної жінки, яка обрала дуже нетипову професію. Ось, наприклад, я, проходячи повз фонтани, ніколи не задумувалася про людей, які їх проєктують і створюють. Ця жінка — професіонал своєї справи, вона навіть розповідає про свою роботу з вогником в очах. Мені хотілося слухати її й запитувати ще і ще.

— Чи є плани на майбутнє в "Gossip magazine"? Можете заінтригувати, що чекає читачів?

— Плани дуже прозорі. Я хочу, щоб в Україні стабілізувалася ситуація, щоб ми перемогли у війні і щоб нарешті настали мирні часи. Хочеться стабільності для розвитку журналу, вкладання фінансів у його розвиток. Також я мрію знову друкувати свій журнал, робити івенти та відкрити піар-агенцію. Якщо говорити про масштабні плани — хочу, щоб "Gossip magazine" був міжнародним журналом.

Мар'яна Циганин

Заступниця директора
Департаменту молодіжної
політики та спорту Івано-
Франківської міської ради
Начальниця відділу
молодіжної політики
Засновниця журналу
«RePost»
7 років була керівницею
телепроєкту «Теревеньки»

— Розкажіть про себе. Які свої якості Ви вважаєте допоміжними в журналістиці?

— Мене звати Мар'яна Циганин, станом на сьогодні я займаю посаду заступника директора Департаменту молодіжної політики та спорту Івано-Франківської міської ради — начальника відділу молодіжної політики. До кар'єри державного службовця мала чудові роки журналістської діяльності, зокрема мої статті публікували в різних виданнях.

Інтерв'юєрка:

Анна

ПАЦАЛЬ

138 ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ

Також працювала на телебаченні журналісткою і телеведучою, керівником дитячої і молодіжної телепрограм. Допомогало мені, мабуть, те, що я досить цілеспрямована людина, маю велике бажання постійно навчатися чогось нового, комунікабельність, стресостійкість, не тотальна залежність від думки інших, адже безліч людей давали негативні коментарі, і потрібно було це правильно сприймати, на користь і розвиток.

— Як відомо, Ви не одразу стали журналісткою (телеведучою). Що підштовхнуло Вас до такого відкриття в собі?

— Так, я не одразу стала журналісткою, не одразу стала телеведучою хоч це і була моя мрія з дитинства. В шкільні роки чула негативні коментарі стосовно неприбутковості професії журналіста, труднощів з пошуком роботи, а ще вчителі критикували мій почерк і часті граматичні помилки, через що я обрала іншу професію. Кажуть, що мрії мають властивість здійснюватися, так сталося і зі мною. Працюючи в іншій сфері діяльності, отримала можливість познайомитися з генеральним директором телерадіокомпанії «РАІ», який побачив у мені перспективу, талант та дав можливість розвиватися в сфері журналістики, набувати досвід на своїй платформі, за що безмежно йому вдячна.

ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ ¹³⁹

— Чи пам'ятаєте момент, коли вперше вийшли в прямий ефір?

— Звичайно, не кожного дня ми виходимо в прямий ефір, і цей перший досвід був хвилюючим. Та я не так переймалася за себе, як за гостя програми. Ним був лікар — людина, не навчена працювати в ефірах, а тим паче прямих. Переймалася я тим, щоб гість себе комфортно почував, бо випуск був довгим, аж 45 хвилин.

До цього були прямі включення з місця подій, але вони тривали кілька хвилин, тому повноцінний довготривалий прямий ефір — це, звісно, хвилююча подія.

— Коли були стресові ситуації на ефірі або ж коли гість запізнювався на запис, як Ви виходили із ситуацій?

— У житті в мене було дуже багато стресових ситуацій, але я все сприймала спокійно (стараюся нікого не вбити в такі моменти :). Це досвід, який показує або те, що сфера діяльності нам не підходить і потрібно щось змінювати, або слабкі сторони особистості, з якими потрібно працювати. Також стресові ситуації показували мені, які люди зі мною поруч, хто готовий допомогти, а хто хоче скористатися ситуацією та ще й дати додаткового штовхана. Тому із стресових ситуацій мала досвід виносити користь.

Було так, що гості або я запізнювалися, тоді ми

140 ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ

переносили запис або ж стартували пізніше. Та, чесно кажучи, гості в мене дуже пунктуальні, бо завжди хочуть перед інтерв'ю поспілкуватися, підготуватися, дати лад думкам і своєму зовнішньому вигляду.

— Чи було у Вас професійне вигорання?

— Мені здається, немає професії, в якій би не було професійного вигорання, особливо якщо ти викладаєшся "на всі сто" і морально та фізично втомлюєшся. Та якщо ти любиш свою професію, достатньо декількох днів, щоб відновитися та набути нових ідей для подальшої роботи. Але якщо це не ваша професія і втома не проходить, тоді потрібно щось змінювати: місце роботи, команду, сферу.

— Ви створили всеукраїнський журнал "RePost". Які були складнощі з його узгодженням та пошуком команди?

— Від початку заснування, з вересня 2017 року, виникали труднощі з пошуком фінансів, особливо в час пандемії та війни, адже журнал не комерційний, ми його не даємо в продаж, він безкоштовно розповсюджується серед цільової аудиторії. Команда в нас чудова, немає труднощів з основним складом. Також доєднуються молоді журналісти або ті, хто мріє ним стати.

З основного складу Тетяна Мельник — головний редактор, Тетяна Досин (дівоче Слюсарчук) — комерційний директор та журналіст, Галина Бордайкевич — журналіст,

ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ ¹⁴¹

Дарія Киба — перекладач на англійську мову. Це люди, які почали працювати над журналом з першого випуску і досі з нами. До 4-го номеру у нас змінювався і формувалася склад іншої частини команди, і тепер з нами вже п'ять номерів поспіль англomовний редактор Софія Осташа, дизайнер Юлія Торконяк, літературний редактор Юлія Гашинська.

— Якщо порівняти роботу телеведучої на каналі та роботу з журналом, що Вам більше до душі?

— Я не втручаюся у внутрішню політику журналу. Моїм завданням є зовнішня політика: пошук партнерів, пошук фінансів, важливі моменти історії й позиціонування журналу. Наприклад, презентація номера, поширення випуску серед наших партнерів і "замовників". Інші важливі питання ми вирішуємо на редакторській раді, наприклад, хто буде на обкладинці, дизайн задньої обкладинки, основні рубрики, орієнтовна дата випуску номера тощо. Усе інше вирішує кожен згідно зі своєю посадою та обов'язками. Ми одразу з командою домовилися, що усі мають свободу та право на власну думку. Мабуть, це те, що досі єднає нас, адже ніхто не отримує заробітну плату, ми працюємо на волонтерських засадах, мотивуючись місією проєкту. Усі ми підтримуємо та любимо одне одного.

Важко обрати між телеканалом та журналом. В кожному є

¹⁴² ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ

є свої труднощі та свої приємності. Журнал складніший у виготовленні, відповідальність на кожному етапі: пошук гостя для інтерв'ю, ведення інтерв'ю, написання, узгодження тексту, переклад тексту за потреби, верстка, дизайн, погодження дизайну, друк сигнального примірника, презентація номера. У зв'язку зі зменшеним фінансуванням ми виходимо раз у пів року, тому актуальність матеріалу по всій Україні — також важлива складова.

На телебаченні трішки простіше в плані часу, адже гість прийшов — і максимум через годину у нас готове інтерв'ю, максимум ще день монтажу, якщо зйомки були не у студії та потребують додаткової обробки. Та все ж таки є інші нюанси: потрібно дбати про зовнішній вигляд для виходу в ефір, виправити сказане вже не вийде, все робиться "на чистовик" з першого дубля.

Обрати між цими двома гілками журналістики я не можу, є різний настрій до вищезгаданого. Деколи є бажання сидіти вдома за компанію з горнятком теплого чаю і писати статті, деколи перемагає бажання спілкуватися з людьми та виходити в ефір.

— З представниками якої вікової групи вам як інтерв'юєру подобається працювати найбільше? Зважаючи на те, що ви працювали і з дітьми в програмі "Теревеньки".

— Так, я започаткувала і сім років керувала телепроектом

ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ ¹⁴³

«Теревеньки». Дитячий проєкт з часом став молодіжним, тому що діти вирости.

Я не можу обрати якусь конкретну цільову аудиторію. За час роботи були люди старшого віку, з якими не було про що поговорити, а були й дітки віком 8-10 років, з якими було дуже цікаво спілкуватися. Діти розумно мислили, бачили перспективу у своєму майбутньому, аналізували навколишні події, людей, прочитані книги. Тому я вважаю, що вік не має значення. Більш важливим аспектом є спосіб мислення, бажання реалізовуватися, цілі в житті, відкритість до нового.

Я як брала інтерв'ю в дітей та дорослих, так і давала інтерв'ю журналістам різних вікових категорій, тому важко обрати щось одне. Я сподіваюся, що молоде покоління буде приділяти значну увагу віковій психології та, народжуючи, буде давати правильне виховання дітям, передавати правильні цінності, давати можливості для розвитку особистості, й згодом наша громада і країна стануть успішними у всіх сферах діяльності.

— З чим ви можете порівняти журналістику?

— Кажуть, що ЗМІ — це четвертий орган влади, і я з цим цілком погоджуюся. Журналістика — це впливова і відповідальна професія. Журналісти є лідерами думок. На жаль, не усі знають та не усі дотримуються правил журналістської етики. До прикладу, можна побачити, як

¹⁴⁴ ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ

колеги по фаху, знімаючи сюжет у випуск новин, дають свою суб'єктивну думку або ж дають висловитися одній зі сторін більше за іншу, тим самим підштовхуючи глядачів до прийняття нав'язаних рішень.

У журналістів є влада створювати відношення та формувати особисту думку своєї аудиторії. Війна це довела, росіяни сприймають усю інформацію, яку їм нав'язує держава вустами журналістів. Насамперед уся інформаційна війна в більшості стосується журналістів, тому ми маємо усвідомлювати це.

Зараз журналістика вийшла на новий рівень поширення — рівень соціальних мереж. Журналіст повинен усвідомлювати, що тепер його особистий профіль — це не поле для спілкування з друзями. Пише один впливовий комунікаційний канал, а всі його дописи люди можуть сприймати за "чисту монету", думку експерта. Тому важливо, щоб люди не тільки отримували владу, а й добре думали що говорять, що пишуть та яку інформацію висвітлюють.

Діана Яців

Журналістка Суспільне
Івано-Франківськ

— Чому журналістика? Що спонукало обрати саме її?

— Не можу стверджувати, що журналістика була мрією мого дитинства. Але то, мабуть, так вийшло, що саме в ній поєдналося все, що мені подобається. Як-от, скажімо, дізнаватися щось (про події, історії, людей) і потім про це розповідати іншим. Або коли перед вступом в університет я горіла кінематографом, але, на жаль, не склалося. Зате згодом я зрозуміла, що в тій же журналістиці

Інтерв'юєрки:

Ольга БАБЕНКО

Богдана ЛИСЕНКО

146 ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ

є багато похідного від кіно і все стало на свої місця. Але перед цим я просто не бачила знаків, на які мені вказував Всесвіт, і неправильно дивилася на компас. Тепер бачу підказки, яких раніше не бачила, і цей шлях здається дуже очевидним — буквально як у пісні «invisible string» Тейлор Свіфт. При цьому, журналістика не вабила мене чимось особливим, ніякої місії тут я собі не ставила. У чому, у чому, а тут романтики немає.

— Розкажіть про свій професійний шлях: де Ви намагалися себе реалізувати?

— Мені подобається думати про свій шлях як про щось страшенно нелінійне та нелогічне. Бо спочатку це був Підземний перехід «Вагабундо», де я трохи побула СММ-менеджеркою — писала про події, фотографувала, керувала соціальними мережами тощо. І десь тоді стала трохи волоцюгою, що досить символічно, враховуючи назву цієї арт-галереї. Далі — це «Голос-Інфо», де я пропрацювала три місяці і звільнилася, відчувши потребу у тому, аби зосередитися на навчанні, на яке раніше забила. Просто я швидко втомлююся — на мене починає діяти лінь, коли мені перестає бути цікаво. Але коли мені якась справа цікава, то я викладаюся у ній на 100%. Яюсь воно так і було, аж поки не сталося Суспільне.

— Вагабундо — місце, де можна зустріти різнобічних творчих і креативних особистостей та розширити своє

ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ ¹⁴⁷

коло спілкування. За знайомство з якою людиною Ви вдячні і з ким би не поспілкувались, якщо б не працювали тут?

Перш за все, це, напевно, художниця і кураторка мистецьких подій —Наталка Темех. Дуже ціную її присутність у моєму житті. Також неможливо не згадати засновників Вагабундо — Юрія та Ніну Андрухович. Якби не це місце, то мені би не вдалося поспілкуватися (навіть побіжно) з такими людьми, як Ростислав Шпук, Олександр Ірванець, Сергій Жадан, Тарас Прохасько, Святослав Померанцев.

— Чи були події, коли Вагабундо переповнювалось, згадується якийсь масштабний аншлаг?

— Таких було кілька. І перші дві відбулися ще до того, як я почала смм-ити для Вагабундо — на відкриття простору у 2019 році і під час презентації книги "Добрі новини з Аральського моря" Ірени Карпи у липні 2019. Третя така подія відбулася у 2021 році під час читань Сергія Жадана та Катерини Калитко. Фанаток Жадана у Франківську багацько і, пригадується мені, жінки прийшли до нього з подарунками і квітами.

— Чому варто хоча б один раз зазирнути до Вагабундо?

— Насправді в нашому місті дуже багато хороших місць для молоді, в яких можна розкрити свій творчий потенціал. Вагабундо — одне з таких хоча б тому, що тут цілком

14⁸ ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ

реально познайомитися зі Станіславським феноменом. Таким, який він є насправді, а не чимось ідеалізованим, занудними мистецтвознавцями та літераторами. А ще тут дуже friendly ставлення до всіх і всього — до тварин, курців, представників ЛГБТ-спільноти тощо.

— Ви працюєте на Суспільному. Як Ви туди потрапили? Які обов'язки виконуєте на своїй посаді?

— Можливо, це трохи наївно, але я впевнена, що все, чого ми собі надумаємо, завжди стається. Тільки не обов'язково у цей момент. На це потрібен час. Ось так само і з Суспільним: проходячи на першому курсі там практику, я і здогадуватися не могла, що коли-небудь там працюватиму. А потім мені просто запропонували там роботу.

На Суспільному я працюю у діджитал-відділі. Тут ми займаємося написанням новин на сайт, адаптацією телевізійних сюжетів, зйомкою кепшен-відео та історій. Але найголовніший мій обов'язок — це дотримання журналістських стандартів.

— Які в Україні є тенденції розвитку журналістики? Що ми можемо зробити прямо зараз для існування якісних ЗМІ у майбутньому?

— Якщо глобально, то я поки бачу дві тенденції розвитку журналістики (особливо воєнного часу) — дедалі менша кількість ЗМІ, які «обслуговують» політиків і більша

ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ¹⁴⁹

кількість ЗМІ, які перш за все звертають увагу на суспільство. Не так швидко, як би нам хотілося, але українські медіа адаптувалися до умов повномасштабного вторгнення і почали протидіяти ІПСО та дезінформації. Можу ще додати українізацію медіапростору, хоча тут також слід зазначити, що українськість того чи іншого медіа не свідчить про його проукраїнськість.

А щоб якісні ЗМІ існували у майбутньому, слід культивувати у людях критичне мислення. При чому, тут йдеться не лише про читачів, а й про журналістів. Коли читаєш, слухаєш або дивишся щось, то важливо думати під час цього. Бо медіа — це джерело інформації, але один тільки цей факт ще не означає, що на нього можна покладатися.

— Які аспекти Вашої діяльності є для Вас найважчими та як Ви з ними пораетесь?

— Найважче стало після початку великої війни, адже відповідальність виросла в рази. Почастішала потреба у тому, аби висвітлювати людське горе і зробити це правильно. На жаль, все частіше тепер виринає у моїй голові згадка «Цвіту яблуні» Михайла Коцюбинського у контексті того, що коли стається біда, то ти перш за все не співчуття висловлюєш, а думаєш, як правильно розповісти людям про цю біду.

Нещодавно я знімала історію про полеглого воїна і його

150 ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ

мама сказала мені таку річ: «Ви такі молоді, але занурюєтеся у все горе». Після цього я відчула ще більшу відповідальність за те, що роблю. Бо так само молодим був і син цієї жінки, але він віддав своє життя за мій захист. Тому розповідати — це найменше, що я могла зробити для нього. Звичайно, десь із часом ти збираєш у собі занадто багато всього і емпатія потрохи розсіюється. І тому в такій роботі дуже важливо зберігати у собі якомога більше людяності та дозволяти своїм мізкам відпочити.

ВІЙНА ТА МЕДІА

Журналісти про війну
та окупацію

ВІЙНА ТА МЕДІА

Віра
Ільїна

Внутрішньо переміщена
медійниця з Донеччини

— Розкажіть, яка вона, журналістика до війни?

— До війни це була доволі спокійна й виважена робота. Ти знаєш, що і як робити, тому просто висвітлюєш актуальні теми.

— Що змінилося у журналістиці й Вашому житті після 2014 року?

— У 2014 році Краматорськ окупували, наше місто зайняли незаконні збройні формування. Окупація тривала з 12 квітня до 5 липня.

Інтерв'юерка:

Юлія ПРИЦ

Тоді деякі видання закрилися, але газета, у якій я працювала, продовжувала виходити. Однак виходила вона в іншому форматі, у декількох примірниках. Там була корисна інформація. Жодних сепаратистських матеріалів ми, звісно ж, не ставили. Хоча тиск був, ні про які референдуми ми не писали. Росіяни пропонували співпрацювати, приїжджали до нас, але наші журналісти відмовилися.

Жодна редакція не співпрацювала. Ті, на кого тиск був дуже великий, закривалися, а ми ще трохи працювали. Писали про бомбосховища. Випустили декілька номерів. А потім сталося так, що в нашу редакцію, яка розміщувалась у центрі міста, влучив снаряд. Точніше, ми були на першому поверсі, а на другому – відділення ПриватБанку. Снаряд прилетів на другий поверх, і все відділення опинилося у нас, на першому поверсі.

Працювати стало неможливо, були знищені комп'ютери та вся інша оргтехніка. Тираж, який до того вже надрукували, звісно ж, не продався, і свою роботу ми, так би мовити, припинили. Це було у 2014 році, але як тільки наше місто звільнили, усі редакції відновили роботу.

Утім, працювалося вже трохи по-іншому. Ми наочно побачили, хто такі російські найманці та як вони працюють, зрозуміли, що таке руський мір. І якщо дехто вагався і казав, що все не так страшно, то ми бачили все на

ВІЙНА ТА МЕДІА

власні очі.

Після того як Донецьк було захоплено, до Краматорська релокувалася Донецька облдержадміністрація. Тоді я працювала там, у комунальному підприємстві «Регіон-Донбас». Ми випускали велику (більш ніж 50 000 примірників) газету «Вісті Донбасу». Це була суто інформаційна україномовна газета для людей, котрі перебували на лінії розмежування Донеччини та Луганщини.

Щодо 2022 року, то ми, російськомовний регіон, заснули 23 лютого, а прокинулися під вибухи 24 лютого. Я живу поряд з аеродромом, який почали бомбити. У зв'язку цим порушилася логістика. Майже усі краматорські газети друкували у Харкові, тепер це робити стало неможливо. Тому всі перейшли на сайти, почали виїжджати. У місті не залишилось нікого з моїх колег. У 2014 році ми залишалися, бо думали, що виконуватимемо свою роботу. І тоді нам це вдавалося, ми зробили великий масив фото та відео. Проте повномасштабне вторгнення показало, що тепер робити цього ми вже не зможемо. Працювати не дадуть, це буде неможливо.

Ми бачили, що таке війна. Бачили, як снаряд влучив у маршрутку, в якій їхали люди. Це не передати словами. Війна стала іншою, це вже не окупація. Тому, якщо ти не військовий журналіст, виконувати свою роботу не зможеш. У Краматорську залишилися хлопці, які отримали

акредитацію і працюють військовими кореспондентами. Я так робити не можу, уже не в тому віці, тому працюю віддалено.

— Журналістика — це доволі важка психоемоційна робота. Як Ви почували себе після початку російського вторгнення?

— Журналістика дійсно дуже емоційно навантажена робота, але є техніки, які дозволяють уникати вигорань. І ними треба користуватися.

Утім, як на мене, якщо ти прийшов у журналістику, маєш розуміти, що ти спостерігач, який не має права сильно перейматися тим, що відбувається.

Як людина — так, а як фахівець — ні. Ти мусиш фіксувати, записувати усе, йти туди, де найгарячіше. Якщо ж ти дуже переймаєшся - не працюй, іди з професії.

Я постійно згадую одного зі своїх найулюбленіших письменників Віктора Франкла — психолога, який пережив концтабір, та навіть після цього займався науковою діяльністю. Він говорив, що можна зберегти розум, якщо ти трохи абстрагуєшся. Так от, із 2014-го це було абстрагування. Ми писали про людей.

Десятого лютого 2015 року був обстріл касетними смерчами, постраждало багато людей. Непідготовленим людям пережити це важко, але ми все розуміли, як працювати у таких умовах. Проте, при повномасштабному вторгненні тобі, може, і вдасться зберегти свій психоемо-

ВІЙНА ТА МЕДІА

ційний стан, але не факт, що ти збережеш своє життя.

— Чи були у Вас моменти, коли хотілося все кинути, здавалося, що Ви не на своєму місці?

— Ні, такого у мене не було. Але одного разу був випадок, коли мені запропонували з'їздити з гуманітарною місією на Луганщину. Ми їхали машиною, дорога безлюдна, нікого немає. На одному з блокпостів нас зупинили й спитали, чому ми без касок і бронежилетів. Водій відповів, що вони є в багажнику, й нам сказали їх надягти. Чесно кажучи, я не була до цього готова.

Вдягли, їдемо далі. Щоб ви розуміли: там немає нічого, ми як на долоні. Авто їде степом, і ти відчуваєш, наче за тобою спостерігають. От тоді в мене була думка: чому я тут, чи приїду я додому? Це було не те щоб лячно, але думка: може, мені цього не треба, бо я не військова? Але щоб сказати, що я не на своєму місці, то ні. Робота є робота, якщо ти її обрав, то до кінця. Хоча всі ми знаємо випадки, коли люди не витримують, їх ламає професія.

— Після того, як Ви побували у самому центрі подій, які були враження з переїздом на захід України?

— У 2014 році, коли наше місто звільнили, там були пошкоджені водо- та електромережі. Жити в багатоповерхівці й не мати води навіть на елементарні потреби (помити руки, попрати) — це дискомфортно, але ми пристосувалися. Їздили до джерел, набирали воду. Нам

привозили гуманітарну допомогу. Це було складно, але коли ти бачиш, як твої сусіди набирають воду з калюжі, відчуваєш уже приниження.

Після того як відновили рух, я поїхала до своєї доньки в Київ. Ми вийшли на Хрещатик, і я, якщо чесно, була збентежена. Вільних місць у кафе практично не було, люди пили каву, відпочивали, навкруги лунала музика. Тоді мені було прикро. Складалося враження, що війна лише на сході, а у столиці цього не розуміють. Це було у 2014 році.

Та коли я приїхала на Франківщину, подивилася на ситуацію по-іншому. Дійсно, люди на сході потерпають більше, але наразі в мене немає такого відчуття, що от там люди страждають, а тут живуть своїм життям. Навпаки, я не хочу, щоб війна прийшла і принесла біду ще й сюди, у тиллові області. Адже саме ці області працюють: платять податки, приймають переселенців, допомагають. Це не лише фізичний тил, а й ментальний.

Я ніколи нікому не побажаю пережити те, що пережили ми. Цей страшний досвід не потрібний людям. Тому, як на мене, ображатися на людей за те, що вони живуть спокійним життям, – це дурня. У моєму оточенні ніхто не ображається.

— Чи не складається у Вас враження, що люди забули про війну, змирилися з нею?

— Ні, я не вважаю, що вони змирилися. Звісно ж, люди є різні, проте більшість — хороші.

ВІЙНА ТА МЕДІА

Ми приїхали в Городенківську ОТГ, я звернулася за допомогою (потрібно було працювати, але не було Інтернету) до міськради, мені допомогли, не взявши ні копійки. Останнім часом я працюю у Донецькій торгово-промисловій, маю колег на Франківщині. Тут мене теж гарно зустріли, надали робоче місце, допомогли з одягом. Чудові люди, хіба я маю право щось про них говорити? У мене є лише вдячність.

— **Що б Ви порадили журналістам, котрі починають свою діяльність під час війни?**

— Я б порадила фіксувати. Зараз журналіст пише час. У вас є чудова нагода спілкуватися з людьми, які бачили все на власні очі. Людська психіка влаштована таким чином, що з часом емоції вщухають і розповіді про війну стануть іншими. Людина заспокоюватиметься, під впливом різних чинників змінюватиме свою думку. А інформація, яку ви можете отримати зараз, найгарячіша і найправдивіша (навіть якщо людина бачить усе зі свого боку).

Люди зараз дуже травмовані: хтось втратив рідних, у когось згоріла домівка, а хтось залишився без роботи. Як би цинічно це зараз не звучало, але для журналіста це супер. Така людина йде на контакт і може розповісти дуже багато. Це варто фіксувати, аби в майбутньому мати змогу до цього повернутися.

Кажуть, війна – це мистецтво брехні. І попри велику кіль-

кість пропаганди і фейків, емоції і почуття людей – це своєрідні документи, які варто збирати.

Окрім того, я б радила зберігати фото і відео. Зараз вони у гарній якості та відкритому доступі. Але, повірте, через рік-два ви цього не знайдете. Його просто не буде.

— Як правильно спілкуватися з травмованими людьми? Чи варто ставитися поблажливіше й уникати пікантних подробиць?

— Насамперд, варто готуватися до розмови (з'ясувати, де жила ця людина, що робила тощо). Після цього визначити питання, які їй потрібно ставити, а от як поведе себе ця людина, спрогнозувати неможливо. Проте у більшості випадків травмована людина хоче ділитися своїм досвідом. Так їй стає легше. Можна попросити її розповісти те, що вона хоче. І тоді вже людина почне.

Люди відчують, коли їх хочуть слухати, коли їм посправжньому співчують. Тому розмовляйте так, наче перед вами хтось із рідних. Люди відкриті, якщо ви зацікавлені в їх історії.

— Як Ви ставитеся до журналістів, котрі можуть розчулитися і розплакатися на інтерв'ю? На Вашу думку, це ознака людяності чи непрофесіоналізму?

— Для мене це ознака людяності. Я не вважаю це непрофесіоналізмом. Можна плакати, бо ти теж людина, у якої болить. Головне, аби ці сльози не заважали писати

ВІЙНА ТА МЕДІА

правду. Коли ти доносиш чужий біль, важливо знайти найболючішу точку. І коли людина відчує, що її історія відкликається, що ти відчуваєш її біль, буде тільки вдячна й захоче розповідати ще більше.

Який би профі ти не був, та коли спілкуєшся з травмованою людиною, і сам травмуєшся. Адже всі ми «проникаємо» одне в одного, і це треба розуміти.

Юлія Конох

Спеціальна кореспондентка
ОТБ «Галичина».

— Як Ви вирішили стати журналістом і які фактори на це вплинули?

— Те, що я стану журналіс-том, було несподіванкою для мене самої. Спочатку після школи я пішла вчитись у педагогічний коледж. Я мріяла стати вчителькою. Два роки провчилась, пішла на першу практику, зрозуміла, що це геть не моє, тому вирішила забрати документи. Куди вступати, я ще не знала.

Потім із братом та батьком

Інтерв'юєр:

Руслан

КОПАНЧУК

ВІЙНА ТА МЕДІА

поїхали по Україні. Подивилась університети й вирішила стати журналістом. Тому якихось кроків до того, щоб стати журналістом, у мене не було. Це було спонтанне рішення, і я ним зараз задоволена. Впродовж 6 років мені моє рішення жодного разу не спротивилось.

— Якими були Ваші перші думки та дії після початку повномасштабної війни?

— Так, війна для мене розпочалась не 24 лютого, а задовго до — у 2014 році. Тоді я ще була ученицею, у 2015-му почала волонтерити. Вже коли почала працювати, я виїхала перший раз в Авдіївку, і відтоді війна мене весь час затягувала. На фронті я вже познайомилася зі своїм теперішнім чоловіком. У жовтні минулого року у нього закінчився контракт, але ми обоє розуміли, що повномасштабна війна буде. Тому навіть його військові речі, які були у нас, зібрані вдома стояли наготові. Ми знали, що це рано чи пізно буде, але не хотіли вірити. Чоловік родом з Чернігівщини, і тоді вранці нас набрала його мама. Коли ми почули телефонний дзвінок, ми знали, що мама скаже. Вона сказала, що почалось, і тоді ми почули, що приліт вже є й у Франківську. Спочатку я розгубилась теж, хоча розуміла, що це неминуче. Але розгубилися всі. Чоловіка відправили на фронт. Сама зрозуміла, що треба якось допомогти. Треба щось робити й не лише на інформаційному фронті.

Почала трішки волонтерити. Потім я зрозуміла, що на інформаційному фронті теж треба багато бійців — багато тих, які розуміють, що таке війна, тому що потрібно боротися із нашими думками, із нашою панікою.

— Після початку війни Ви зустрілися зі своїм чоловіком. Яким є життя на фронті? Які думки з'являються там?

— До повномасштабної війни наші військові мали налагоджену систему, тому що 8 років тривала війна, вони вже були готові, вони знали, що за чим буде відбуватися, якось систематизували вже свою роботу. Після 24 лютого все стало трішки по-іншому, у нас вже на фронті не було суцільної лінії. Уже місцеві бойовики не знали, чи є в тебе ДРГ, або місцеві, які можуть "підставити". Тому воїни на фронті стали більш прискіпливо ставитися до людей навколо. Потрібно було перевіряти людей, які з тобою поруч, з якими ти можеш сидіти за столом. Особисто те, що я побачила, — це те, що наші військові зустріли цю війну з гордістю. Вони знали, що буде, вони знали, на що йдуть. Не було видно навіть страху в очах, хоча страх є завжди. Не було розгубленості, вони знали, що і за чим треба робити.

— Коли Ви розмовляли з воїнами, чого вони найбільше боялись?

— Найстрашніше для тих, хто на фронті, — це втратити:

ВІЙНА ТА МЕДІА

побратимів, рідних. У багатьох військових їх рідні в окупації, дехто не має жодної інформації про своїх близьких. Наприклад, сестра чоловіка була під окупацією. Наскільки важко було дізнаватись інформацію, не знати, що з твоїми рідними людьми. Мабуть, це є найбільший страх на фронті.

— На що воїни найбільше скаржились на фронті?

— Якщо чесно, вони можуть між собою про це говорити, але в кожного військового в думках тепер, що у нас триває війна, в нас не може бути все ідеально. Адже ворог повсюди, він так само нищить наше озброєння, нашу техніку, ворог нищить склади, де були форми, де було все забезпечення. Тому про такі речі, я вважаю, варто говорити уже після війни. Головне завдання — перемогти ворога і повернути всю країну, а решта питань будуть виникати після війни.

— Що найбільше засмутило Вас на фронті?

— Засмучує мене те, що у нас немає налагоджених ротацій військових. Вони дуже довго сидять на фронті. До війни це було сім місяців, дев'ять місяців, тоді як в арміях інших країн 3 місяці щонайбільше. Люди виснажуються, людям тяжко. Дехто воює з 24 лютого, вони вже дев'ятий місяць на фронті, морально не витримують. Мене засмучує те, що у нас немає налагодженої системи заміни військових на фронті. Я знаю, що це тяжко, я розумію, що триває війна

Але потрібно щось робити, щоб захистити також наших військових, які нас захищають: їх психіку, їх ментальне і фізичне здоров'я. Бо за дев'ять місяців в окопах, у холоді будь-чиє здоров'я може похитнутися.

— А що найбільше звеселило вас на фронті?

— Доброта військових і їхні веселі очі. Знаєте, жарти на фронті — це така якась невіддільна частина, це як ще одна зброя наших військових. Тому що жарти на фронті є завжди. Так, буває дуже багато чорного гумору, який не всі зрозуміють, але це те, що веселить, це те, що запам'ятовується найбільше, мабуть.

Також їхня любов до тварин. Собачки, котики — це на фронті як заспокійливе. Так, військові весь час під обстрілами, весь час у небезпеці, але вони захищають тварин. Один з військових розказував, що вони рили собі окоп, і туди застрибнула собака розміром як людина, і вони ледь поміщались, але він врятував собаку. Багато людей, які виїхали із зони бойових дій, позалишали тварин. І наші військові врятували їх і залишили для захисту. Тому тваринки на фронті — це як заспокійливе для військових.

До повномасштабної війни хлопці дуже часто поверталися зі сходу уже з тваринками, тому що вони дуже сильно одне до одного звикали.

ВІЙНА ТА МЕДІА

— Як Ви думаєте, ця війна вплине якимось чином на українські медіа?

— Вона вже вплинула на мас-медіа. Вони стали працювати більш оперативно. Але я зараз бачу, що журналісти не перевіряють інформацію, коли її поширюють. Особисто моя думка, що висвітленням подій війни мають займатися компетентні люди, які хоч трошки елементарно розуміють, що вони можуть розказувати, а що не можуть.

Я навіть можу, не називаючи прізвищ та імен, розказати на прикладі франківських воїнів, в яких щодня по 10 постів у соцмережах, що там відбувається. А мій чоловік, який не має жодного посту, не виходить по 4-5 днів на зв'язок. Я розумію: коли ти насправді воюєш, коли ти насправді бачиш, що відбувається, в тебе немає часу і можливості таке зробити. А наші журналісти побачили пост і вирішили зробити з цієї людини героя, не перевіряючи та не знаючи, чим вона займається, не знаючи, чим вона живе. Вони вирішили вірити на слово людині й зробити з неї героя. І так робляться якісь зіркові воїни, наші українські Tik-Tok-війська. Особисто знаю, що такого не буває. Ти не маєш часу виставляти в соцмережі пости, хвалитися своєю роботою, бо в тебе на це елементарно немає часу та можливості.

— З чим це пов'язано?

— Це залежить від кожного особисто. Я спілкувалася з

багатьма військовими з 2014 року, і розумію, що людина, яка пережила дуже багато негативу в житті, про це не буде на кожному кроці кричати. Це вже мої особисті висновки, особисто те, що я зрозуміла на своєму досвіді. Кому подобається викладати пости в соцмережі — будь ласка, тільки там не брехати. А журналістам можна просто перевірити інформацію, де зараз перебуває цей воїн.

Так, зараз це важче, ніж було до війни, тому що раніше це можна було з'ясувати у відповідних органів. Зараз це зробити важко, тому що не нададуть такої інформації журналістам. Але елементарно поспілкуватися можна з іншими військовими, зробити певне порівняння, перевірити якусь інформацію, перевірити те, що розказують зараз, та те, що розказують потім. І вже із порівнянь ти щось зрозумієш і все побачиш — хто тобі правду каже, а хто бреше.

ВІЙНА ТА МЕДІА

Роман
Кривко

Журналіст
«Українське Радіо. Харків»

— Чи здогадувалися Ви, що розпочнеться повномасштабне вторгнення? Чи були готові до цього?

— Щодо повномасштабного вторгнення РФ: не вірив, що воно почнеться. Гадав, буде посилення агресії росіян на Донбасі. Періодично дивився по CNN, як американські посадовці попереджали про можливе вторгнення, але оскільки дати переносили, а українське керівництво заспокоювало, то загалом не чекав

Інтерв'юерка:

Адріана
МАГДІЙ

повномасштабної війни. Такі дії росії, як на мене, були всупереч здоровому глузду.

— На ефірах зачіпали тему війни до її початку?

— На «Українському Радіо» Харкова періодично порушували тему можливої атаки росіян уздовж регіону й готовність нашої армії. Місцеві експерти припускали таку загрозу. Також у радіоефірах говорили про формування тероборони та як і де пройти вишкіл.

— Ранок 24 лютого 2022 року. Ваші дії, перші думки та реакції?

— Ранок 24-го — прокинулися на Північній Салтівці від звуків вибухів близько 5 ранку. Відразу вилетіло скло з балконної рами. Родиною вирішили їхати в село до моєї мами. Збори були короткі, хаотичні; на вулиці вибухи лунали набагато потужніше.

Виїзд з міста тривав більше 2-х годин, на дорогах хаос, черги на заправках. У селі пробули близько тижня. Там працював дистанційно, пишучи тези для радіоповідомлень на папері, а потім начитуючи оперативну обстановку в майстерні на диктофон телефону.

Приблизно через тиждень повернулися електричкою в Харків. Частина родини евакуювалася за кордон. Я продовжив дистанційну роботу на радіо.

ВІЙНА ТА МЕДІА

— Що сприяло Вашому переїзду в Івано-Франківськ?

— В Івано-Франківськ поїхав 11 квітня: як з міркувань безпеки, так і через відсутність задовільних умов для життя та роботи.

— Скільки часу пробули в іншому місті?

— Загалом пробув в Івано-Франківську декілька місяців, повертався до Харкова влітку, а остаточно — у жовтні.

— Як змінилися ваше життя і діяльність після повернення додому?

— Коли повернувся, умови проживання були значно кращі: цьому сприяло вигнання окупантів майже з усієї області.

Місто більше не потерпало від ударів артилерії, коли кожен вихід на вулицю міг стати останнім.

— Що важливе ви можете передати майбутньому поколінню?

— Періодично ділився побаченим і почутим на сторінках Івано-Франківського осередку НСЖУ у фейсбуці. Мрію, аби ці дописи зближували мешканців Заходу і Сходу країни.

Андрій Соломка

Журналіст-оглядач,
ведучий телеканалу
"Прямий"

— Як почався Ваш шлях як журналіста?

— Журналістом мріяв стати ще в дитинстві. По-перше, тому, що як тільки навчився читати, окрім дитячих книжок, читав і газети, яких у нас вдома завжди було чимало. По-друге, мій дядько був футболістом, і часто ми з бабусею (його мамою) дивились по телевізору його футбольні матчі. І тоді я сказав: "Коли виросту, також буду в телевізорі". Але тоді мою мрію сприйняли скептично (як і

Інтерв'юєрка:

Христина

НАНОВСЬКА

ВІЙНА ТА МЕДІА

мрію стати пілотом). А я зі своїм впертим характером хотів довести, що зможу потрапити на телебачення. Але з роками вподобання змінювались, а коли прийшов час обирати професію, я стояв на роздоріжжі й не знав, чим хочу займатись. І перед ЗНО моя бабуся нагадала мені про давню мрію стати журналістом. Тоді я знову загорівся цим, але найбільше хотів писати. Бо вмів це найкраще (як мені тоді здавалось). Тому, думав, вивчусь на журналіста і влаштуюсь працювати у якесь друковане видання. Але восени 2017 року сталось те, чого я, мабуть, взагалі не очікував. До нас в університет прийшли головна редакторка та режисер ТРК "РАІ". Їм потрібен був журналіст, і вони влаштували кастинг. Я не знав про нього заздалегідь і не готувався. Просто вирішив: "А чому б не спробувати?". Потім мене разом із моїми однокурсниками запросили на співбесіду з директором Андрієм Івановичем Русиняком. А з 19 грудня 2017 року я вже почав працювати на ТРК "РАІ". Так і розпочався мій шлях у журналістиці та на телебаченні зокрема.

— Ви зараз працюєте на телеканалі "Прямий". Що змусило вас змінити місце роботи?

— Ще працюючи на ТРК "РАІ", у березні 2020 року я почав працювати регіональним кореспондентом "Прямого". Якраз починалась пандемія, тому роботи було чимало, але вона мені подобалась. Майже щодня прямі

включення, і це було як ковток свіжого повітря. Це зовсім інший тип роботи, який дисциплінує та вчить триматись у прямому ефірі. Згодом, вже влітку того ж року, завдяки програмі практики для студентів-журналістів від "Фундації Суспільність" я на два тижні приїхав у Київ і практикуватися вирішив саме на "Прямому": познайомитись із колективом, краще зрозуміти специфіку роботи каналу. І саме тоді я зрозумів, що хочу тут працювати. Я розумів, що треба рухатись далі. У мене були амбіції й розуміння того, що на "РАІ" я вже досягнув певної межі розвитку. І тому менше ніж через рік після мого візиту на "Прямий", у травні 2021 року, я вирішив, що пора змінювати місце роботи. 26 травня 2021 року я став штатним кореспондентом телеканалу "Прямий" та переїхав у Київ.

— Чи виникали труднощі на новому місці роботи вже безпосередньо як штатного кореспондента?

— Ні, жодних труднощів. Тут прекрасний колектив, чудові редактори, які завжди готові допомогти. Мабуть, єдині труднощі, які виникали на початку, були пов'язані з тим, що я не знав міста, не знав людей, з якими доводилось спілкуватись. Але за три-чотири місяці вже було трохи легше, а якщо робота ще й приносить задоволення, то ти не відчуваєш жодних труднощів. Саме так і було.

ВІЙНА ТА МЕДІА

— Який основний напрямок Вашої діяльності був до 24 лютого 2022 року?

— Я працював кореспондентом, висвітлював різноманітні події будь-якої тематики. Згодом став ще й парламентським кореспондентом і працював у парламенті, спілкувався із народними депутатами, розповідав глядачам про перебіг пленарних засідань та законопроекти порядку денного. Мені це подобалось, хоча робота у парламенті доволі складна, не кожен може стати парламентським кореспондентом. У нас на каналі таких, окрім мене, було ще двоє. Пізніше також почав їздити у закордонні відрядження (Стамбул, Варшава, Страсбург). Це також був своєрідний новий рівень, і я сподівався, що у 2022-му побуваю з відрядженнями ще у декількох країнах. Але 24 лютого розпочалось повномасштабне вторгнення росії й все абсолютно змінилось.

— Чи передбачали Ви такий розвиток подій? Якщо так, чи подавали всю інформацію на телеканал?

— Так, я це передбачав. І наш канал це також передбачав. Ми постійно говорили у наших ефірах, що повномасштабне вторгнення таки почнеться. Ми посилялись на дані розвідок, на ту інформацію, яку передавали західні партнери України. Але, на жаль, не всі у це вірили. Багато хто вважав, що ми перебільшуємо, що намагаємось дестабілізувати ситуацію в країні, розігнати

паніку. А ми ж просто хотіли підготувати українців. Подати ту інформацію, яка нас насторожувала і мала б насторожувати суспільство. Але, як ви пам'ятаєте, тоді наше суспільство намагалися всяко заспокоїти фразами про те, що не буде ніякого вторгнення і можна вже будувати собі плани на весну. Нас критикували за нашу позицію, але ми робили свою роботу. І 24 лютого наші побоювання підтвердились. На щастя, люди, які об'єктивно сприймали інформацію про вторгнення, підготувались до нього і вчасно зреагували.

— Де застало Вас повномасштабне вторгнення? Що Ви відчували в той момент?

— Я тоді був вдома. Прокинувся від звуків вибухів. Одразу ж взяв до рук смартфон і в нашому робочому чаті побачив, що почалось повномасштабне вторгнення. Найперше, що зробив після цього, — зателефонував батькам, сказав, що все буде добре, і попросив, щоб берегли себе. І після цього одразу ж поїхав на роботу. Відчуття тоді були дивні: всі метушаться з тривожними валізками чи наплічниками, комусь телефонують, десь лунають вибухи, шум міста розриває звук сирени, громадський транспорт переповнений, страх і відчай в очах людей. Але не всіх. По дорозі на роботу я бачив, як люди абсолютно спокійно вигулювали своїх собак, пили ранкову каву. Мене це трохи здивувало, мушу зізнатись. Але, з іншого боку, це

ВІЙНА ТА МЕДІА

демонструвало, що ця нація точно непереможна. Я особисто відчував тривогу. Те відчуття, коли звичний стан речей в один момент просто розвалюється і ти розумієш, що ті вулиці, рекламні вивіски, будинки, які ти бачиш щодня, у цей день сприймаються якось інакше. Ти розумієш, що ніщо вже не сприйматиметься так, як до того дня.

— Кажуть, що життя до війни та під час неї кардинально відрізняється. Як вплинула вона на Вас?

— Змінилася система цінностей. Частина тих речей, які були важливими до війни, стали другорядними. І навпаки — те, що здавалося не надто важливим, стало основним. Сім'я, здоров'я, якісь дрібнички, які можуть підняти настрій, можливість працювати та просто жити — все це стало цінним. З іншого боку, війна загартувала характер. Війна показала, хто є хто: хто твій справжній друг, а хто, виявляється, ніколи ним і не був. Війна показала, що таке справжнє зло у всіх його виявах. І показала ціну свободи. На жаль, ця ціна дуже висока... І найгірше — війна змусила відчути справжній біль. На війні я втратив свого родича. Втратив відеооператора, з яким разом працювали на "Прямому". Я думаю, що після цієї війни, після нашої перемоги, ніхто з нас вже не буде таким, як до повномасштабного вторгнення. І, на жаль, багато кого ця війна зламає. Але точно не всю націю, це неможливо.

— Чи не страшно було повертатися до роботи в такий неспокійний час? Як опановували себе після втрати близьких. Можливо, робота якось відволікала чи навпаки?

— Наш телеканал не припиняв мовлення. Ми один і небагатьох каналів, які залишились у Києві навіть тоді, коли частина Київщини вже була окупована. Ми чітко розуміли, що маємо робити: ми маємо тримати інформаційний фронт, маємо залишатися зі своїми глядачами й повідомляти їм про все, що відбувається. Ми готували репортажі про евакуацію з Ірпеня, згодом ми одними з перших заїхали в деокуповані Бучу, Гостомель, Бородянку та інші населені пункти. Скажу чесно: було важко. Бо доводилось працювати від ранку до ночі, без вихідних, постійно перебувати в інформаційному полі, виконувати роботу, яка виходить поза межі твоїх обов'язків. Але ми працювали, попри все.

Щодо того, як опанувати себе після втрати близьких, — це складно. Дуже складно. Особливо після таких новин виходити у прямий ефір і при цьому триматись, не показувати своїх емоцій. В такі моменти я просто починав працювати ще більше, бо розумів, наскільки важливим є інформаційний фронт. Починав донатити на ЗСУ ще більше. І ненавидіти росіян ще сильніше. Мабуть, це і не давало опустити руки.

ВІЙНА ТА МЕДІА

— Які зміни відбулися на телеканалі з початком повномасштабного вторгнення?

— Найперше — ми повністю змінили формат мовлення. До війни у нас були програми, рубрики, все структуровано. А після 24 лютого ми перейшли у формат марафону з лінійним ефіром і працюємо здебільшого у такому форматі й зараз. Хоча тепер додалося декілька програм. Окрім того, довелося звикнути до того, що тепер у нас менший колектив. Відповідно — більше навантаження на кожного працівника. Ну і, звісно, тепер основне наше спрямування — це військова тематика. Хоча зараз так у всіх ЗМІ, не тільки на "Прямому".

— Телеканал активно веде YouTube. Бачила, що й Ви безпосередньо залучені і є ведучим рубрики про зброю. Можете детальніше розповісти про неї? Як виникла ідея саме такого формату?

— Ми почали активно вести YouTube з квітня 2022 року, коли нас вимкнули із цифрового ефіру, не пояснивши причин. Це, звісно, прямий наступ на свободу слова, але, сподіваюсь, скоро повернемось у "цифру". Але YouTube-канал — це непогана альтернатива. Наші глядачі залишаються з нами, активно підписуються на канал, і на момент запису цього інтерв'ю у нас вже понад 2 мільйони підписників. Моя програма "Зброя війни" — це саме YouTube-проект. Ідея виникла дуже просто — зараз така тематика потрібна, глядачам треба знати, яку зброю та

техніку нам надає Захід. Працювати над програмою не важко: шукаєш інформацію, структуруєш її, потім записуємо, монтаж — і готово! Найважче, мабуть, саме знайти інформацію та виділити найголовніше. Згодом із цього проєкту розвинувся ще один, який щоп'ятниці виходить на телеканалі "Прямий" у прямому ефірі о 19:00, — "Щоденник війни". Там ми розповідаємо про те, як упродовж тижня змінювалась ситуація на фронті, аналізуємо карту бойових дій, спілкуємось із військовими експертами, розповідаємо історії наших захисників, розповідаємо про озброєння та нагадуємо про головні події російсько-української війни з 2014 року. Це мій найбільш масштабний проєкт, над яким працює ціла команда редакторів, дизайнерів оперативної графіки, режисерів монтажу, режисерів ефіру. А підготовка до ефіру триває декілька днів. Проте люди дивляться, а тому продовжуємо працювати.

— Під час війни неможливо побудувати якісь грандіозні плани, проте чи думаєте Ви створювати та працювати над чимось новим? Можливо, є якісь ідеї, й нам варто очікувати ще якісь Ваші програми?

— Спеціально для вас, для читачів цієї книги, зроблю ексклюзивний анонс — до Дня Незалежності ми готуємо документально-художній фільм про Київщину в окупації й після деокупації. Це буде унікальний проєкт, в якому ми

ВІЙНА ТА МЕДІА

поєднаємо наші архівні кадри, авторську музику і вірші, які писали наші ведучі у період з 24 лютого. Ця ідея в мене виникла спонтанно, але редакція підтримала, тому 24 серпня на "Прямому" дивіться прем'єру. А окрім того, є чимало ідей щодо нових проєктів. Головне, щоб вистачало часу та ентузіазму для їх реалізації.

— Яку роль Ви безпосередньо відіграватимете в цьому проєкті?

— Я є автором проєкту, сценаристом, режисером та композитором цього фільму. Власне, саме через ідею написати музику, яка б передала емоції тих часів, і виникла ідея фільму.

Валентина Федорчук

Журналістка з Херсона
«5 канал»

Фото зроблене в окупації.
Фотограф: Антон Таточенко

— Зараз важкий час для всіх, але у кожного свій біль. Які спогади є водночас приємними та болючими для Вас за час повномасштабного вторгнення?

— Так сталося, що на момент повномасштабного вторгнення моя 8-річна донька жила в Херсонській області у моїх батьків. Від 24 лютого я її не бачила, адже через активні бойові дії та ворожі блокпости на дорогах я не могла приїхати до них. Це було дуже небезпечно.

Інтерв'юерка:

Лілія

ПОНИПОЛЯК

ВІЙНА ТА МЕДІА

В один момент мої нерви вже були на межі, і в телефонній розмові я сказала мамі, що їду. Однак вона мені відповіла: «Катрусі потрібна мама зараз, але жива мама». Це мене зупинило. У квітні вони змогли виїхати з окупації, а я залишилася. Найболючішим для мене був момент нашої зустрічі, лише в жовтні ми змогли зустрітися. Заради цієї зустрічі я подолала місяць на виїзді з окупації. Це було дуже страшно, і я боялася, що вже більше ніколи не побачу її, якщо на блокпості фсб дізнається, що я журналістка. Але коли ми зустрілися, це була безмежна радість і море сліз. Це було дуже боляче насправді.

— В медіа тривалий час говорили про війну, попереджали нас, але чи усвідомлювали Ви, що це дійсно можливо?

— Я не думала, що війна насправді почнеться. Так, ми чули обговорення, досить бурхливі, про те, що росія може напасти на Україну. Але до останнього не вірили в це. Я мала там друзів, рідних до повномасштабного вторгнення. Але ми навіть не обговорювали можливий початок війни. Після 24 лютого частина з них навіть не поцікавилися, як я і чи жива взагалі. Ми не очікували війни, хоча багато моїх знайомих готували тривожні валізи та говорили про це. Я не вірила, що таке може статися у 21 столітті в нашій країні.

— Розкажіть, будь ласка, як почалася війна для Вас.

— За декілька тижнів до початку війни моє життя почало

змінюватися. Я працювала на херсонському телеканалі «ВТВ+», де нарешті запустила власний проєкт, про який давно мріяла. Влаштувалася та починала роботу на центральному каналі «Live».

Все мало складатися добре. Але 24 лютого перекреслило всі плани. 24 лютого рано-вранці задзвонив телефон. Це була бабуся мого хлопця. Вона в паніці кричала в трубку, що почалася війна, і питала, де він. Як пізніше з'ясувалося, вона переплутала номери і набрала Влада (мого хлопця) замість його брата, який у той час був на навчанні у Харкові. Ми не могли нічого зрозуміти і повірити. Коли вже відкрили соцмережі і побачили новини про вторгнення росії, ми з хлопцем намагалися не піддаватися паніці. Моя донька в той час була з батьками в області, там тоді ще було тихо. В перші години вони навіть не знали, що почалася війна. Вирішили поїхати на заправку, аби про всяк випадок був бензин в авто. В цей час телефонувала подруга і просила, щоб ми вивезли їх у Снігурівку. Вона теж панікувала і плакала. Коли ми вийшли на вулицю, там було дуже багато людей. Всі кудись бігли з валізами, речами, мами з дітками (я спочатку подумала, що в садочок, а потім зрозуміла, що 05:00). Черга на заправку була величезна. Доки ми стояли в ній, я вперше чула вибухи та сирену. Було дуже лячно. Але люди з черги не їхали. Через годину

ВІЙНА ТА МЕДІА

підійшла наша черга, але виявилось, що на касі картки не приймають. Тому ми вимушені були повернутися додому ні з чим. Роботу я втратила, центральний канал закрився.

Пізніше мені пропонував працювати «нейтрально» місцевий канал «ВТВ +», на якому я працювала раніше, але я відмовилася, на щастя, бо згодом з'ясувалося, що він почав співпрацю з окупантами. Мені пощастило, що я почала співпрацювати з "5 Каналом" і виходити в прямі ефіри. Тоді мене це підтримало і фінансово, і морально, бо якби не моя робота, я була б у тяжкому моральному стані.

— Чи довго обирали місто для переїзду? Чому саме Івано-Франківськ?

— Ще раніше мої батьки разом з донькою поїхали до Франківська. По-перше, тут вже давно живе моя рідна старша сестра. По-друге, чомусь саме це місто здавалося нам безпечним. І я досі почуваюся тут у безпеці.

— Як Ви продовжуєте свою діяльність у новому місті? Чи не було вигорання та думок, що треба покинути ЗМІ?

— В перші ж дні на вільній Україні у мене з'явилося бажання працювати. Я знала, що ми всі маємо щось робити, допомагати, інформувати, лиш тільки не сидіти на місці. Тому вже за три дні по приїзді я пішла влаштовуватися на роботу на місцевий телевізійний "Канал-402". Згодом я вже, чесно кажучи, трохи пошкодува-

ла, бо зрозуміла, що виснажена як фізично, так і морально. Але, з іншого боку, можливо, якби я залишалася вдома, то загубилася б у власних думках. Тут я зустріла чудових людей, які мене підтримували, розуміли та дійсно допомогли мені повернутися до нормального життя НЕ в окупації.

— Які поради дали б колегам, які залишаються на окупованих територіях, із власного досвіду?

— Складно давати будь-які поради тим людям, які передують в окупації. Навіть перебуваючи в той час в таких умовах, я не могла давати порад людям, які жили поруч зі мною. Бо в кожного індивідуальна ситуація. Особисто я зробила багато помилок, і не знаю, яка вища сила врятувала мене від полону окупантів. Озираючись, я розумію, наскільки жахливо було те, що я пережила. І наскільки близько смерть була поряд. Тому в мене навіть не вистачить сміливості звертатися до своїх колег, які зараз перебувають під пильним поглядом ворога.

— Як вважаєте, які дії кожного українця щодня ведуть до майбутньої перемоги?

— Я вважаю, що ми обов'язково повинні боротися. Будь-якими методами. Кожен українець може робити свою справу, не варто рівнятися на когось. Достатньо робити те, що ти любиш, що вмієш, і знаходити шляхи, щоби використати це для нашої Перемоги. Ми зовсім не

ВІЙНА ТА МЕДІА

«маленькі» люди. Кожен з нас здатен наблизити цей бажаний день дуже суттєво. Я впевнилася у цьому на власному досвіді. Зараз я пишаюся собою і тим, що можу робити. Але більше пишаюся кожним своїм колегою, кожним земляком з Херсонщини і, звичайно, нашими Захисниками, які дійсно справжні Герої незалежно від того, скільки одиниць ворога вони поклали в українську землю.

Віталій Чорненький

Головний редактор
Інтернет-видання
«Голос-інфо»
та газети «Голос-Інформ».
Член НСЖУ.

— Як повномасштабне вторгнення РФ в Україну вплинуло на роботу Вашого видання?

— Повномасштабна агресія вплинула на роботу кожного. Про це можна дуже багато говорити. Всі ми, як і кожен українець, зіткнулися з повномасштабним вторгненням ворога 24 лютого, о 4-й ранку відчули вибухи.

Ворог масштабно бомбардував у тому числі й наше місто. Звісно ж, було незвично. З самого ранку прийшов на роботу. Потрібно

Інтерв'юєрка:
Ольга Бабенко

ВІЙНА ТА МЕДІА

було зустрітися з журналістами, які працюють. Всі хотіли зрозуміти, що їм робити далі. Дуже важко було налаштувати людей на роботу: нам потрібно працювати і це все висвітлювати, а що вже буде далі – будемо дивитися по ситуації, в залежності від того, як будуть відбуватися бої.

Звісно, ми не розуміли, що відбувається. Всі люди були налякані, журналісти були налякані. Але життя продовжується, жити потрібно далі. Вал людей пішов до військкоматів. Першочергово – чоловіки, які хотіли стати і стали на захист нашої Батьківщини. Ми працювали у звичному режимі. Звісно ж, все було закрите, інформації – нуль, деś потрібно було її вишукувати. Нам слід було докладати зусиль для того, щоб суспільство не зникло з інформаційного простору. Щоб наші люди далі були в інформаційному просторі, володіли ситуацією, адже ворог працював не на користь нашої держави в тому числі й на інформаційній передовій.

Людей залякували, були різноманітні вкиди, що ворог вже в Києві, що за кілька днів він буде в Івано-Франківську. Треба було це спростовувати. Люди були перелякані, не розуміли, що робити. В кожному журналістові з камерою чи з мікрофоном бачили «агента російської розвідки». Якщо бачили камеру чи телефон, на який знімаєш, то підозрювали у роботі на ворога. Можливо, це й добре — люди перестраховувалися, бачачи в тобі «корегувальника вогню». Вже деś через місяць все трошечки зрушилося,

почали працювати якісь підприємства, адже попервах все позакривалося, наскільки я пригадую, тільки продуктові крамниці працювали. Ми мали стояти на інформаційній передовій, висвітлювати події, певною мірою заспокоювати людей, давати якусь надію, от таким чином працювати.

— Ви їздили на деокуповані території. Які саме місця відвідали?

— Ми були в багатьох містах. Прийняли таке рішення після того як звільнили перші міста: Бучу, Ірпінь, Гостомель, Бородянку. Тільки під час їхнього звільнення, в перших числах квітня, я вирішив, що ми будемо висвітлювати злочини ворога на деокупованих територіях. Разом з нашим оператором Михайлом Сенівим зв'язалися з Міністерством оборони, подали всі документи, знайшли все, що потрібно для того, щоб отримати військову акредитацію для відвідин передусім деокупованих територій чи місць безпосереднього зіткнення з ворогом, де ведуться бойові дії. Приблизно за два тижні нам дали цю акредитацію, перевірили нас, і ми поїхали в Бучу, Ірпінь, Гостомель.

Потім відвідали деокуповані території Чернігівщини. Були зйомки документального фільму про двох загиблих героїв – братів Бутусіних, де ми відзняли певний обсяг матеріалу. Наступна наша поїздка була на Одещину, Миколаївщину. Це був червень 2022 року. Тоді попри Миколаїв проходила

ВІЙНА ТА МЕДІА

лінія розмежування, стояв ворог, тобто зразу ж за Миколаєвом у п'яти чи десяти кілометрах від міста вже були наші бойові позиції, де стояли наші хлопці. Після того ми відвідали Гуляйпільля, де захищають нашу Батьківщину підрозділи ТРО з Івано-Франківської області. Це Гуляйпільський район, саме Гуляйполе та навколишні села. Ми відвідували так звані «зеленки», були на лініях вогню, на «нульовці», на «одиничці». Знімали сюжети з нашими воїнами із циклу «Доба на передовій».

Згодом повторно приїхали на Миколаївщину для зйомок. Цього місяця знову плануємо відвідати Гуляйпільля у зв'язку з тим, що працюємо над ще одним документальним фільмом. Дуже багато незрозумілого, дуже багато того, що потрібно передати. Першого разу не могли цього зробити. Плануємо поїхати в район Бахмута, але чекаємо, знову ж таки, погодження від Міністерства оборони. Ми відвідували ще, забув сказати, Вінниччину, де свого часу були удари, де розбили будинок, торговий центр. Ще були на Волині на українсько-білоруському кордоні, де також спілкувалися з нашими бійцями.

— Що Ви відчуваєте, щоразу їдучи на деокуповані території? Які емоції Вас охоплюють?

— Про емоції говорити важко, з емоціями їхати не потрібно. Емоції не є нашими друзями. Коли перебуваєш під емоціями, то не можеш адекватно відреагувати на ті чи

інші перешкоди. Це дорога, потрібно зібратися, дуже багато всього. Як завжди, відпрацювати для себе подумки приблизний сценарій того, що хочеш відзняти та чого добитися від цієї поїздки. Та, як правило, 90% не збігаються з тим, що ти собі запланував. І, коли їдеш, тільки молишся і просиш: «Господи, дай можливість реалізувати те, що задумав». Бо це війна, і в цьому випадку важко реалізувати свої плани, адже в будь-який момент все може перевернутися. Одна частка секунди — і все може змінитися.

— Які труднощі у Вас були під час підготовки усіх цих сюжетів?

— Дорога — це вже важко. Як правило, з місця, з якого ти виїжджаєш, до місця дислокації 1000–1200 кілометрів. І сам шлях важкий. Наприклад, коли ми їхали вперше в Бучу та Ірпінь. Ти їдеш в «нікуди», не розумієш, куди їдеш, навігація не працює, їдеш по пам'яті, у когось щось перепитуєш. Дороги та мости зруйновані... Житомирська траса була повністю обстріляна, їхати треба було в об'їзд. Світла немає, все темне, все зачинене. Немає де заправитися та поїсти. Одним словом, якщо кудись їдеш, треба мати з собою все. Оті перші дні, перші наші поїздки... Проблеми з паливом... Треба з собою брати в дорогу як їжу, так і паливо, спальні мішки, бо марно розраховувати на якісь комфортні умови, щоб заночувати.

ВІЙНА ТА МЕДІА

У комфортних умовах ми не ночували. Лиш одного разу це вдалося, але то була чиста випадковість. Переважно все інше, як кажуть, «на коліні».

Труднощі ще були з блокпостами, перевітками. Це очікування. І ти розумієш, що так повинно бути, бо під виглядом журналістів на наші території можуть проникати диверсанти. І зрозуміло, що тебе мають перевірити, і зрозуміло, що ти маєш показати свої документи, акредитації, чекати пресофіцера, чекати, коли по тебе приїдуть, приведуть, коли тобі дозволять пройти далі.

— Навіщо фіксувати злочини російських військових на території України? Що це дасть нам у майбутньому?

— Як ми бачимо, війна рано чи пізно завершиться. Я впевнений, що війна завершиться нашою перемогою. Ворог вчинив дуже багато злочинів. Міста зруйновані, села не підлягають відновленню, люди закатовані, люди вбиті, багато братських могил. Звісно, це фіксують багато ЗМІ, але, як кажуть, ніколи це зайвим не буде. Насамперед ми повинні це оприлюднювати і показувати як нашим громадянам, українцям, так і іноземцям, які не до кінця розуміють, що у нас відбувається, що у нас іде справжня війна. У нас люди вмирають, людей катують та вбивають московити, обстрілюють ракетами, вчиняють злочини.

Росіяни порушують вимоги Женевської конвенції, роблять те, що заборонено під час ведення війни, і це є всюди. Саме

наші відеосюжети, наші фотографії, наші статті розвінчують цю непогрішимість ворога. Вони показують, що ворог підступний і не має ніяких принципів, його головне завдання — знищити нашу державу та націю взагалі.

СЛОВО — ЗБРОЯ

Сповідь журналістів про
повномасштабне вторгнення
РФ в Україну
2022-2023 рр.

Роман Кривко

24 лютого 2023 р.

В рамках проєкту НСЖУ
«Журналісти важливі.
ІСТОРІЇ життя та роботи в
умовах війни»

«ПІВНІЧНА САЛТІВКА ТАК САМО ПОРОЖНЯ, ЯК І ВЛІТКУ»

Рік тому, близько 5-ї ранку, я та інші мешканці Північної Салтівки прокинулися від звуків вибухів. Ще було темно. Майже відразу вилетіло скло з дерев'яної рами на балконі. Коли пішов у гараж по автівку, спускався сходами по битому склу. Внизу в під'їзді стояли налякані люди з речами, рюкзаками за спинами, хтось із них плакав. Вибухи стали ближчими й дуже гучними, ніхто не знав, що робити: залишатися чи їхати, і, власне, куди їхати. Збори проходили швидко та хаотично. Діти були збентежені й так само, як і дорослі, не знали, що найцінніше взяти в дорогу. Вирішили з родиною виїхати в село до моєї мами.

Виїжджали за місто двома машинами, тож мали змогу взяти з собою сусідів. Буквально на першому ж перехресті потрапили в затор: водії не зважали на правила й ігнорували світлофори. Потік машин рухався абсолютно хаотично, наввипередки.

За 8 кілометрів від Північної, на східній Салтівці, люди, ніби нічого не трапилося, стояли в черзі набрати питної води, вибухів я вже не чув. Ми забрали ще одну близьку людину. Як потім розповідав її сусід, вони вирішили, що хтось зранку святкує на Північній Салтівці й то чутно феєрверки.

З міста виїжджали більш як дві години. Зазвичай, такий шлях забирає 20 хвилин.

Траплялися величезні черги на заправках, бензин на них швидко закінчувався, були й проблеми з тим, як розрахуватися.

На щастя, нам вистачило бензину і перші дні війни наша родина провела за пів сотні кілометрів від Харкова. Коли згодом повернувся в місто, то в квартирі були сліди влучання осколків, якими вибило скло в кімнаті й посікло стіни на балконі. З квартири я вимів і виніс не один мішок скла.

У березні пригадуються довгі черги до супермаркетів і пунктів видачі гуманітарки під гучні звуки війни. І там, і там стояли декілька годин. Була мінусова температура.

СЛОВО — ЗБРОЯ

Нерідко в багатоквартирних домах бракувало води, опалення й електрики.

Воду носили зі ставка, колонки, джерела. Бачив, як набирали сніг поруч із будинками.

Були проблеми з інтернетом і мобільним зв'язком. Прильоти ворожих снарядів на початку квітня продовжували бути реальною загрозою.

Вперше повернувся до Харкова в липні. Ось фрагменти записів, які характеризують тодішнє харківське життя:

"Четверте липня. Прокинувся о 4 ранку. О 4.02 почув сильний вибух. Невдовзі 2-й.

Взагалі сюрреалізм: звуки залпів, працюючого ліфта і трамваїв.

5 липня. Вибух о 2 ночі. Низка тривог. Чутно сирени. Не розумію тих, хто знаходячись тут, радить іншим повертатися.

6 липня. Декілька нічних вибухів від ракет. Розбитий педуніверситет.

Був на Північній Салтівці. Самотні старі, відсутність людей на вулицях, вибите скло в кухні, залі, на балконі.

Велосипедом поїхав назад.

На південній Салтівці на майданчиках бавиться купа дітей.

Настає ніч. Чергове очікування ракет. Коли і куди... Нагальне питання, відповідь на яке вже зранку".

Наступний і остаточний приїзд до рідного міста відбувся на початку жовтня.

Ось тодішні занотовані рефлексії:

"П'яте жовтня.

Отримав порізану за потрібними мені розмірами дерев'яну плиту, завантажив в автівку і "зашив" вікно в залі. Хлопці, котрі видавали цей лист OSB, сказали, що ніколи не пробачать росіянам, особливо вбитих дітей. До повномасштабної війни вважали їх братнім народом, "ми ж усі слов'яни".

У місті тихо від приїзду 2-го жовтня. Крайня Північна Салтівка так само порожня, як і влітку: декілька людей на під'їзд, там, де вцілілі, або частково вцілілі будинки.

21 жовтня, п'ятниця. Кінець робочого тижня. Осіння золота краса буквально витягла з холодної квартири й посадила на велосипед. Маршрут був традиційно "лайтовим": ним з родиною їздили у вечірні будні. Осіннє листя приємно пахло, а відсутність людей справляла відчуття не житлового масиву, а лісового. Відчув себе героєм авторської казки "Палле сам на світі": хлопчик у ній прокинувся і не знайшов навколо ні батьків, ні інших людей. Блукав містом, водив транспорт, заходив у порожні крамниці і з жахом зрозумів свою самотність. Ця щедро ілюстрована книжка була не раз прочитана мною в дитинстві. Та на відміну від Палле місто без людей мені

СЛОВО — ЗБРОЯ

не наснилося.

Осінь огорнула своїми барвами нашу Північну Салтівку, прийшла і розчинилася в її тиші, чорних дірах білих будинків, прострелених наскрізь або ж понівечених в інший спосіб.

Відчув, як тисячі колишніх жителів мріяли би опинитися на моєму місці, погуляти рідними алеями, погодувати голубів та вуток, потренуватися на спортмайданчиках, поїсти піцу, попиту каву, вигуляти собаку. Частині з цих людей нині вже нікуди повертатися, решта облаштувалась у більш безпечних місцях і містах.

Так хочеться знати відповідь: чи стане наш район знову заселеним, з відлунням дитячих голосів, гавкотом собак, суєтою крамниць і шумом машин".

Нині, наприкінці зими, думки щодо майбутнього харківських околиць стають усе більш оптимістичними: будинки на моїй понівеченій вулиці Наталії Ужвій поступово ремонтують, працює кран. Відновили роботу гаражні кооперативи.

Потроху повертаються мешканці. Інде працюють невеличкі крамниці. Життя ще, звісно, не вирує, але крайня вулиця північного Харкова починає дихати разом із містом, поволі оговтуючись від пережитого і чекаючи на своїх жителів. На жаль, багатьом із них нема куди повертатися. Тож неподалік влада планує зводити

нове житло.

Наприкінці хотів написати про загальне "очікування Перемоги", але замінюю на більш корисне: "наближення Перемоги". На всіх фронтах. Слава Україні!

Валентина Федорчук

21 березня 2023 р.

В рамках проєкту НСЖУ
«Журналісти важливі.
ІСТОРІЇ життя та роботи в
умовах війни»

РЕФЕРЕНДУМ СТАВ КРАЙНЬОЮ ТОЧКОЮ

Із чоловіком прийняли рішення, що референдум для нас стане останньою краплею. Я не дуже хотіла їхати, тому що це була унікальна можливість передавати матеріали із Херсонщини. Настав день референдуму, і я на власні очі побачили, як він відбувався. В місті Бериславі люди голосували просто в себе під воротами: сидить чоловік, заповнює бланк, а над ним двоє військових зі зброєю. Ми під час референдум були в Бериславі, але поїхали в Херсон, бо я хотіла познімати й там.

Дні референдуму були для мене критичними. Розуміла, що не можу знімати, аби не захопити обличчя цивільних. Але й ризикувати також було страшно.

Думали, що робити далі – через референдум була

загроза мобілізації. Розуміли й те, що після нього, якби мене зловили, то могли б засудити за своїми законами. Референдум став крайньою точкою. Я зрозуміла: в Херсоні більше не можу бути корисною. Обдумавши всі можливі сценарії, вирішили їхати.

Я боялась будь-яким чином опинитися на території росії. Тому ми зважились їхати через Запорізьку область, через Василівку. Люди розповідали, яка там обстановка, і ми були готові до того, що можемо стояти на виїзд зо два тижні. Разом із нами був ще мій друг-фотограф.

Першою проблемою був паром. Окупанти поставили його нібито безкоштовно, але черга на нього була дуже довга. Ми приїхали о шостій і до 10-ї черга зовсім не просунулася. Потім дізналися, що є ще інший паром, але платний. Щоб перебратися на іншу сторону ріки ми заплатили 2000 гривень. У Василівці були 500-ті в списку.

Там черга теж дуже повільно просувалася. Проживали з іншими людьми у будиночку в селі і щодня, як на роботу, ходили дізнаватися, чи є в списку на виїзд. Їхні командири ще й знущалися над людьми. Приїздили, вмикали музику і дуже тихо читали списки. Одного разу вони вимкнули нам електрику в тому селі, де ми проживали, і нам доводилося готувати їжу на вогні. Ми дуже зблизились і це допомагало.

Деякі люди поверталися в Херсон. Через два тижні приїхав командир і сказав, що тут ми не виїдемо. Ми

СЛОВО — ЗБРОЯ

поїхали в Токмак і чекали на реєстрацію там ще два тижні. Вже було холодно, і ми почали хворіти. В Токмаку була Церква Христа і ми попросилися туди. Із нами були дуже приязні, тож після перемоги обов'язково поїду туди, щоб записати історію.

За два тижні ми пройшли реєстрацію. Було багато психологічного тиску. Всюди розповідала легенду про те, що я нібито весільний координатор. Раніше цим трохи займалася, тому телефон підготувала, завантаживши в профіль світлини, які в мене були, а інші профілі – стерла. Завантажила багато додатків, аби був хаос. Навіть галерею завантажила у папку.

Ми пройшли реєстрацію і нам сказали, що можемо повертатися на блокпост у Василівку. Туди ми приїхали близько третьої дня. Нам сказали, що запізно і нас не можуть випустити, хіба що купимо їм чотири блоки сигарет. Та це не означає, що нас спокійно відпустили. Витрясли наші сумки, перерили всі речі. Нас пропустили, але останньою перевіркою було ФСБ. Цього я боялася найбільше, тому що вони могли відновити видалені дані з телефона, в якому були і чати робочі, й ті, де я зливала інформацію про їхнє розташування.

Кажу чоловіку: «Або ми проходимо тут, або це кінець і ми йдемо на підвал».

Передивилися мої повідомлення, соціальні мережі, фото.

Дозволяли собі дуже огидні речі говорити. Нібито вони хотіли побачити якісь мої голі фото, а не знайшли. І це тоді, коли поряд мій чоловік! І найгірше: ти не можеш нічого їм відповісти, а просто слухаєш і посміхаєшся.

Видихнути можна було лише на першому українському блокпості. Мені постійно хотілося посміхатися нашим військовим. Вони нас супроводжували у колоні до Запоріжжя, поділилися контактами волонтерів, які нам допоможуть. Подумалось: *«Ось що значить свої!»*.

Ольга Бабенко

23 вересня 2022 р.

ЯСТРУБИ У СТЕПАХ

Тим, хто шукає/кого шукають/кого вже знайшли.

Я — розпач. Втрачена доля, загублений шарм. Пробираюсь крізь туман, серед гір, дерев та печалі. Я полеглий герой театру зруйнованих мрій. Моє серце не тут, і душею я подалі. Подалі там поле, піски і кущ серед поля, оточений яструбами. Я полеглий герой і на моєму серці рани. Я — це не я. Я — це ти. А ти лежиш десь без тями. Лежиш без тями в степу, на полі бою кривавім. А я — на горі. Лізу ввись, до мами. Я підіймаюсь вгору, а душа падає в п'яти. В цьому місті я актор низькосортної драми. Там — я театр. Там я драма, трагедія і трішки сатири.

Там я — “Слово”. Розповідаю про Хвильового. Пишу про високе романи. П'ю вино, розбиваю серця. Плачу, радію,

тужу, співаю, граю. А тут... тут я ніхто. Місця мені тут немає. Я — не “Ф”, я — різке “Ха”. Я — Салтівка, Холодна гора, Олексіївка... Називай як хочеш. Я всюди була. Кожен куточок — це виключно я. Маленька, доросла, бунтівна, закохана... та ніколи (Чуєш, ніколи!) не порожня, не знищена і не проста. Я особлива. Я втілення “Слова”. Я — куля в скроні Хвильового. Я — Курбас в театрі, в Франківську й у Сандармосі. Я — театр і я пошук. Пошук себе, своїх ролей, історій, слів та тебе. Тебе я шукаю найбільше.

Що мене взагалі тягне на цю гору? Невже я всерйоз думаю, що побачу з неї хоч щось? Туман вкрив усе непроглядною плівою. Спеціально засліплює мене. Щоб здалась. Щоб не шукала. Щоб не виглядала. Мати згори кричить: молись, вір і йди. Я іду, мамо. Іду... Вона теж хоче, щоб я тебе знайшла. І я шукаю.

Шукаю від березня. Шукаю пів року. Немає ніде. Тиша. Морок. Лиш чутно молитву. І тріскає свічка, ледь-ледь у тіні. А я молюсь. Молитва рятує. Цього я почула від людей на Галичині. Вони вірять і віра рятує. Вони просять Бога і Бог їм дає. Молилась і я. Молюся й сьогодні. Я сили з цього беру. Молитва їх додає. Я йду, шукаю, шукаю і йду. Іти ще далеко. І ТИ ще далеко. Але я знаю. Знаю, що виправдаю усі сподівання. Ти казав, що я — “Слово”. Я в “Слові” і словом жила. Я знала історії усіх вбитих поетів, усіх тих,

СЛОВО — ЗБРОЯ

хто не здався. Вони не корились, не шукали легких шляхів і теплої ковдри. Спали на холодних кахлях, підлозі. Не пили якийсь там “раф”. Не сиділи на Курбаса. Сиділи з Курбасом. Тепер послідовники їхні читають романи, читають їх вірші і випивають з Прохаськом. На Курбаса. Не з Курбасом. І я серед них. Такі миті нагадують дім. Нагадують маму. Мама завжди водила нас по таких місцях.

Та тепер. Тепер я шукаю. І знаю, знаю там, в степах. Ти пішов на війну. Помститись за маму. Лежиш там без тями, в порожніх степах. Ти зник. Ти живий. Я знаю. Бо живий, поки палає вогонь свічки й молитви у наших серцях.

Юлія Корчева

ЯКИЙ ВЖЕ ТАМ МІСЯЦЬ ?

Хтось назавжди залишився десь в лютому,
а хтось — в квітні.

Хтось залишив свою країну,
та хтось назавжди залишився в рідних стінах.
Хтось більше ніколи не почує запаху весняного цвіту,
а хтось більше ніколи не зустрінє дівчину
з сусіднього подвір'я.

Хтось так і залишився дуже привітним,
та хтось далі продовжує жити в своєму гніві.

Хтось у розпачі загубив цілі життя,
а хтось навіть не встиг прожити дня.

Анна Пацаль

7 грудня 2022 р.

Сьогодні вже не приголомшує нас новинами стосовно війни в країні. Зараз не зовсім веселі часи, та ми пристосувалися до життя в складних умовах. Івано-Франківськ — місто яке практично не постраждало від війни. Я живу тут, та крім новин із каналів та новинних випусків не мала досвіду проживання війни. Як би це дивно звучало. Пояснити можу це тим, що захід не так страждає та в нас більший неспокій до війни.

Люди на сході взагалі по іншому живуть в цей час. Так, ми не маємо сильної небезпеки, але боїмося наслідків. Люди там навчилися жити зовсім по-іншому. Хоча, на перший погляд, вони також ходять на роботу, виховують дітей, розважаються, загалом кажучи, існують. Але чим ближче людина до фронту, тим сильніше погіршується

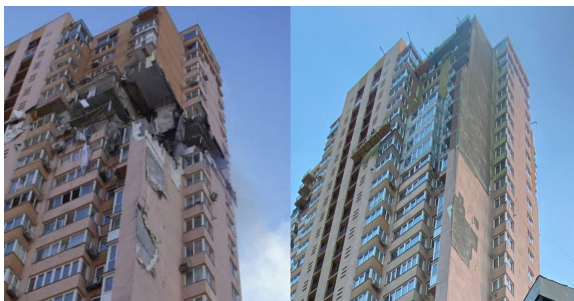
СЛОВО — ЗБРОЯ

емоційний стан.

Побувавши за 30 км від ліній фронту у Запоріжжі та в звичній міській буденності, я спостерігала реакцію людей на тривогу. Можу сказати так — вони ненавидять її. Там тривога існує тільки з рупорів. Реакції на неї зовсім немає. Хоча місцевими стверджують, що до війни звикнути неможливо. Та якоюсь мірою так і відбувається.

Херсон — зовсім інша ситуація. "Живого місця" після звільнення на ньому майже немає. Мовчу вже про передову в Херсоні. Місто страждає, помирає культура, суспільство, комунікація, економіка, підприємства. Люди сидять без світла, води, тепла та грошей. Але гарно працювали окупанти, коли «освобождали». Підкупляли людей зарплатнею, продуктами, технікою. Проте навіть ті, хто нейтрально ставився до москалів, тепер ненавидять їх усім серцем. Скільки плакатів було з пропагандою типу Суворова, «города с русской историей» і т.д.

Київ зараз розквітає, там відбудовують місто, усе забрали, сховали, відбудували. На фото — будинок після прильоту та тепер.

Тетяна Симчич

24 травня 2022 р.

24 лютого всіх громадян нашої країни охопив страх і паніка. Почалась війна. Проте на страх і паніку у нас було не так багато часу. Ми ж українці - сильна і згуртована нація. Тому вже 25-того лютого ми могли спостерігати, як вся країна активно включилась і почала допомагати, хто чим може.

Волонтером став буквально кожен. Хтось шукав потрібну амуніцію, хтось допомагав біженцям, хтось плів сітки для захисників, а хтось став частиною інформаційного війська. Я вже не говорю про наших героїв, які ціною власного життя боронили наші землі.

Ми пліч о пліч, уже 90 днів, разом, ведемо нашу країну до перемоги. І я впевнена, що кожен, за цей час, не раз говорив собі наскільки втомлений від цього всього. Але ми

не здаємось, ми сильні. Так тепер думаємо не тільки ми, а й весь світ, який щодня переконується в тому, що українці незламні.

І для тих, хто думає, що за кордоном нічим не можуть допомогти... Кричати про те, що відбувається на наших територіях — це теж допомога, теж крок до перемоги. Росіяни мають знати, що їм ніде не раді та нема жодного куточка в Європі чи Америці, де б їх чекали.

Я дуже сподіваюсь, що зовсім скоро ми будемо так само голосно кричати про перемогу нашої сильної держави, проте тоді вже весь світ знатиме що таке Україна та хто такі українці.

Слава Україні!

СЛОВО — ЗБРОЯ

Вероніка
Ільющенкова

Запоріжжя

В рамках рубрики

«Юність, обпалена війною»,

ініційованої Івано-

Франківським ЦЖС

ТАК СКЛАЛОСЯ, ЩО Я ОПИНИЛАСЬ У МІСТІ, В ЯКЕ
НАВІТЬ НЕ ПЛАНУВАЛА ПОТРАПИТИ.

Тому хочу розповісти про все від самого початку.

Сказати чесно, я до останнього не вірила в те, що війна взагалі можлива у нашому 21 столітті. Ще десь за тиждень до вторгнення мені мама казала, що буде війна. Вони з бабусею дивилися постійно новини по телевізору, майже не відволікаючись. Ми з тіткою лежали і сміялися з того. Я казала: *«Та ні, ви що, приколюєтесь? Не буде жодної війни»*.

Тепер я розумію, що це були одні з найбільш помилкових слів у моєму житті. Пам'ятаю, я це сказала 23 лютого, а вже вранці 24-го мене розбудили зі словами: *«Вставай, війна почалася»*.

Знаєте, мене дотепер трохи дивує така ситуація, тому що до цього я читала у книжках з історії про Першу світову війну, про Другу світову війну і запитувала сама себе, як люди могли тоді жити взагалі, бо подібні речі є дуже страшними і нестерпними. Я би ніколи навіть не подумала, що зовсім скоро, хоча б частину всього жаху війни, зможу відчути на собі.

Покидаючи моє рідне Запоріжжя, я казала собі: скоро обов'язково повернусь і все буде як раніше; це просто якесь непорозуміння, яке зможуть вирішити дуже швидко. Але добре, що я тоді не знала – помиляюся знову.

У березні мене вже в місті не було. З мамою і донькою її чоловіка ми їхали до знайомих моєї тітки, які обіцяли допомогу в Буковелі. Тому ми сіли на евакуаційний потяг і почали «мандрувати».

Скажу так: я ніколи не бачила такий страшенний натовп на вокзалі, як бачила того дня, коли виїжджали з рідного міста. Люди штовхалися, били один одного по головах валізами, маленьких дітей давили ті, які хотіли встигнути пробратися саме на той потяг. Після нього мали бути ще евакуаційні потяги, але їх, на жаль, в той день не зустріли. У вагонах могло перебувати понад 70 осіб, вважаєте, один в одного на головах сиділи. У купе на одному місці по п'ятеро – шестеро пасажирів. А про ті маленькі коридорчики у вагонах я взагалі мовчу. Мені, як і моїм

СЛОВО — ЗБРОЯ

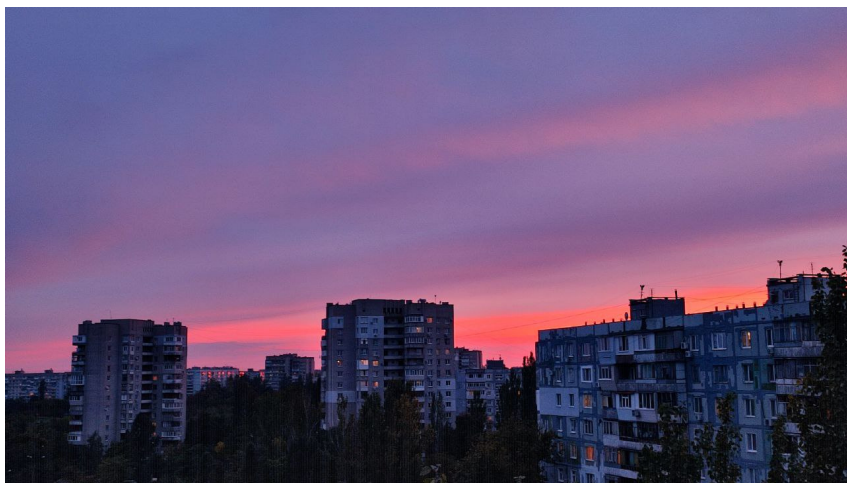
родичам, дуже «пощастило»: отримали можливість знаходитися саме в тому вузькому коридорчику. Наша дорога тривала 27 годин. Це була жахлива дорога. І вже тоді було дуже страшно, не зважаючи на те, що був лише початок війни.

Коли ми приїхали у Львів, то почали відразу шукати волонтерів, які б могли допомогти з житлом на одну ніч, але всі телефонні лінії були зайняті. Так сталося, що якась жіночка дала нам візитку, на якій були номер телефону волонтерського центру й адреса. Якось ми дійшли до потрібного місця, нас там зустріли дуже добрі й відповідальні люди. Нарешті ми змогли поїсти, а також зарядити телефони.

Коли ми приїхали на вокзал, нашого потягу не було дуже довго. Ми чекали більш як дві години, поки нарешті наш потяг таки з'явився. Цього разу ми їхали в більш нормальних умовах.

Деякий час ми жили в Буковелі у знайомих тітки, але потім нам сказали, що ми повинні шукати собі інше місце. Мама згадала, що на її роботі був чоловік, який проживає в Івано-Франківську. Вона зателефонувала йому, хоч не дуже й розраховувала на його допомогу. Однак він сказав, що в селі Побережжя живе його мати, до якої ми можемо приїхати – вона нас прийме як переселенців. Тож ми й поїхали до неї.

Дотепер ми перебуваємо тут: я живу в Івано-Франківську, родичі в тому ж селі, а тітка повернулася назад у Запоріжжя. Я дуже рада, що всі мої родичі тепер у безпеці, проте мій батько перебуває там, де ведуться активні бойові дії. Однак я вірю, що і в нього все буде добре і незабаром ми усі зможемо зустрітися.

СЛОВО — ЗБРОЯ

Катерина
Кубайчук

Васильківка,
Запорізька область.
В рамках рубрики
«Юність, обпалена війною»,
ініційованої Івано-
Франківським ЦЖС

НЕСКІНЧЕННИЙ ЛЮТИЙ

24 лютого настав найстрашніший день для кожного українця. Декілька днів тому я була звичайною одинадцятикласницею, яка постійно готувалася до ЗНО. Ранок почався з того, що я взяла у руки телефон. Багато повідомлень від рідних та друзів. Нічого не розуміючи, читала кожне SMS, де зазначали: «ВІЙНА». Через декілька хвилин прийшла мама і почала плакати. В країні – повномасштабна війна. Мій тато за кордоном. Ми залишились утрюх. У мене є молодший братик, йому 13-ть. Ажіотаж заповнив місто. Банкомати не працюють, у магазинах та аптеках – черги. Люди скуповують найнеобхідніше. Сирен майже не було, оскільки вони не працювали. Я відразу знала, що з містом щось буде, адже

адже ми знаходимося на перетині багатьох міст. Запоріжжя — за п'ятдесят кілометрів від нас, Мелітополь — за сімдесят, а Енергодар — за сорок сім.

1 березня. День, коли я подумки прощалась із близькими та життям. Доволі складно розуміти, що йде війна, що це не сон, а страшна та болюча реальність. Прокинулась я від того, що летять вікна у квартирі. Цей жахливий звук вибуху не забуду ніколи. Ти молишся, щоб близькі уцілили. Брат у моїй кімнаті, мама на кухні чекала бабусю з дідусем. Вночі, 28 лютого, біля опівночі, обстріляли передмістя, де вони мешкали. Рідні прийняли рішення триматися разом. Але це лише був початок пекла. В той момент, поки мама відчиняла двері, пролунало три потужні вибухи. Ми всі бігли в сховище, без нічого. Немає світла, води та зв'язку. Сиділи довго. Коли стало трішки тихіше, мама піднялась у квартиру та взяла речі, документи, їжу. Згодом прийшла тітка з дітьми. Нас було десятеро. Мешканці будинку сиділи з нами. Вся п'ятиповерхівка – без вікон.

Дні та ночі зливались в одну нескінченну темряву. Адаптуватися було складно, відвикнути від спокійного життя ще складніше. Місто безжалісно руйнували. Знищені залізничний та кам'яний мости, які сполучали нас із Запоріжжям. Надії не було жодної. Дев'ять днів жили в підвалі.

СЛОВО — ЗБРОЯ

Третього березня в мого брата було день народження. Він загадав перемогу і підтримував нас, як справжній чоловік.

За малий проміжок часу всі змінилися, подорослішали. Люди почали виходити й жити. Робили гуманітарні коридори, тож місцеві жителі виїздили, а ми сиділи. Я багато читала книг Стівена Кінга та Агати Крісті. Вони допомагали піти у свій уявний світ, де добре та спокійно.

31 березня приїхав тато. Найкращий день. Ми не бачилися пів року. Жодного дня не було, щоб не стріляли. Це було вночі, вдень, вранці. До цього не можливо звикнути, але з часом не так боїшся, як спочатку. Нелюди ходили по домівках та шукали українських військових, перевіряли телефони. Батьки почали планувати виїзд через гуманітарний коридор. Тато залишався в місті, разом зі своєю сестрою та її родиною.

11 квітня, в призначений день виїзду, ми довго чекали, але не пускали через сильні обстріли. Тоді на декілька тижнів закрили коридори.

23 квітня ракета рф прилетіла в мій будинок, постраждалих не було.

Батьки відвезли нас до тітки, де було тихо. Гуляли, спали без вибухів та верхнього одягу. Ти наче повернувся в час безтурботного дитинства. Лише тоді я відчула себе живою. Через тиждень ми повернулись у Василівку і почали готуватися до виїзду. Майже ніхто про це не знав.

Шостого травня нам вдалося покинути місто. Ми тікали. російські військові не пускали, але все вийшло. Вночі вони влаштували, як зазвичай, гучний «концерт». День також був не спокійним, їдеш з тваринним страхом.

Непередавані емоції, коли бачиш український прапор та військових. Це була наша маленька перемога. Їхали довго. На ніч залишились у прабабусі в місті Сміла Черкаської області. Два дні потому ми приїхали в село Яблуниця, Верховинського району, що Івано-Франківщині, де мешкаємо дотепер. Зустріли тепло. Висловлюю свою велику подяку своїй тітці та її родині, які прийняли нас.

Я відкрила багато нового для себе. Ходили та їздили в гори. Все налагодилось, але душею я була вдома. В рідній Василівці. Нестерпно хотілося, та і хочеться, повернутись.

Бабуся та дідусь повернулись назад у місто. 30 травня зник зв'язок, якого немає до сьогодні. Зв'язатися складно, завжди чуєш: «Зараз абонент знаходиться поза зоною досяжності». Немає газу понад четвертий місяць, світло працює з перебоями. Російська пропаганда на кожному кроці.

СЛОВО — ЗБРОЯ

Життя в Василівці наразі можна порівняти з життям рабів, там абсолютно відсутня свобода слова та незалежність думки. Фільтрація думок моїх одномістян пригнічує вільне висловлення своїх. Демократія насаджувана протягом десятиліть зійшла нанівець. Я знаю: моє місто вистоїть наперекір труднощам, і ми повернемося до своєї української Василівки!

Софія Наумова

Запоріжжя

В рамках рубрики
«Юність, обпалена війною»,
ініційованої Івано-
Франківським ЦЖС

МОЄ 24 ЛЮТОГО

До двадцять четвертого лютого я навіть уявити не могла, що прокинувся зранку від слів: «Почалася війна».

Мав бути звичайний, тихий день, але о п'ятій годині того лютого ранку над моїм будинком пролетіли два «винищувачі».

Я різко піднялася з ліжка, від чого запаморочилось у голові. Тоді я не зрозуміла, що це був за гучний звук, і вибігла на кухню. За обіднім столом сидів мій тато, пив каву і дивився в нікуди. Через якусь мить він підняв на мене свій погляд і сказав: «Почалася війна...»

Що відчуває людина, якій повідомили про початок повномасштабного вторгнення? Сумніви? Заперечення? Страх? Усе разом.

СЛОВО — ЗБРОЯ

Спочатку я не повірила, бо в моєму підлітковому мозку не вкладалося, що в двадцять першому столітті, роках прогресивної промисловості, технологій і можливостей, буде війна.

Із тремтінням у ногах, я пішла до своєї кімнати та спробувала заснути. Заснула... Рівно на тридцять хвилин. Прокинулась у холодному поту, але вже від звуків вибухів. І саме тоді прийшла стадія страху.

Через декілька секунд до мене в кімнату забігла мама зі словами: «Збирай речі, путін оголосив війну проти України».

Настільки швидко речі я ще не збирала. Поки моя мама побігла в магазин купити речі термінової необхідності й відстояла чергу в банку, в мене почалася паніка, бо я не розуміла, що саме треба брати. Ти дивишся і розумієш, що тобі все необхідно.

Першу тривогу я застала вдома сама. Усі речі, які встигла зібрати, знаходилися разом із моїм собакою в коридорі. Я сиділа на підлозі, закриваючи вуха й голову руками, бо не знала, чого очікувати.

Зателефонувала мама і сказала взяти сумку з документами, собаку та йти в підвал. Біля мого дому був натовп людей, які намагалися швидко спуститися в укриття.

Перші години в підвалі проминули, наче в тумані. Темно,

сиро, занадто багато людей. Усі плачуть і панікують, читають не зовсім хороші новини. Після відбою першої в моєму житті повітряної тривоги, люди боязко виходили з укриття.

Той день минув під гучними звуками сирен. Так швидко, як тоді, я ще ніколи не спускалась із четвертого поверху в підвал. Через постійні тривоги вирішили провести ніч в укритті. І не дарма... Почалися масштабні обстріли по військових базах та енергетичній промисловості міста.

Зранку в нас була можливість поспідати та випити каву вдома, а далі під звуки сирен велися роботи щодо облаштуванню нашого підвалу. Мій тато разом із сусідами провели світло, воду, Інтернет, занесли перше необхідне: їжу довгого зберігання, питну воду, теплі речі, стільці, столи, матраци, свічки та багато іншого. Два тижні ми майже не виходили з укриття, ночували в холодному, сирому підвалі. Читали новини, від яких волосся на голові ставало дибки.

Через деякий час звикаєш до постійних тривог і сирен. Не звертаєш уваги на вибухи і звуки прольоту ракет. Засинаєш тільки після того, як у певний час десь щось вибухне.

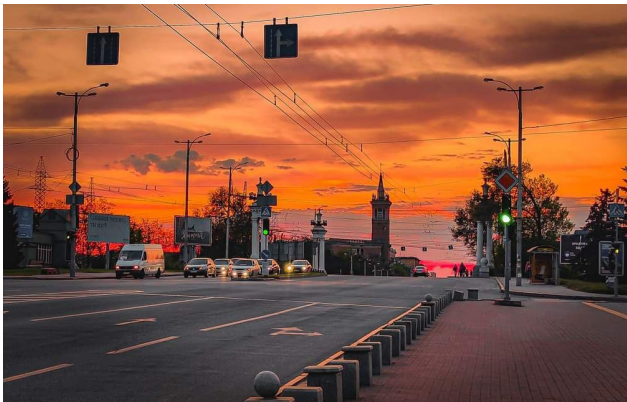
Тепер я перебуваю в тилу нашої країни і читаю новини, як винищують моє рідне місто. На початку війни були обстріли енергетичної промисловості, заводів та

СЛОВО — ЗБРОЯ

військових баз. Зараз у моєму місті не залишилося жодної вцілілої будівлі інфраструктури, але тепер ще й обстрілюють цивільні будинки, школи та дитячі садочки. Кожен день я засинаю і прокидаюсь із тривогою на душі, бо мої батьки залишилися удома.

Якось у неділю я прокинулася від дзвінка своїх рідних, які сказали, що сусіднього будинку більше немає... Не знаю, яким дивом мої батьки і рідні вціліли, адже снаряд влучив у дім, який знаходиться у декількох метрах від мого. Вхідні двері в будинку моєї бабусі знесло ударною хвилею, а що з моїм домом – я не знаю. У той момент я відчувала тільки страх за рідних і злість, якої не відчувала ніколи раніше.

Я не перестаю вірити у незламну міць нашої армії, у хоробрість кожного українського воїна. Україна неодмінно поверне собі окуповані території, демонструючи славу українського непоборного народу. Слава Україні!

Денис Сатановський

Київ

В рамках рубрики
«Юність, обпалена війною»,
ініційованої Івано-
Франківським ЦЖС

«ЦЕЙ ДЗВІНОК «ПЕРЕВЕРНУВ» НАШЕ ЖИТТЯ НА 180 ГРАДУСІВ»

Мій ранок 24 лютого розпочався о 06:38 з телефонного дзвінка сусідки Світлани до моєї мами. Цей дзвінок «перевернув» наше життя на 180 градусів. У жінки була паніка, вона кричала в телефон, не могла чітко пояснити, що трапилось, аж поки просто не повторювала слова у слухавку: «ВІЙНА, ПОЧАЛАСЬ ВІЙНА!! Ви чуєте?! ВІЙНА НАСТАЛА! ВІЙНА!».

Від почутого ми впали у ступор, ми не могли зрозуміти, що відбувається, аж поки біля нашого будинку не спрацювало ППО. Ці хвилини запам'ятались, як вічність: тремтіння вікон, різкий крик сестрички на дивані та дикий страх - нас охопила паніка. Хвилина, дві. Ми наважились

СЛОВО — ЗБРОЯ

подивитися через вікно. Люди стояли чергами, від банкоматів до магазинів-супермаркетів. Люди бігли і було чути вибухи, деякі моменти я не пам'ятаю. Не зрозуміло було, що робити. Ми були розгублені. Останні 30 хвилин ми провели за перегляданням мережевої стрічки та дзвінків до рідних. Вибухи ППО по всьому місті продовжувались. Із кожним прочитаним постом ми все більше усвідомлювали одну річ – відбулося повномасштабне вторгнення російської федерації, про яке ніхто не міг навіть подумати, що в 21 столітті таке можливо.

Ми вже тоді зрозуміли, в яких аномальних заторах нам доведеться бути тривалий час. Того ж дня, вночі, ми намагалися виїхати з Києва, проте безуспішно. Жодний потяг, автобус, міжрегіональне таксі не працювали. Наступного дня, 25 лютого, ми заледве знайшли водія, в якого був великий кредит, тому він погодився відвезти нас за одну тисячу доларів на Захід України, в місто Івано-Франківськ.

Було максимально складно усвідомити, що ти покидаєш дім, друзів, сусідів, з якими так довго знайомий і маєш відправитися туди, де ніколи раніше не був, і не навіть не уявляєш, як буде складатися твоє подальше життя. Особливо важко було зрозуміти, що саме тобі потрібно з собою взяти: наче б то все потрібне, а в той ж час – і нічого. Пам'ятаю, як мама стояла у кімнаті розгублено,

Що не розуміючи, що з собою брати, адже у неї була одна година аби зібрати все, що нажили до дня війни. Ми спаковували речі у великі чорні мішки – баули. Наше авто повністю було забите ними. Все твоє життя умістилось у чорному набитому мішку під ногами. Нам пощастило, що нам вдалося виїхати рівно о 12:00 годині з району Троєщини: запізнившись хоч б на пів хвилини, виїхати було би не можливо. У самому Києві вже їздили танки та ходили люди зі зброєю посеред білого дня. При виїзді з Києва утворився довжелезний затор, люди були налякані, відчувалася вселюдська паніка, на вулиці стояли військові, потік машин усе не закінчувався і не закінчувався, а в Київ в'їжджало все більше танків. Важко було і нашому котові, який за сім років життя ніколи не був на вулиці, не те, що в машині.

Поки ми стояли у заторі, щоб виїхати з Києва, до мамі писали з-за кордону, навіть з Індії, запитуючи: «Чи правда, що війна в Україні?». Вони були шоковані почутим. Авто, які виїжджали з Києва, були забиті чим тільки можливо: речі, їжа, предмети побуту, домашні улюбленці. Було видно, що все накидано похапцем. І ми також не стали виключенням – вивезли майже все з квартири у легковому авто, а також забрали кішку, залишивши пральну машину, холодильник, велосипед, ліжка, шафи, які згодом продали найближчим сусідам онлайн.

СЛОВО — ЗБРОЯ

Перші сто кілометрів дались нам за 9 годин дороги, ми ледь дібралися до Житомира. Назустріч нам їхала колона танків. Це була найдовша «ніч без ночі» у моєму житті, тому що дорога з Києва на Захід України освічувалася фарами машин. Пам'ятаю як о третій ночі стояли люди з речами біля дороги, спиняючи автомобілі, а дехто просто йшов у п'яному.

Перші місяці війни у спогадах, як у тумані – ти перебуваєш в апатії та постійному моніторингу новин. Твоя безмотиваційність до життя не має меж. Навіть короткострокові, на перший погляд, дії втрачають сенс для тебе. Вмитися, почистити зуби, застелити ліжко – немає сенсу. Ти у постійному стресі, твої друзі, твоє життя вже не буде як раніше, ти починаєш поринати у себе: «Чому так сталося? Як мені чинити далі? Я нічого не знаю, я хочу додому, я хочу в Київ...».

Наша сім'я не могла справитись із нервовим напруженням. Ми були живі, але вже мертві, тому мамин чоловік повів нас до психіатра. Кожному члену сім'ї було прописане лікування. Ми чекали три місяці, що війна закінчиться і ми повернемося до Києва, але реальність виявилась іншою. Гроші закінчилися, тож щоб далі жити поставало питання: «А що робити далі?». Мама почала шукати роботу і згодом працевлаштувалася в Івано-Франківському обласному перинатальному центрі.

Мамин чоловік внаслідок стресів захворів на Синдром Сафо і до сьогодні продовжує лікування...

Зараз ми навчилися жити в умовах війни, тому що зрозуміли: найголовніше — це життя. Я вступив в університет, і це мотивує мене не здаватися. Сестричка пішла до школи, і це також надає їй сил. Я дуже радію за свою маму, тому що щодня, приходячи з роботи, вона розповідає нам: сьогодні в центрі народилося десять діток, 6 хлопчиків та 4 дівчинки... Тож тепер віримо, що ми все зможемо...

Окремо хочу зазначити, що люди в Івано-Франківську дуже добрі: хтось допоміг нам ковдрою, хтось — продуктами харчування, а хтось просто обійняв і сказав: «ви не одні».

СТУДЕНТСЬКІ ЗІЗНАННЯ

234 СТУДЕНТСЬКІ ЗІЗНАННЯ

Чи шрімала я вигадати власну книгу? Так!
Але точно не уявляла, що це станеться в мої 19.
Усі разом – викладачі, студенти та я – йшли
до цього. Місяці роботи, недоспані ночі, години
розмов. І можна впевнено заявити – ми змогли.
Шпек був довгим, але з перших днів роботи
ми знали, що книга буде про війну. На шпек.
На сторінках збережені історії тих, хто 22 лютого
покинув все від вибухів. Це свідчення журналіс-
тів, які пройшли окупацію та студентів, які покинули
рідні домівки, втікаючи від війни.

Конска розповідь вишикала у мене спогади,
шпери б'гали шкоро, але я продовжувала
законлювати незначністю нашого українського народу.

Я, як староста, маю групи, пишавою кожним
студентом та студенткою нашої Х-32. Дякую
вам, що погодилися втілити цю ідею в реальність.
Ви – моя найкраща підтримка! Моя група. ♥

Та покид усе я вдячна Ганні Іванівні Пристай
і всьому викладацькому складу кафедри журналі-
стики за підтримку, розуміння та доброту.
Без вас я б цього не досягла!

Дякую і читачам за увагу до цього видання!

З любов'ю,
Ольга Бабенко.
29.05.2023

Робота над проектом - це крутий досвід для мене. Вдома кафедра журналістики, що дає таку можливість. Під час роботи є не тільки спроби, а й дізна- себе в ролі інтерв'юера, а ти дізна- лася багато цікавого, також мала можливість познакомиться та поспілкуватись з цікавою особистістю. Головне, беру інтерв'ю відкидаючи свої страхи та переживання, і "відда- тись" роботі. Якщо ви знаєте, чого хочете, то це все так страшно, як здається.

— Юлія Корчева
25.03.2023

Працюючи над мисою, я від- крила для себе багато нового, адже кожна особистість, маю да- вати інтерв'ю, малам цікаво, смудра, з величезними багатства- юсній. Це миска - чудовий досвід, де я мала змогу проявити себе. Вдарило вдало, що не викладаєш! Мало надію, що такі проекти також сприятимуть розвитку студентів, і часом їх мачею побільшає.

Христина Мамонська
23.05.2023
Ткт

СТУДЕНТСЬКІ ЗІЗНАННЯ

Проект, у якому мені пощастило брати участь, є важливим перим за все для нас. З кожним разом новинки, які ми здобуваємо допомагають нам в майбутньому і це не повинно не радувати. Мені пощастило розмовляти з Марією Чиганик та під час інтерв'ю дізнатися багато нового для себе. Зрозуміти, що професія журналіста корисна та багатогранна. Емоції, які мені вдалося отримати завдяки проекту, дозволяють рухатися далі!!!

Анна Паузал

30.03.2023

Мілія Токіналек

15.05.2023 р.

Робота над інтерв'ю для книги подарувала чинний досвід, приємні та цікаві моменти...

Для мене, як початківця, було хвилююче брати інтерв'ю в професійного журналіста, ще й на багаторічному стажу, яка зараз, на жаль, дуже актуальна.

Але це безцінний досвід;
за який завдячую
Тристані Токіні Іванівні та кафедрі зогалом!

Тетяна Сивчик

Мені завжди приємно задоволення спілкування з людьми, які надихають. Коли те саме нагода провести інтерв'ю для проекту, я точно знала яку особистість хотіла розкрити.

Мене захопив процес підготовки та безсумнівно все було чітко розуміння того, що має вийти щось дуже круте. Під час самого інтерв'ю я навмисно була відповідальна увазі, а, імовірно, здобувала безцінний досвід.

Найбільш важливою частиною для мене став факт того, що має роботу від інтерв'юваної люди журналістки. Кінцевий результат приємно подарував мене і, сподівалося, сподобається читачам!

Сивчик -

Шурапашова Анастасія

23.05.2023 ♥

А завсесди була творчою дівчиною і
мріяла бути причетною до чогось важливого.
Створення книги та інтерв'ю - процес,
який справді захоплює!

Ця книга є справді важливою. Вона
замислює великий епіз на початку
нашої кар'єри.

У кві вкладаю багато часу і сил. Це див-
лячись на творчий спадок зле нас
всіх період - ми замисляли себе та свої
історії на цих сторінках.

Вислухаємо висловлювання за можливість проявити
себе та робити нову історію!

Шура ♥

Насправді робота над інтерв'ю це завжди неймовірно цікаво. Це нові знання, а головне безцінний досвід. Як на мене, без практики неможливо здобути справжні професійні навички і розуміння того, що взагалі являє собою журналістика. Відтак робота над цим проектом – це чудова можливість навчитися не лише збирати й опрацьовувати інформацію, а й видати хороший матеріал.

– Юлія Приц ☺☺

Спочатку ми всі вагались, а ти вийде в нас втілити цю ідею, але результат неперевершений, тому що читати різні шляхи втілення нашої мрії, всеяє необи яку віру у власні сили. Щиро дякуємо Галині Іванівні за цю можливість

Марія Молдавчук

23.03.2023

М.М.

СТУДЕНТСЬКІ ЗІЗНАННЯ

Щиро вдячна кафедрі журналістики
за можливість оприлюднити практичні
навички у процесі проведення інтерв'ю.
Було цікавірно вивчати співбесіду
з експертом, яка вже працює у сфері
журналістики; від цієї зустрічі я отримала
пояснені знання, яким мені знадобиться
у подальшій роботі.

Але було досить цікаво та корисно,
але, коли вже не робила питання
та відповіді, то подальше вивчалося.

Сформулював чітко журналістську задачу
можливо відповісти собі співбесіду
на питаннях не журналістики.

Були журналістські - надзвичайно
цікаві та захоплюючі, тому я вважаю,
що в подальшому не сфера розвивається
і нею будуть місцеві професіонали
своїх справ.

З повагою
Марія Горасим

ЗМІСТ

СЛОВО ДО ЧИТАЧА.....	3
ЮНІ В ПРОФЕСІЇ: студенти про журналістику.....	9
Ольга Бабенко.....	10
Денис Лужний.....	16
Анна Штопенко.....	23
Юлія Щербій.....	28
ЧАС, ДОСВІД, АВТОРИТЕТ: думки журналістів-фахівців.....	35
Роксолана Бичай.....	36
Ярослав Лелет.....	45
Оксана Лісовська.....	54
Світлана Маланюк.....	58
Тетяна Маланюк.....	69
Богдан Мисюк.....	74
Марія Момот.....	80
Тетяна Пасічник.....	85
Алла Пасс.....	93
Христина Петренко.....	102
Вікторія Плахта.....	111
Наталія Фармус.....	119
Аліна Фартушна.....	131
Мар'яна Циганин.....	137
Діана Яців.....	145

ЗМІСТ

ВІЙНА ТА МЕДІА: журналісти про війну та окупацію.....	151
Віра Ільїна.....	152
Юлія Конох.....	161
Роман Кривко.....	168
Андрій Соломка.....	171
Валентина Федорчук.....	181
Віталій Чорненький.....	187
 СЛОВО — ЗБРОЯ: сповідь журналістів про повномасштаб- не вторгнення РФ в Україну 2022-2023 рр.....	 195
 СТУДЕНТСЬКІ ЗІЗНАННЯ.....	 233

ХУДОЖНЬО-ПУБЛІЦИСТИЧНЕ ВИДАННЯ

Видавничий проєкт
«ПОМІЖ ТЕКСТОМ: журналісти для журналістів»

Випуск V
«Війна і медіа»

Відповідальна за випуск:
Ганна Марчук

Авторка ідеї проєкту, упорядниця:
Галина Пристай

Укладачки, коректори:
Ольга Бабенко, Тетяна Струтинська

Комп'ютерна верстка, дизайн обкладинки, художнє оформлення книжки:
Ольга Бабенко

